DANILO KIŠ

GRĂDINA, CENUŞA

Traducere din sîrbă şi note
de IOAN RADIN PEIANOV

UNIVERS

DANILO KIŠ
BAŠTA, PEPEO

© Danilo Kiš Estate
© Editura UNIVERS, 2010, pentru prezenta traducere

DANILO KIŠ s-a născut în 1935 în Subotica, Serbia. După absolvirea Facultăţii de Litere şi Filosofie din Belgrad, specialitatea literatură comparată, s-a remarcat ca un excepţional traducător din franceză (Baudelaire, Verlaine, Molière, Mallarmè, Queneau etc.), maghiară şi rusă. A debutat în 1962 cu microromanele *Mansarda* şi *Psalm 44 (Mansarda: satirična poema* / *Psalm 44).* A devenit faimos în urma publicării cărţilor *Grădina, cenuşa (Bašta, pepeo,* 1965); *Clepsidra (Peščanik*, 1972), *Criptă pentru Boris Davidovici (Grobnica za Borisa Davidoviča: sedam poglavija jedne zajedničke povesti,* 1976), *Lecţia de anatomie (Čas anatomije,* 1978). În 1986 Danilo Kiš a fost distins cu titlul de Chevalier des Arts et des Lettres. La 15 decembrie în acelaşi an a fost ales membru corespondent al Academiei de Ştiinţe din Belgrad, iar în 1989 a primit Premiul Bruno Schulz. Danilo Kiš a încetat din viaţă la 15 octombrie 1989, la Paris. Opera sa include, în afară de romane, şi un număr important de volume de proză scurtă – *Suferinţe timpurii (Rani jadi*: *za decu i osetljive, 1970), Enciclopedia morţilor (Enciklopedija mrtvih,* 1983) eseuri, poeme, şi a fost tradusă în peste douăzeci de limbi.

Adesea asimilat cu Borges şi considerat un candidat serios la Premiul Nobel, Danilo Kiš este unul dintre acei scriitori cosmopoliţi, imposibil de încadrat în tipare, care au marcat literatura secolului XX.

În dimineţile tîrzii de vară, mama intra pe nesimţite în cameră aducînd platoul. Platoul acesta începuse deja să-şi piardă glazura subţire de nichel în care fusese tras odinioară. Spre margini, unde suprafaţa adîncită se răsucea formînd o bordură ceva mai înaltă, se vedeau încă urmele strălucirii de altădată în solzii scorojelii de nichel, asemănători cu staniolul subţiat cu unghia. Bordura îngustă, plată, se termina cu un jgheab oval răsfrînt în jos. Acest jgheab invers e deja turtit şi deformat. În partea superioară a jgheabului, de jur-împrejur, sînt imprimate mici protuberanţe decorative, o întreagă salbă de minusculi bulbi de tablă. Persoana care purta platoul (iar aceasta era de cele mai multe ori mama) trebuie că simţea sub buricele degetelor strînse măcar trei-patru umflături emisferice, asemănătoare literelor alfabetului pentru nevăzători. Aici, în jurul acestor bulbi, s-a depus circular un strat de grăsime, abia vizibilă, confundîndu-se cu umbra micilor cupole. Aceste ineluşe, de culoarea murdăriei de sub unghii, s-au format din zaţ de cafea, ulei de peşte, miere şi şerbet. Pe suprafaţa netedă şi lucitoare a tăvii se conturează, în chip de semilună subţire, urmele veselei abia mutate din loc. Chiar fără să deschid ochii îmi dădeam seama, după clinchetul cristalin al linguriţelor în pahare, că mama a abandonat momentan platoul şi că s-a îndreptat, plină de hotărîre, spre fereastră, pentru a da la o parte perdeaua întunecată. În clipa aceea, camera era inundată de lumina sclipitoare a dimineţii, iar eu strîngeam pleoapele cu putere, pînă ce lumina se prelingea în galben, în albastru, în roşu. Mama aducea pe platoul ei, în borcănaşul cu miere, în sticluţa cu ulei de peşte, culorile de chihlimbar ale zilelor însorite, esenţe dense pline de mirosuri îmbătătoare. Aceste pahare şi borcănaşe erau doar eşantioane, mostre ale noilor tărîmuri la care acosta

în zori şlepul nebun al zilelor noastre. În pahar sclipea apa proaspătă, apa-mostră, iar noi o sorbeam ca nişte cunoscători, în înghiţituri mici, plescăind din limbă, precum degustătorii iscusiţi. Cînd şi cînd ne exprimam nemulţumirea prin grimase şi uşoară tuse: apa n-avea nici un gust, unsuroasă ca apa de ploaie, plină de aluviuni autumnale, iar mierea îşi pierdea culoarea şi devenea densă şi opacă, prezentînd primele semne ale cristalizării. În zilele ploioase, înnorate şi apăsătoare, pe coada linguriţei ne rămîneau urmele degetelor. Atunci, întristaţi şi nemulţumiţi, refuzam să ne trezim şi ne strecuram din nou sub plăpumile alintătoare ca să dormim zilele care începuseră să se strice şi să miroasă a peşte stătut.

Castanii sălbatici de pe strada noastră se atingeau cu crengile cele mai proeminente, îmbinîndu-se într-o galerie. Între aceste uriaşe arcade se întindeau bolţi năpădite de frunze ca de iederă. Întreagă această arhitectură stătea, în miezul verii ori în zilele obişnuite, fără vînt, nemişcată şi stabilă în construcţiile ei îndrăzneţe, doar soarele îşi arunca din cînd în cînd zadarnicele banderile prin frunzişul des. Străbătînd crengile, piezişe, intersectîndu-se, ele pîlpîiau o vreme datorită propriului lor avînt, apoi se topeau şi picurau pe caldarîmul turcesc stropi de argint lichid. Noi trecem pe sub aceste bolţi solemne, solemne şi pustii, şi alergăm să ajungem pe arterele oraşului. Linişte, distinsă solemnitate a dimineţii de sărbătoare. Îndărătul jaluzelelor coborîte, pline de praf, dorm încă funcţionarii de poştă şi ajutoarele de negustori. Trecînd pe lîngă casele joase schimbăm priviri cu înţeles şi zîmbete: printre perdelele întunecate, în freamăt, şi printre burdufurile jaluzelelor-armonică se aud icnetele celor care încă dorm. Navighează marile corăbii ale visului pe-ntunecatul Styx,

se-nvîrte volanta maşinăriilor navale. Uneori pare că se va produce o defecţiune, că e iminentă o catastrofală avarie. Maşinăria începe să icnească de parcă s-ar fi împotmolit în vreo stîncă subacvatică, să-şi piardă ritmul, să bată pasul pe loc. Dar defecţiunea, se pare, e înlăturată, parcă nici n-a fost. Navigăm în aval, treizeci de mile pe oră. Iar alături de cei care dorm istoviţi veghează mari deşteptătoare metalice, cabrate ca nişte cocoşi, ciugulesc seminţele mărunte ale minutelor pentru ca apoi, imediat, îndopate pînă în pragul exploziei, îndopate şi furioase, proptindu-şi picioarele în plăcile de marmură ale noptierelor, să-şi avînte cucurigul îngîmfat, fluturîndu-şi crestele sîngerii.

În colţul dinspre cazarmă îşi face apariţia fraulein Weiss, sub cutiile ei de carton. Dintre fustele ferfeniţite se iţesc picioarele subţiri şi noduroase, care se termină în ciorapi portocalii. Fraulein Weiss, nemţoaica bătrînă, vinde bomboane de zahăr ars. Împleticindu-se, aplecată de povară, se foieşte sub cutiile ei, acoperită de acestea şi legată de ele printr-o şpargă de hîrtie, doar capul i se întrevede, ca şi cum şi-ar purta propriul cap sub braţ, într-o cutie. Faţa ei a fost transformată, de boleşniţe şi bătrîneţe, într-o mîzgă tuciurie. Zbîrciturile i se răspîndesc, radial, dinspre gură, care, precum rănile din palmele lui Iisus, i s-a mutat în centrul feţei. Aici confluează stelar toate canalele cutelor, în acest uriaş, bătrîn decubitus. Vedeţi (copii), această grămadă de oase roase, această foială, această fojgăială este un întreg roman genial, de duzină, ultimul pasaj dintr-o carte zdrenţuită, plină de strălucire, triumfuri şi înfrîngeri. Una din victimele supravieţuitoare ale spectaculoasei avarii a Titanicului, fraulein Weiss a încercat odată să se sinucidă.

Urmînd exemplul unei celebre actriţe, şi-a umplut camera de hotel cu trandafiri, cu flori. O zi întreagă băieţii din hotel şi liftboy-i, ca nişte îngeraşi, i-au cărăuşit buchete din cele mai aromate flori, iar lifturile hotelului se transformaseră în ziua aceea în mari grădini suspendate, în sere care purtau spre cer povara miresmelor şi coborau apoi ameţitor, pierzîndu-şi complet simţul de orientare. Mii de garoafe roz, zambile, liliac şi stînjenei, sute de crini albi a trebuit să fie jertfiţi. Iar sufletul ei, adormit de mirosuri şi amestecat cu ele, avea să se avînte, plutind, uşurat de viaţă, în grădinile de trandafiri ale paradisului sau avea să se prefacă în floare, în stînjenei... Au găsit-o a doua zi, fără cunoştinţă, între florile ucigaşe. După acest episod a început să cadă, ca jertfa a răzbunării zeilor florali, sub automobile şi tramvaie, au trecut peste ea docare ţărăneşti şi birje iuţi, însă de fiecare dată ieşea de sub roţi, rănită, dar în viaţă, cunoscînd astfel, în pătimaşă atingere cu moartea, taina veşniciei. Gemînd şi eliberînd din profunzimi sunete de durere asemănătoare plînsului, ea trece pe lîngă noi ca şi cum cineva ar răsfoi murdare, îngălbenite file dintr-un roman ferfeniţit. *Gut'n Morgen, Fräulein Weiss. Küss die Hand!*

Ceva mai încolo, Volksdeutscher-ii[1] cu pantaloni scurţi din piele şi rucsacuri în spinare pleacă în weekend. Pe picioarele lor musculoase freamătă fire aurii de păr, iar la brîu poartă minunate cuţite de skaut, cu plăsele din lemn de trandafir. Cîntă la muzicuţă imitînd greierii. La colţ, la cofetărie, desfac în pocnete sticlele de kraker rozaliu, mirosind a apă de colonie. Apoi, iarăşi duc muzicuţele la gurile lor de peşte şi le frîng în trei cu o singură muşcătură a fălcilor puternice. Pe străzile sărbătoreşte pustii se

1 Nemţii născuţi în afara statului.

urmăresc, în rotirea lor fără sens, mici tramvaie albastre, galbene şi verzi, cîntă melodios din lirele lor şi clănţănesc mărunt cînd li se proţăpeşte în cale pustietatea densă, înghesuită în gîtlejul strîmt din perspectiva îndepărtată a arterelor oraşului.

Curînd ajungem la un trenuleţ roşu care pe timpul verii transportă amatorii de ştrand, iar în celelalte sezoane, mai puţin iarna, aleargă spre pădure, spre cîmpii, după cum îi este toana sau dispoziţia. Trenuleţul acesta miniatural şi micuţa lui locomotivă aduc cu o ghirlandă de mici gîngănii roşii înşiruite pe un fir de aţă. Vagoanele se înghesuie şi se ciocnesc şi această uriaşă armonică de culoarea mălinei cîntă o horă săltăreaţă. Apoi libelula aceasta, această atracţie de bîlci, începe să zboare, bîzîind şi pufăind, iar macii din grîul de lîngă şine desenează lungi linii întretăiate ce par a fi trase cu un creion roşu.

Ameţeala mea devine insuportabilă şi mama îmi ia mîna într-ale ei. Ajung pînă la castel cu ochii închişi. Mai ţin minte doar focul de artificii al culorilor care răbufnesc sub pleoapele mele strîns lipite. Merg înainte, orbecăind, condus de mîna mamei, şi uneori agăţ cu umărul trunchiul vreunui copac.

Stăm la gardul castelului, cu răsuflarea grea, cu mîinile întinse prin grilaj. Şi atunci, din parcul întunecos se arată, cu ochii lor mari, adumbriţi, mai întîi un cerb, după aceea o căprioară. Ies din robia lor distinsă, cu ţinuta şi pasul mîndre, cu maniere deja oarecum blazate, precum copiii de neam bun care se întorc de la orele de pian, apar de sub alunişul des, părăsind întunecoasele, tainicele unghere din parcul grofului.

Cu picioarele suple, cu pata umedă, întunecată pe bot, veneau pînă la gard să culeagă zahărul din mîna mamei mele.

Purtaţi de inerţia zilelor şi a obişnuinţei, am continuat să vizităm castelul de-a lungul întregii veri. Pentru că acesta era evident părăsit, am început să ni-l însuşim ilegal, încît chiar mama spunea nu numai „căprioarele noastre”, ci chiar „castelul nostru”, cu toate că niciodată n-am trecut de gardul lui din suliţe, cu toate că niciodată nu am violat integritatea însingurării şi a măreţiei sale. Socoteam doar atîta că, pur şi simplu – şi aici sînt perfect de acord cu mama – un castel părăsit, care oferă frumuseţea ruinelor sale ochiului curios, îl puteam considera parte a propriei noastre bogăţii şi că, deci, ni-l puteam însuşi, aşa cum ne însuşeam aurul acelei veri pline de soare. Înţelegînd această descoperire ca pe o parte a propriilor noastre merite, ţineam secretul ascuns de lume şi nu povesteam nimănui unde anume ne petrecem weekendurile care deja apucaseră, importate din Occident, ca un prim semn al decadenţei, să prindă rădăcini şi în oraşul nostru.

Erau, de-acum, ultimele zile ale verii, bastardele anotimpurilor, de fapt o semivară-semitoamnă. Zilele însă îţi permiteau, cel puţin dimineaţa, să crezi că vara e încă în plină putere şi că rumeneala frunzelor nu este decît o consecinţă a arşiţei îndelungate. În faţa casei se scorojeau deja încet castanii, demult rămaşi fără fructe, iar frunzele, pe ici, pe colo galbene şi mirositoare ca frunzele de tutun, au început să se desprindă de pe crengi, oarecum nehotărîte. Mama era de părere că ne putem încrede în culorile cerului – acvamarin – şi în promisiunea pe care ne-o oferea soarele dimineţii. Dar, în răstimpul cît ne-am oprit pe pod, mama a avut un fel de presimţire ciudată a apropiatei ofensive a toamnei şi, într-adevăr, apa Dunării era schimbată, verde-opacă, plină de aluviuni dubioase care nu făceau decît să întărească bănuiala unor ropote,

pe undeva prin Schwarzwald. De aceea am pornit imediat, deşi nicăieri nu se vedea nici urmă de norişor, spre trenul roşu, adulmecînd în aer unele semne ale ploii apropiate. Fără îndoială, hotărîrea noastră a fost înţeleaptă. Graţie acestei decizii am apucat ultimul tren din acea vară care, în cinstea momentului festiv, era decorat cu panglici din hîrtie creponată şi flori de cîmp, iar un domn cu melon, după toate aparenţele un reprezentant al Băniei, a ţinut un discurs pe care mama l-a apreciat drept spiritual şi emoţionant. „Domnilor, spunea, în cinstea acestui ultim tren de vară, în cinstea acestei igiene salvatoare şi în cinstea tradiţiilor oraşului nostru, Trenul roşu, azi, în ultimul său drum de sezon, va transporta toţi călătorii... toţi călătorii...” Aplauze şi strigătul „trăiască vorbitorul”, precum şi ţipetele de fericire ale copiilor au acoperit ultimele lui cuvinte, pentru că în oraş umblase vorba că în acest an ceremonia tradiţională va fi omisă din cauza unor evenimente din politica externă care îndemnau la economie şi prudenţă.

Bănuielile mamei mele s-au adeverit. Abia ne opriserăm în preajma castelului, că dintr-o dată a început să se întunece dinspre Fruška Gora. N-am mai avut nici măcar atîta timp cît să chemăm cerbul şi căprioara (căci întunericul ne prinsese la iureş), cînd ploaia a început să toarne.

Pentru a ne feri de ropot, nu am pornit spre gara improvizată a Trenului roşu, ci pe o scurtătură prin pădure. Ploaia răpăia sonor pe frunzele care în mod ciudat au început să se destrame şi să se fărîmiţeze, aşa încît pînă la urmă am ieşit din pădure tot uzi leoarcă, îmbătaţi de ozon. Şi dintr-o dată ne-am dat seama că ne-am rătăcit. În zadar încerca mama să ascundă de noi acest lucru. Ploaia schimbase complet aspectul împrejurimilor...

Mama se cruci, oprindu-se încremenită. Dinspre pădure se apropia, tunînd ca o cavalerie, învăluit în aburi, un cîrd de bivoli negri, în sinucigaşa încrîncenare de a înfrunta năvala apelor, de a reduce la tăcere ironicul cor al broaştelor. În rînduri strînse, cu coarnele avîntate, bivolii răsăriseră din pădure şi, în pas prusac, porniseră către bălţi, neînfricaţi. În acel moment ploaia a încetat şi noi reuşirăm, în ultima clipă, să ajungem la şosea. Am mai apucat să vedem, stînd opriţi în drum, cum bivolii dispar în mîlul viu, în această capcană iscusit pregătită. Se afundau fără nădejde şi rapid. Mama, tulburată de priveliştea înfiorătoare şi conştientă de primejdia din care scăpaserăm, se cruci încă o dată...

Cînd am ajuns în oraş, pretutindeni fusese declarată ofensiva toamnei. Panouri mari, galbene, chemau cetăţenii la ordine şi supunere, iar din aeroplane erau aruncate manifeste propagandistice – galbene şi roşii – în care se vorbea, în limbajul arogant al învingătorilor, despre răfuiala care urma.

„A murit unchiul tău”, spuse mama. Zornăitul înteţit al linguriţei de argint în cristalul sonor a trădat tremurul mîinilor ei, aşa că am deschis ochii, să-mi verific bănuiala. Era palidă în lumina scînteietoare a soarelui, părea pudrată, doar ochii îi erau încercuiţi de rotocoale roşii. Simţindu-mi nedumerirea, şopti fără să mă privească: „Tu nu l-ai cunoscut”, şi părea ea însăşi mirată şi stînjenită de faptul că această moarte neaşteptată a zădărnicit o amiciţie promiţătoare. Urmîndu-şi cursul gîndurilor sau poate urmînd gîndurile mele, a adăugat: „Şi n-ai să-l vezi niciodată”. Cuvîntul *moarte*, această sămînţă dumnezeiască pe care în acea dimineaţă a semănat-o mama în curiozitatea mea, a început deodată să absoarbă

toate secreţiile conştiinţei mele, fără ca, în primul moment, să-mi dau măcar seama de această dospire. Urmările prematurei îngreunări s-au făcut simţite prea curînd: vertijuri şi dorinţa de a vomita. Deşi nu le înţelesesem deloc, cuvintele mamei mi-au dat de ştire că îndărătul lor se ascunde un gînd primejdios, nebunesc. Cu capul plecat am ieşit, avînd acordul mamei, să mă înviorez puţin, însă aceasta nu era decît încercarea de a fugi. Am ajuns în faţa casei şi m-am rezemat de perete. Priveam cerul, printre crengile desfrunzite ale castanului sălbatic. Era o zi obişnuită, ca toate celelalte zile. Şi atunci, brusc, am simţit o teamă ciudată, o necunoscută pînă atunci greaţă şi colcăială în intestine, ca şi cum prin stomacul meu ar fi făcut ravagii uleiul de ricin. Priveam, printre pleoapele întredeschise, cerul, cum privea cel dintîi om, şi mă gîndeam că, iată, a murit unchiul meu, că acum o să-l îngroape şi că n-o să-l cunosc niciodată. Stăm împietrit parcă şi mă gîndeam că într-o zi va trebui să mor şi eu. Simultan cu acest gînd, care în prima clipă nici nu m-a descumpănit prea tare, pentru că mi-a părut incredibil, am înţeles, îngrozit, că şi mama va muri într-o zi. Toate acestea s-au prăvălit dintr-o dată peste mine, într-o strălufgerare liliachie, doar o clipă, şi judecînd după neaşteptata activitate a intestinelor şi a inimii, am înţeles că este adevărat tot ceea ce, în primul moment, crezusem că e doar o bănuială. Această experienţă îmi spunea fără prea multe ocolişuri că într-o zi voi muri şi eu, şi mama, şi tata, şi Ana, sora mea. Nu puteam să-mi imaginez cum anume o să moară într-o zi mîna mea, cum o să-mi moară ochii. Contemplîndu-mi mîna, am prins în palmă propriul meu gînd, legat de corpul meu, de care nu putea fi despărţit. Uimit şi îngrozit, am priceput atunci că eu sînt un băiat pe nume Andreas Sam, pe care mama, ca alint, îl

numeşte Andi, că eu sînt singurul cu acest nume, cu acest nas, cu gustul acesta de miere şi ulei de peşte în gură, singurul în lume căruia i-a murit ieri un unchi, de tuberculoză, şi singurul băiat din lume care are o soră Ana şi un tată Eduard Sam[2], singurul pe lume care se gîndeşte în această clipă chiar la faptul că el este singurul băiat Andreas Sam, pe care mama îl numeşte, alintîndu-l, numai Andi. Fluxul gîndurilor mi-a adus aminte de cutia aceea de pastă de dinţi pe care, în urmă cu cîteva zile, a cumpărat-o sora mea şi pe care era desenată o domnişoară care zîmbeşte şi ţine în mînă o cutie pe care se vede o domnişoară care surîde şi ţine în mînă o cutie – joc de oglinzi care mă chinuia şi mă epuiza pentru că nu le permitea gîndurilor mele să se oprească după voie, ba încă le mai şi fărîmiţa, prefăcîndu-le într-o măruntă pulbere care pluteşte-n aer şi pe care e desenată o domnişoară care zîmbeşte şi care ţine în mînă o cutie pe care... o domnişoară, oh, o domnişoară...

În prima clipă mi-a fost mai uşor să suport gîndul propriei mele morţi, pentru că în aceasta, pur şi simplu, nu voiam să cred, decît gîndul că mama va muri. Devenisem în acelaşi timp conştient de faptul că, în fond, la propria mea moarte nici n-o să fiu prezent, aşa cum nu sînt prezent nici în somnul meu, şi asta m-a liniştit puţin. În acelaşi timp, începusem să cred în nemurirea mea. Credeam că, de vreme ce cunosc taina morţii, adică însuşi faptul că există moarte (asta numeam, în sinea mea, „taina morţii”), prin aceasta am descoperit şi taina imortalităţii. Cu ajutorul acestei credinţe, cu această iluzie a propriei atotputernicii, am reuşit să mă liniştesc şi după aceea nu mai simţeam atît teama de moarte, cît mă chinuia o

2 *Sam* – singur (sîrbă).

tristeţe tînguioasă din cauza morţii mamei. Pentru că, totuşi, nu eram atîta de fără minte încît să cred că voi reuşi să o izbăvesc de moarte şi pe ea, şi pe toţi ai mei. Acest privilegiu iraţional îl rezervasem doar pentru mine însumi, nu din egoism, ci din conştiinţa faptului că o asemenea viclenie nu voi fi în stare să născocesc, aici abia dacă era loc şi pentru mine însumi.

În noaptea aceea n-am putut să adorm. A fost începutul unui coşmar care m-a chinuit de-a lungul întregii copilării. Cum gîndul la moarte mă asalta îndeosebi seara, înainte de a adormi, începusem să mă tem de ora de culcare: îmi era frică să rămîn singur în cameră. Dîndu-şi seama, după gîngăveala şi strigătele mele din somn, că sînt cutreierat de vreuna din spaimele copilăriei, mama s-a conformat dorinţei mele, aşa încît mă lăsam adormit de vocea catifelată a domnişoarei Edith, epileptica. Întrucît eram un copil care se pregătea să fie dat la şcoală în anul următor, toţi îşi băteau joc de mine din cauza acestui ataşament al meu de mama, chiar şi domnişoara Edith, care, după cum ea însăşi mărturisise, era îndrăgostită de mine. Pe mama însă o făcea fericită devotamentul pe care i-l arătam şi de fiecare dată îmi lua apărarea, spunînd că sînt excesiv de sensibil, ceea ce este pe placul ei, pentru că vede în asta o dovadă că nu voi fi un egoist, ca tata, dar că în acelaşi timp o şi îngrijorează, dacă se gîndeşte la viitorul meu. După ce oaspeţii plecau, eu dormeam dus demult în poala mamei, uitînd pentru moment să mă gîndesc la misiunea mea, adică la felul în care urma să păcălesc moartea şi la faptul că într-o zi va trebui să asist la moartea mamei mele. Ea va fi culcată într-un aşternut de flori (aşa cum zăcea anul trecut doamna Melania), iar eu o voi striga şi o voi săruta în van. Apoi o vor duce la cimitir şi o vor înmormînta sub trandafiri... Acest gînd n-am reuşit niciodată să-l domin

pînă la capăt. Iar coşmarul meu consta tocmai în această străduanie de a evita desfăşurarea acestui gînd. Pentru că atunci cînd mă gîndeam la moarte, iar la ea mă gîndeam din clipa în care camera era cuprinsă de întuneric, gîndul acesta se desfăşura de la sine, ca un sul de mătase neagră aruncat pe fereastra de la etajul trei. Şi oricît de mare efort aş fi depus, gîndul acesta se derula inevitabil pînă la capăt, purtat de propria greutate...

Mai întîi îngenuncheam, în pijamaua cea albastră, lîngă sora mea, Ana, şi mă rugam la Domnul în şoaptă, cu privirea uitată pe chipul îngerului ce veghează asupra copiilor care trec peste pod. Era o litografie ieftină, colorată, într-o ramă aurită, subţire, pe care mama a primit-o pe vremea cînd se născuse Ana, sora mea. Peste pod trec o fetiţă cu un buchet de flori de cîmp în braţe şi un băieţel cu pantaloni scurţi. Podul este putred, scîndurile i s-au rărit, iar sub pod, jos, în abis, vuieşte torentul înspumat. Se lasă înserarea, se pregăteşte furtuna. Fetiţa îşi ţine cu o mînă pălăria de paie, băiatul se lipeşte de balustrada scălîmbăiată a podului. Iar deasupra lor, deasupra paşilor lor nesiguri, deasupra întunecimii acesteia liliachii pluteşte îngerul păzitor cu aripile desfăcute, Nimfa din visele de copil, femeia-fluture *Chrysidia Bellona.* De sub tunica rozalie se întrevăd doar degetele dumnezeieştilor ei picioare, iar curcubeul aripilor ei sfîrşeşte spre vîrf într-o lucire înflăcărată. Mama avea obiceiul să spună că acel băiat şi acea fetiţă sîntem eu şi sora mea, şi mult timp am crezut că aceştia sîntem într-adevăr noi, surprinşi într-un moment cînd, în vis, rătăceam prin acel tărîm şi cînd îngerul nostru păzitor nu era atent. Priveam aşadar tabloul cu acel înger care atîrna deasupra patului nostru şi mă rugam cu jumătate de voce. Dar după ce isprăveam Tatăl Nostru şi încă o rugăciune, pe

care mama o compusese cu multă grijă, dar pe care nu mi-o mai aduc aminte, acum deja culcat sub plapumă şi acoperit pînă peste cap, începeam să mă rog pentru viaţa îndelungată a mamei şi a celor apropiaţi. Atunci, pentru că rugăciunea aceasta era de fapt chiar gîndul la moarte, începeam să tremur de frică şi de efortul de a nu mă gîndi la asta, pentru că încet-încet oboseala mă biruia, şi pentru a împiedica vertiginoasa cădere a mătăsii negre începeam să număr, numai pentru a nu gîndi, numai pentru a nu permite gîndurilor mele să se deruleze pînă la capăt. Numai că într-o noapte, după ce fusesem frînt de oboseală şi somn, mi-a venit o idee infernală. Ajunsesem cu numărătoarea la şaizeci (ştiam să număr pînă la două sute), cînd numărul acesta îmi apăru în conştiinţă nu atît ca un număr simplu care nu are nici un sens în afară de acela de enumerare în numărătoarea de copil, ce slujeşte doar pentru a aduce somnul – în felul în care un anume cuvînt pe care îl repetăm de nenumărate ori, una după alta, sforţîndu-ne ca din nume să-i deducem sensul, obiectul pe care-l denumeşte, şi-ntr-o clipită tocmai sensul cuvîntului se pierde în sunet, conţinutul i se varsă ca un lichid şi rămîne doar vasul gol, de cristal, al cuvîntului –, cît, printr-un proces invers, unul dintre numere a devenit potirul pe fundul căruia se clătea sedimentul neguros al sensului, unul din numere a devenit la un moment dat *numărul de ani,* iar prin acesta toate celelalte numere au primit aceeaşi semnificaţie: numărul de ani pe care-i va avea de trăit mama. Şi-apoi ce vîrstă e asta, două sute de ani, pentru mama copilului care a decis să se sustragă morţii, nu ca un guşter, ci ca un om care are, care va avea un plan sigur (în care nu există întîmplător şi improvizaţie): acest plan va fi gîndit şi regîndit de-a lungul unei întregi vieţi de om. Aşa încît număram pînă la două

sute şi iarăşi pînă la două sute. Adevărul că se poate, cum spunea Ana, să numeri toată viaţa şi să nu ajungi la ultima cifră, pentru că şi după cea din urmă vine întotdeauna următoarea, n-a făcut decît să apropie şi mai mult de ochii mei iminenţa şi certitudinea morţii mamei, pentru că numerele erau anii, iar eu ştiam, în urma rezultatului nemilos al unei operaţiuni matematice pe care am efectuat-o în aceeaşi noapte, că mama mea nu ar mai avea de trăit mai mult de şaptezeci, optzeci de ani, deoarece avea peste treizeci şi cinci, iar pînă şi bătrînii cei mai bătrîni, de undeva, de prin Rusia (după cum spunea domnul Gavanski), abia dacă ating vîrsta de o sută douăzeci de ani. Epuizat de aceste numărători şi de aceste gînduri, mă pierdeam dintr-o dată în abisul veşniciei, iar ultima consolare, că nu mă voi sfărîmă jos de stînci cufundate sub apă, era mîna mamei mele, a cărei prezenţă o verificam cu ultima picătură a chinuitei mele conştiinţe...

Într-o seară, după ce m-a sărutat şi a aprins lampa de pe noptieră, ca să-mi risipească frica, mama a spus că peste cîteva zile o să plecăm într-o călătorie cu trenul. A spus asta conştientă de efectul pe care cuvintele ei îl vor avea asupra mea, ştiind de asemenea că gîndul călătoriei mă va cutremura din temelii, că voi obosi ca după joacă şi că voi adormi apoi, de pe acum în legănarea roţilor de tren şi în şuierul locomotivei. Pe urmă auzeam, pe jumătate adormit, cum mama intră tiptil şi, văzînd că încă nu dorm, îmi şopteşte: „închipuie-ţi că *deja* călătoreşti". Şi-atunci, deodată, din moment ce prezenţa mamei mele a risipit orice alt gînd şi frica de moarte, patul meu, mama mea şi cu mine, vaza cu florile, noptiera cu placa de marmură şi cu paharul de apă, ţigările tatii, îngerul care veghează asupra copiilor, maşina de cusut Siger, veioza, dulapurile şi perdelele, întreaga cameră, deci, au început să călătorească în noapte ca un vagon de clasa-ntîi, şi curînd adormeam cu această iluzie magnetică, iar pe lîngă mine, în vis, se perindau gări şi oraşe ale căror nume tata le pronunţa febril, aiurînd. (Pentru că tatăl meu lucra pe atunci la a treia sau a patra ediţie a uneia din, desigur, cele mai poetice cărţi ale sale, jurnalul său de călătorii, la vestitul în acele timpuri *Konduktor al transportului auto, naval, feroviar şi aviatic.* Învăluit în fumul albastru al simfoniei, cu ochii însîngeraţi, nervos şi băut, geniu al călătoriilor, Ahaşverus, semăna cu un poet mistuit de extazul creator.)

Dimineaţa îmi vin treptat în fire, dar încă nu-mi dau seama unde mă aflu, cine sînt şi cum mă numesc, mă trezesc în felul păsărilor, al guşterilor. Însă deodată, dintr-un elan interior, după o melodie copilăroasă care mi se insinuează în conştiinţă şi care pluteşte în cameră, eu

îmi aduc aminte de vorbele spuse aseară de mama şi nu mă mai obosesc să deschid ochii, mă las în voia acestui elan. Apoi aud cum Ana plescăie din limbă, mestecînd ultimii dumicaţi umezi de pîine-somn şi, cu ochii întredeschişi, îi spun: „Mîine călătorim”, pentru că vreau ca ea să-mi confirme spusele, ca să mă conving că toate astea nu le-am visat. Dar încă înainte să-mi spună că ea ştie deja toate astea, mama i le spusese demult, doar mie n-au vrut să mi le comunice mai devreme ca să nu mă emoţionez prea tare şi să nu-i plictisesc cu întrebările, aud cum mama învîrte rîşniţa de mac şi simt mirosul de vanilie şi mac care vine din bucătărie şi nu mă mai îndoiesc că vom călători. Pentru că aceste prăjituri cu mac înseamnă că vom călători. După asta mă scol repede şi mă duc în bucătărie s-o ajut pe mama şi să adun cu linguriţa stratul de cremă de pe fundul cratiţei. Ziua trece într-o febră solemnă. Ana înveleşte ouăle fierte în şerveţele de hîrtie, cufărul nostru galben, din piele de porc, e aşezat pe masă. Se simte miros de piele argăsită şi clei, iar de pe faţa interioară a capacului se răsfrînge în lucitoare unduiri galben-întunecate mătasea galben-maronie a căptuşelii; miros de mentă, naftalină şi apă de colonie.

Lucrurile împachetate stau deja pe masă. Cufărul e strîns în curele. Alături, geanta de voiaj şi termosul. Prăjitura cu mac umple cu mirosul ei camera: din ea se eliberează acum sufletul ei compus din praf de plante exotice, vanilie, scorţişoară şi mac, şi aceste ingrediente, a căror origine mi-e cu totul necunoscută, depun mărturie, prin moartea lor somptuoasă, asemenea îmbălsămării, despre sublima solemnitate a călătoriei pentru care sînt aduse jertfa, ca tămîia.

Seara, după ce ne culcăm, tatăl meu fumează în

întuneric şi văd cum licuriciul încins îi dă tîrcoale în jurul capului, strălucitoare muşiţă a geniului lui. Şi deja sînt sigur că în noaptea aceasta nu voi putea să adorm şi mi se pare că deja ar trebui să se lumineze de zi, de cît timp zac fără să adorm, aşa că ridic capul să aud dacă ceilalţi dorm sau doar se prefac, şi atunci simt cum capul îmi atîrnă greu de oboseală şi cum, totuşi, nu voi întîmpina zorile treaz. Însă nu pot deloc să pricep cum anume vine somnul aşa, dintr-o dată, fără voia şi fără ştirea mea, cum se face că în fiecare seară adorm, dar n-am reuşit să prind momentul cînd îngerul somnului, acest mare fluture de noapte, vine să-mi închidă cu aripile lui pleoapele. Aşa că încep să pîndesc momentul. Aş vrea ca măcar o dată să desluşesc somnul (aşa cum decisesem că într-o zi o să desluşesc şi moartea), să prind de aripi îngerul somnului cînd o să vină după mine, să-l apuc cu două degete, ca pe-un fluture spre care m-am furişat pe la spate. Folosesc, de fapt, o metaforă, căci atunci cînd spun îngerul somnului eu mă gîndesc, la fel cum gîndeam şi atunci cînd credeam în îngerul somnului, la acel moment cînd din starea de veghe se trece în starea de somn, pentru că mult timp am crezut, şi mi se pare că pe bună dreptate, că această clipă vine brusc, pentru că dacă organismul adoarme treptat, de la sine, conştiinţa trebuie să se scufunde dintr-o dată, ca un bolovan. Iar eu voiam să-l prind pe îngerul somnului în vicleana mea capcană, lăsîndu-mă pe mine să mă adorm, chiar mă străduiam din toate puterile să mă adorm, pentru ca apoi, printr-un efort demn şi de cei maturi, să-mi smucesc capul în ultima clipă, cînd îmi închipuiam că m-am surprins cum *mă scufund în somn.* Şi niciodată n-am fost mulţumit de aceste chinuitoare investigări. Uneori mă trezeam şi de cîte zece ori, cu ultimele eforturi ale conştiinţei, cu ultimele puteri ale voinţei aceluia care într-o

zi avea să viclenească moartea. Acest joc cu somnul nu era decît pregătirea pentru marea luptă cu moartea. Însă de fiecare dată mi se părea că nu acesta este momentul potrivit şi că mă pripesc, pentru că nu reuşisem să desluşesc somnul, iar intenţia mea tocmai aceasta fusese, chiar cînd am ajuns la porţile lui, iar îngerul fugise, se ascunsese undeva la ceafa mea, în rîpa babei, cine ştie. Totuşi, mi se părea că o dată am reuşit să prind somnul asupra faptei, *in flagranti*, ca să zic aşa. Vorbeam, gîndeam în sinea mea „Sînt treaz, sînt treaz" şi aşteptam cu această idee, ca într-o ambuscadă, ca îngerul somnului, sau Dumnezeu, sau altcineva să-mi conteste gîndul acesta, să vină şi să mi-l infirme şi să mă oprească să gîndesc ceea ce gîndesc. Voiam să mă lămuresc cine şi cum e în stare să oprească deodată cursul gîndurilor mele, de fapt această unică propoziţie simplă, acest gînd golaş, pe care nu voiam să-l predau fără luptă. Şi atunci, sleit de efortul de a nu-mi ceda gîndul prea uşor, şi cum îngerul somnului nu venea să mi-l conteste, conştient, poate, de faptul că-l pîndesc, mă foloseam de viclenie: încetam să-mi gîndesc gîndul, pentru ca îngerul să creadă că, frînt de oboseală şi neatent, am decis să mă predau fără să opun rezistenţă, cu ochii închişi. Însă nu era nici asta uşor, să încetez deodată să-mi gîndesc gîndul meu cel simplu, „sînt treaz", pentru că el se derula de la sine, dus de inerţie, şi pe măsură ce mă străduiam mai mult să nu mă gîndesc la el, acesta devenea cu atît mai pregnant (ca atunci cînd mă străduiam, uneori, să nu aud ticăitul deşteptătorului de pe noptiera de lîngă patul nostru, şi tocmai atunci deveneam mai conştient de el şi tocmai atunci auzeam limpede tic-tac-ul lui). Iar cînd în sfîrşit reuşeam să-mi uit acest gînd – „sînt treaz" –, mă cufundam în somn fără să-mi dau seama cum anume (după cum reuşeam să nu aud ticăitul ceasului doar atunci cînd

nu mă gîndeam la el sau după ce deja adormeam). Însă, după cum spuneam, o dată sau de două ori am reuşit totuşi să tresar chiar în clipa cînd aripile mi-au acoperit ochii, ca o umbră, şi cînd m-a învăluit o adiere ameţitoare: mă trezeam, de fapt, din somn în clipa în care îngerul somnului venise să mă ducă, dar n-am reuşit să văd, să aflu nimic. În sfîrşit, mi-a devenit limpede că prezenţa conştiinţei mele şi prezenţa îngerului somnului se exclud reciproc; dar încă mult timp după aceea am jucat acest joc obositor şi periculos. Voiam, zic, să asist treaz la venirea somnului, din teamă şi curiozitate, după cum decisesem că într-o zi voi asista conştient la venirea morţii şi prin asta o voi învinge. Mă voi preface, şi cînd ursoaica-moarte o să vină să mă adulmece, o să creadă că sînt mort.

Deodată, zbîrnîitul tăios al deşteptătorului mi se înfigea în conştiinţă ca o neaşteptată străfulgerare de lumină, şi eu mă surprindeam total epuizat şi dezolat. Cu toate că deveneam imediat conştient că ceasul a sunat pentru a vesti triumfal clipa mult-aşteptatei călătorii, din cauza oboselii şi a răzbunării îngerului somnului, pe care încercasem să-l prind de aripi, rămîneam culcat, acoperit pînă peste cap şi în primul moment nici nu voiam să mă trezesc, nici să călătoresc, mi se părea de neînlocuit această stare de relaxare interioară în care se aflau trupul meu şi conştiinţa mea, scufundate parcă într-un lichid cald, aromat. „Andi, Andi, e timpul”, aud vocea mamei mele. „Ai uitat oare? Astăzi plecăm la drum.” Îmi vin treptat în fire şi, cu ochii închişi, îngădui mamei să mă dezbrace de pijama şi să-mi umezească fruntea. În timp ce îmi piaptănă părul, capul meu cade obosit pe umărul ei.

Dar mahmureala mea dispare într-o clipă după ce-mi beau cafeaua cu lapte, caldă, şi zăresc în faţa uşii noastre fiacrul, violet-închis în lumina lunii şi a zorilor, mare cît o

corabie. Noaptea e răcoroasă, iar caii miros a fîn şi liliac. Sub lumina felinarului de la fiacru văd sub cal, galbenă, o balegă proaspătă, care abureşte. Şed între mama şi Ana, pe bancheta din spate, sub coviltirul din piele al fiacrului. Tata şade în faţă, lîngă vizitiu. În faţa noastră e aşezat uriaşul cufăr galben din piele de porc, iar picioarele ne sînt învelite într-o pătură aspră din păr de cămilă, care miroase a cal şi a urină. „N-om fi uitat nimic?" întreabă mama. „Termosul e la mine", spune sora mea. După care mama îşi înalţă privirea spre cer şi îşi face cruce. „Cred că n-am uitat nimic." Se vede pe faţa ei că e mulţumită: pe cer luceşte luna plină, mama adora luna tînără.

Asfaltul e strălucitor, de la stropitoare sau de la ploaie, iar fiacrul pluteşte tăcut, legănat blînd de valurile fluxului în creştere al zorilor. Se aude numai clămpănitul monoton al motorului navei în care macină opt pistoane puternice. Nu mai sînt somnoros, doar răceala dimineţii răcoroase îmi adie pe la nas şi eu mă lipesc înfrigurat de mama. La gară, tata plăteşte vizitiul şi predă unui hamal lucrurile noastre. Apoi intrăm în tren, la clasa întîi, unde luceşte lumina de cobalt a lămpilor cu acetilenă şi ne aşezăm în scaunele îmbrăcate în pluş verde, pe care creşte un gazon englezesc miniatural. Deasupra scaunelor, cum ar fi în grădină gardul viu de trandafiri – danteluţe albe. Eu şed lîngă geam, pe locul de onoare. Înăuntru e cald şi încep să mă dezmorţesc. În gară se leagănă florile în coşuleţe verzi din care se iţeşte muşchiul. Din semiîntunericul intrării oficiale răsar două călugăriţe, ca doi uriaşi pinguini. Atunci gara se urneşte deodată, pornesc şi florile din coşuleţele în balans. Privesc în sus: se urneşte şi Luceafărul alb al zorilor, steaua cea bună a călătoriilor noastre.

Cu toate că mă bucuram de castanii din faţa casei, de

camera noastră şi de lucrurile noastre, de mirosul aşternutului meu şi de cel al casei noastre, îmi cădea greu de fiecare dată cînd realizam că se apropie sfîrşitul călătoriei. Pentru că eu eram, ca şi tata, încă de pe atunci, îndrăgostit de trenuri. Numele de oraşe pe care tata le rostea în vis, aiurînd, mă otrăveau cu dor, încă de pe atunci. Mă îmbătăm cu melodiile călătoriei pe care le cîntă roţile, iar rîndunicile şi păsările migratoare le notează în dense triolete pe portativul firelor de telefon, cu acel *ad libitum* al interpretării şi improvizaţiile dintre pauzele de trei pătrimi în care se intercalează, abrupt şi zgomotos, marile orgi ale podurilor şi flautul sirenelor care sfredeleşte întunericul gros al nopţii şi depărtării cu suspine şi icnete obosite. Aşa cum în timpul zilei mă exaltam, cu nasul turtit pe sticla ferestrei, de jocul dominoului chinezesc al peisajului, de dreptunghiurile negre ale arăturilor, de romburile verzi ale livezilor şi pătratele galbene ale grîului aprins, pîlpîind dureros în arşiţa soarelui de amiază. Dar în mod deosebit mă tulbura faptul, ca o presimţire tulbure, că în timp ce eu dorm, trupul meu, întins în poala moale a somnului, străbate spaţiul şi depărtările, în ciuda imobilităţii sale şi în ciuda somnului, şi în astfel de clipe nu mă temeam de moarte, ba chiar mi se părea că, graţie acestei viteze ameţitoare cu care trupul meu se deplasează în spaţiu şi timp, el este absolvit de moarte, că, aşadar, această viteză şi această mişcare înseamnă de fapt victoria asupra morţii şi asupra timpului. Nervozitatea solemnă cu care părinţii mei se pregăteau de călătorie, pluşul verde şi dantela din compartiment, becul albastru de nuanţa cernelii, pe care tata îl aprindea înainte de a ne culca, şi adîncimile de acvamarin ale luminii lui, toate acestea transformau călătoria într-o sărbătoare tăcută, şi din această cauză

întotdeauna după revenirea de la drum eram bosumflat şi, şezînd în fiacru, somnolent, mai auzeam încă vuietul sirenelor în noapte şi clămpănitul melodios al roţilor de tren. Şi-n timp ce eu lîncezeam trist sub cerga de piele a fiacrului, obosit şi dornic totuşi de-un prim somn, în timp ce vizitiul învîrtea din bici, iar caii dădeau vînturi, sora mea Ana plîngea mocnit. Ea putea, deşi deloc sensibilă, cum spunea mama, să izbucnească în plîns uneori, în rare momente: după sărbători şi după călătorii. Iar dacă aţi fi întrebat-o de ce plînge, o clipă ar fi rămas pe gînduri şi v-ar fi răspuns că-i pare tare, tare rău că s-a trecut o sărbătoare (o călătorie), ar fi rîs de mirarea şi deruta dumneavoastră şi ar fi început din nou să se smiorcăie, neconsolată.

Privesc din urmă fiacrul şi caii care se îndepărtează de casa noastră şi aud cum mama descuie uşa. Intru, iar ochii mi se lipesc deja de somn şi oboseală. În clipa aceea, încă înainte de a deschide ochii, simt mirosul camerei noastre. Miros pe care deja îl uitasem, dar care îmi aduce aminte brusc că mă aflu în camera noastră, acelaşi miros cu care fusesem atît de obişnuit încît deveneam conştient de el abia în acele clipe cînd reveneam acasă din vreo călătorie. Mirosul de cafea, ulei de peşte, vanilie, scorţişoară şi simfonia tatii. Toate acestea într-o stare de uşoară descompunere, ca apa stătută peste noapte în vaza de flori.

Mama învîrte comutatorul, sclipeşte muşamaua în carouri de pe masă şi eu o ating cu degetul: încă mai e puţin cam lunecoasă, de la grăsimi, iar cîte-o crestătură pe ici, pe colo, deja înnegrită, aduce cu o rană veche, cicatrizată. Umezeala a desenat pe plafon un Uriaş, şi acesta a devenit spiritul cel bun, păzitorul casei noastre;

copleşit de barbă ca profeţii evrei, ţine în mîna dreaptă tablele, iar în stînga lampa noastră cu abajur de porţelan care seamănă cu o scuipătoare răsturnată – comparaţie pe care muştele au înţeles-o literal.

„Ah, camera noastră!” spune Ana, iar noi cuprindem cu privirea camera uitată, revăzînd inventarul ei, care în absenţa noastră părea că se întunecase. Două paturi, bătrîneşti, din lemn; două dulapuri în care viermii săpaseră deja găuri mărunte din care curge un praf roz, fin, uşor şi aromat ca untul. Noptierele de lîngă paturi cu cîte o placă de marmură albicioasă, ca pe mormintele copiilor de familie bună. În colţ, în dreapta uşii, un divan cu postavul lins, de culoarea vişinei putrede, un frumos divan bătrînesc asemănător cu o pianină şi în care, în amurg sau cînd liniştea era deplină, cîntau arcurile. Deasupra lui, o litografie în culori: Mona-Lisa, pe care mama mea o decupase dintr-o revistă pe vremea cînd tabloul fusese scandalos furat din Luvru sau atunci cînd l-au recuperat triumfal, nu ştiu. Era pusă sub sticlă într-o ramă subţire de lemn aurit. La fel ca îngerul acela care veghează asupra copiilor, femeia-fluture, *Chrysidia Bellona* (numele unui fluture din albumul meu), în faţa căruia ne rugam ca în faţa unei icoane. Masa era acoperită cu dantelă ungurească, iar în mijlocul ei se afla o vază din imitaţie de cristal albastru şi o scrumieră metalică rotundă. Pe placa de marmură de lîngă patul tatii se mai afla o scrumieră, o scrumieră mare din email verde, ciuntită în două-trei locuri. Prin cele trei jghebuleţe orizontale, care slujeau drept locaş pentru ţigări, marginea ei era împărţită în trei arcuri de mărime egală. Pe aceste segmente dintre jgheaburi era scris cu litere negre, de trei ori repetat, ca într-un ecou: SYMPHONIA. În cameră, pardoseala, din scînduri mai fine, scîrţîia foarte discret, ca

pantofii noi, în afară de locurile unde era întins covorul şi unde paşii amorţeau complet. În dreapta uşii, lîngă fereastră, era aşezată maşina de cusut a mamei – o construcţie metalică solidă, din fontă, asemănătoare cu arcul unui pod de cale ferată. Acest arc se termină în partea de jos cu nişte rotiţe, şi acestea din fontă neagră. Pedala e din împletitură metalică, ceva mai măruntă decît cea de pe laturi. Cu ajutorul unui manşon dublu, pedala e legată printr-o pîrghie înclinată, cu rotulă, de rotorul maşinii. În jgheabul rotorului cade cureaua de transmisie cilindrică îmbinată cu două copci de sîrmă. Cealaltă roată cu jgheab, mult mai mică decît cea dintîi, se află în capul maşinii, în imediata apropiere a strălucitoarei roţi de transmisie, cu spiţe scurte, radiale. Capul maşinii, acest mare cot negru, e lăcuit, iar în capătul din stînga, unde se află complicatul mecanism al acului şi al bobinelor, ascunse vederii, se termină cu vreo două osii cilindrice, asemănătoare coarnelor melcului. Cînd maşina e în funcţiune, bobinele nevăzute torc un fir mătăsos, ca viermii de mătase sau ca păianjenii. În afara osiilor mecanice verticale din capul maşinii şi strălucitoarea roată de transmisie, care sînt din oţel călit, cromat şi strălucesc, toate componentele metalice sînt date cu vopsea neagră. Laturile sînt unite în părţile interioare de o placă trapezoidală pe care apar, turnate, literele semicursive majuscule SINGER.

În porţiunea unde laturile se lărgesc, sînt turnate, de ambele părţi, simetric, în forma unor păianjeni uriaşi, emblemele firmei. La o analiză atentă însă, descoperim, nu fără uimire, că păianjenii împletiţi în inelele construcţiei metalice a laturilor nu reprezintă de fapt nişte păianjeni, ci suveica maşinii, mărită de-o sută de ori, cu mosor mecanic, din care se toarce aţa (care, mărită, a devenit groasă ca o

frînghie şi, de aceea, greu de recunoscut) şi care, imitînd litera S, dă iluzia unor picioare de păianjen. Această emblemă este, ca pe blazoanele nobiliare, vopsită galben-auriu, la fel ca arabescurile de pe capul lăcuit al maşinii. Arabescurile acestea sînt deja în parte scorojite, poleiala se desprinde în fîşii fine, subţiri. Placa soclului, din lemn furniruit, a început de asemenea să se deterioreze, îndeosebi pe la margini. Mai întîi se coşcoveşte, de la schimbările de temperatură şi de la umezeală, apoi începe să se vălurească şi să se exfolieze, ca unghiile bolnave. O mica emblemă din alamă, ovală, ca un medalion, la fel de galben şi de strălucitor, este prinsă pe grumazul suplu al maşinii cu două şuruburi zimţate. Are imprimat acelaşi mosor-păianjen, însă acum mult mai clar, datorită dimensiunilor reduse. Jur-împrejur, ca pe monede, e imprimat în basorelief THE SINGER MANFG. CO – TRADE MARK. Cînd învîrteam pedala, maşina zumzăia ca o liră. O dată am rupt acul, aşa că mama a dat jos cureaua de transmisie, în fine! La revenirea acasă, privirea, înainte de-a adormi, îmi cădea pe această maşină şi, poate din cauza călătoriei îndelungate cu trenul şi datorită tuturor impresiilor sonore care care îmi rămăseseră, îmi părea că ea lucrează. Auzeam cum zbîrnîie roţile şi cum lunecă, moale, osiile.

Uneori, seara, venea la noi domnişoara Edith. De personalitatea ei legam cele mai ciudate profesii, cele mai distinse preocupări, aşa încît pălăriile acelea albe pe care le aducea la noi, pe calupul de fasonat, le socoteam parte din extravaganţa ei, parte a personalităţii şi a destinului ei. Toate acestea erau pentru mine pălăriile de mireasă ale domnişoarei Edith. „Ce părere aveţi, doamnă Sam, despre pălăria asta de mireasă?” o întreba pe mama, potrivindu-şi pălăria şi înclinînd capul într-o parte, cum fac persoanele

melancolice, îi cunoşteam povestea şi de aceea personalitatea ei îmi părea şi mai ciudată. Domnişoara Edith fusese logodită cu un grof ungur care o părăsise chiar în ajunul nunţii. În locul cadoului de nuntă îi trimisese un pachet, o cutie mare pe care era scrisă, cu litere de aur, marca vestitei ape de colonie *Chat noir*. Cînd domnişoara Edith a deschis cutia, din aceasta a sărit o pisică neagră; sau doar a căzut din ea o pisică neagră, sugrumată cu sîrmă, nu-mi mai amintesc. De atunci, domnişoara Edith a rămas cu epilepsia. Cum spre seară neurastenia ei era mai accentuată, şi cum tot atunci singurătatea o apăsa cel mai tare, ea îşi alesese casa noastră, pe linia prieteniei dintre tatăl ei şi al meu, deoarece gălăgioasele petreceri orăşeneşti o aruncau în cea mai adîncă melancolie. Atacurile de epilepsie o surprind uneori la noi, în clipa cînd te-ai putea aştepta cel mai puţin la vreo ieşire lirică din partea ei: între două vorbe dintre cele mai obişnuite sau în inima însăşi a liniştii pe care ea a ţesut-o, fermecător, în jurul nostru.

Domnişoara Edith creează o nouă pălărie de mireasă, scoate din geantă, ca dintr-o găină despicată, panglici şi dantele. Toate astea mama le priveşte cu un fel de falsă nepăsare, iar Ana e în extaz. Eu stau în poala mamei şi privesc degetele domnişoarei Edith, aducîndu-mi aminte, ca şi cum s-ar fi întîmplat demult, cum adineaori mă alinta cu aceste degete minunate, cărora le şade aşa de bine să se joace cu danteluţele. Degetele i se termină cu unghii lungi, lăcuite, care pocnesc la contactul cu mătasea. Tocmai a rostit, în surdină, o propoziţie (iar vocea ei, odată cu apropierea nopţii, devine tot mai stinsă şi sublimă), şi vraja persoanei ei ne-a luat pe deplin în stăpînire. Cînd şi-a pierdut pentru prima dată cunoştinţa, cu toată spaima pe care am tras-o, credeam că e foarte firesc ceea ce s-a

întîmplat şi că domnişoara Edith a fost din întîmplare aceea care a căzut în nesimţire, şi că acest lucru putea să se întîmple, la fel, oricăruia dintre noi, dar mai ales mie – nu pricepusem de la bun început că această vrajă care plutea în aer, că acest văzduh magnetizat care ne învăluia, vin chiar de la ea, din personalitatea ei, din degetele ei, din încîlceala haotică a dantelelor ei. Avea ochi mari, negri, umbriţi de abia vizibile cearcăne vineţii, ceea ce nu făcea decît să le accentueze adîncimea. În ei se întrezăreau instinctele tulburi ale feminităţii sale pe care, după şocul suferit, le înfrîna în cochilia fragilă a trupului. Conştientă de forţa distructivă şi devastatoare a fiinţei sale şi a sexului său, ea se străduia să-şi înfrîneze pornirea sîngelui, şi poate că de aici izvora acea magnetică, aromitoare ameţeală în care ne învăluia şi de la care aerul rămînea greu ca ploaia de aur a lui Zeus.

Domnişoara Edith cădea pe spate, pe canapeaua noastră roşie, unde o ajungea răzbunarea zeilor.

În tot acest timp eu tremuram, nu atît de teamă cît datorită unui fel de tulbure conştiinţă a faptului că asist la un fenomen tainic şi excepţional. Domnişoara Edith se prăvălea pe spate, fără a lăsa din mînă dantela pe care o ţinea, apoi ridica în sus picioarele, astfel încît puteam să-i văd interiorul mătăsos al trupului. Ceea ce m-a uimit cel mai mult şi m-a lăsat buimac a fost faptul că în această lungă mănuşă de bal, pe care în acel moment o reprezenta trupul ei, nu erau tivuri şi aţe, cum mă aşteptam, ci era căptuşită cu mătase şi împodobită cu dantelă, poate chiar mai opulent decît pe faţă. Cîteva clipe luptă cu disperare frămîntîndu-şi pieptul, smuceşte şi roteşte din cap, eliberîndu-şi părul strîns ordonat, din care cad clame şi agrafe. Apoi trupul ei e străbătut de un spasm de voluptate. Mama apreciază imediat locul celei mai mari

tensiuni şi-i desface un nasture de la bluză. Ultimul lucru pe care-l văd este orbitoarea albeaţă a pieptului ei, care ţîşneşte din bluză torenţial. Apoi în cameră se face simţit mirosul acrişor de oţet cu care mama o freacă la tîmple. Imediat urmează uşurarea. Cînd deschid din nou ochii, pe care de ruşine îi închisesem, domnişoara Edith e deja întinsă pe canapeaua noastră, acoperită cu pătura, şi respiră în linişte, ca un copil, cu mîinile întinse deasupra capului.

Domnişoara Edith se trezeşte aşa cum se deschid florile. Îşi prinde iarăşi agrafele-n păr, desfăcîndu-le cu dinţii. Apoi pune la loc în geantă panglicile şi dantelele, iar pălăria şi calupul într-o cutie mare de carton. Nimeni nu scoate nici un cuvînt. Ea îşi priveşte cu mirare mîinile, apoi îşi încheie nasturele pe care i l-a desfăcut mama. În urma ei rămîne în cameră o ciudată, înmiresmată devălmăşie de la care mă cuprinde ameţeala.

Domnişoara Edith a adus în casa noastră, în patriarhala noastră împietrire, culorile exotismului şi ale *Weltschmerz*-ului, mirosurile întunecate şi dense ale feminităţii ei, un fel de metropolitană, distinsă, aş zice nobiliară atmosferă. Acest *spleen* de metropolă era în vocea ei, în unghiile ei lăcuite sidefiu, în gesturile ei neurastenice, tremurătoare, în paloarea ei, în boala ei domnească, la originile căreia stăteau serbări şi extaze, precum şi ciudatul, seducătorul simbol al pisicii negre şi al parfumului cu acelaşi nume, scris cu litere de aur pe cutia de carton a exaltărilor ei. Ea a introdus în visările mele neliniştea, fluidă şi misterioasă ca legănarea dantelelor ei, ca miresmele ei cu care ducea în ispită curiozitatea şi tihna mea de copil. Pentru că miresmele acestea ne vorbeau, prin prezenţa lor fastuoasă, despre o altă lume,

dincolo de cercul casei noastre, dincolo de graniţele cunoaşterii mele, dincolo de sferele plăcutei existenţe de zi cu zi.

Domnişoara Edith, cu miresmele ei, desigur artificiale, a sădit în sufletul meu disoluţia.

În spectrul acestor miresme, numai culoarea violetă era mirosul cărnii ei, pe cînd celelalte culori, răsfrînte prin prisma feminităţii sale aveau o origine neştiută, dar, fără îndoială, exotică şi aristocratică. Din seara aceea cînd a căzut în nesimţire pe divanul nostru şi cînd am întrevăzut mătasea şi dantelăria în focarul incandescent al curiozităţii mele, am început să evit poala mamei, unde pînă atunci tihneam, ferit de păcat şi greşeală. Din seara aceea, însă, mă aşezam mai degrabă pe canapeaua de culoarea vişinei putrede, pe aceeaşi canapea care fusese culcuşul şi martorul ploii de aur. Nu pentru că dragostea mea pentru mama ar fi slăbit; asta, nicidecum. Dar a trecut printr-o criză adîncă: nu puteam găsi în ea explicaţia traumelor mele şi a tremurului care mă cuprindea spre seară, în răstimpul cînd sosirea domnişoarei Edith, reală sau imaginată, îngreuna aerul cu miresme dense, vestitoarele trupului ei. În acele momente, după fictiva bătaie în uşă, coboram de pe genunchii mamei şi mă duceam, pasămite întîmplător, să mă întind pe canapea – nu voiam s-o înşel pe mama, nici nu voiam, pe de altă parte, ca domnişoara Edith să mă surprindă abandonat fără nici o rezervă iubirii unei alte femei.

Această istorie s-ar putea termina aici, prin această ruşinoasă mărturisire. Cred că nici nu trebuie să amintesc că mama a observat infidelitatea mea şi că într-o zi mi-a spus, cu dureroasă uimire: „Ştiu, dragul meu, într-o zi tu ai să mă părăseşti pentru totdeauna. Ai să mă ascunzi undeva în pod sau la azilul de bătrîni”. Atunci eu am început, cu o

groază de regrete, să-i jur că asta nu se va întîmpla niciodată şi să blestem în mintea mea clipa în care domnişoara Edith a intrat în casa noastră. Dar mama, adînc jignită de infidelitatea mea şi neînţelegînd prematura deviaţie a instinctelor mele, a continuat să mă tortureze, să vorbească despre bătrîneţea ei şi despre moarte ca şi cum acestea ar fi fost lucruri asupra cărora ea nu mai avea nici o îndoială şi pe care gestul meu n-a făcut decît să le grăbească. Atunci am început să plîng, s-o rog să nu mai vorbească, să-şi nege spusele, şi să-i fac jurăminte de credinţă, fără ca între timp să am cea mai mică îndoială în jurămintele mele, ba chiar găsind o bucuroasă mulţumire în posibilitatea care mi se oferea ca într-o zi să şi dovedesc adevărul acestor legăminte.

Un singur lucru încă, într-adevăr sfîrşitul. O dată, către primăvară, mama voia să profite de prima zi însorită din an şi să facă mare curăţenie. A deschis larg geamurile şi domnişoara Edith s-a risipit pe fereastră ca un nor mirositor. Mama, care fără-ndoială a observat această plecare, n-a spus nimic, ba chiar se prefăcea că n-a băgat de seamă nimic. Doar că a ridicat, cu două degete, nu fără respect, un fragment de dantelă care se rătăcise după canapea şi era deja încrustată de praf, ca un filigran de argint. Apoi a aşezat pe făraş această relicvă a relicvelor, iar dantela s-a răsucit în cerc ca o coroană. Am apucat să mai văd cum a sclipit în aurul soarelui matinal, maiestuos aşezată deasupra pufului unduitor al prafului, al ziarelor mototolite şi al cojilor de ouă.

Domnul Gavanski, vegetarian, sosea tumultuos, pufăind, aburind ca un crenvurşt fierbinte, îngheţat de seara înzăpezită de iarnă, pe care o aducea maldăre în casa noastră sau o împingea în faţă ca pe-un bulgăre de zăpadă. După ce se golea de tot prisosul de aburi, după ce

închidea toate supapele, îşi freca mîinile şi îşi scotea paltonul cu guler de blană, începea să scoată la fructe din buzunare ca un magician. În timpul acestui ritual tatăl meu rînduia, în cameră, figurile de şah, aşteptîndu-l cu deschiderea lui engleză ca într-o cursă. Pe el nu-l interesau vrăjitoriile şi copilăriile domnului Gavanski. Pentru mine însă şi pentru sora mea Ana, acesta era o privelişte demnă de respect şi admiraţie, însuşi faptul că domnul Gavanski era vegetarian, un om, deci, în complicitate cu vegetalele, era suficient să-mi aţîţe curiozitatea. Se oprea în mijlocul camerei, înfipt bine pe picioare, ca şi cum pentru asta ar fi fost nevoie de un efort deosebit, aştepta apoi ca liniştea şi năuceala să atingă punctul culminant. Cînd mama îşi oprea răsuflarea, iar eu şi Ana căscam gurile de curiozitate, cu gesturi teatrale şi foarte precise îşi vîra mîinile în buzunarele paltonului şi scotea de acolo cele mai diverse fructe, de la cele mai obişnuite, de la felioarele de mere uscate şi stafidele chihlimbarii, pînă la cele mai ciudate poame, cum ar fi curmalele sau portocalele chinezeşti. Efectul era întotdeauna deosebit. La aceasta contribuia nu numai anotimpul – iarna –, în care aromele roadelor au prin ele însele ceva magic şi vrăjit, ci şi faptul că domnul Gavanski reuşea, ca un maestru în magia neagră, să scoată din buzunarele sale o asemenea cantitate de fructe uscate, dar mereu mirositoare, care, deci, nu-şi pierduseră aproape nimic din valoare, încît masa noastră devenea o trapeză bogată, iar mirosurile se amestecau îmbătător înnobilîndu-se reciproc. Noi trebuia să ne frecăm la ochi, ca la un spectacol de circ, şi uneori aveam impresia că domnul Gavanski depăşise graniţele admisibilului şi că se sileşte, ca într-un cabaret de provincie, să ne amăgească printr-o halucinaţie colectivă, iar cînd ne va elibera de aceste fermecate ferecături ale văzului şi auzului, ne vom

trezi poate într-o foarte delicată şi neplăcută situaţie. Şi toate astea le făcea într-adevăr strălucitor. Mai întîi, deci, scotea din buzunare fructe cu totul obişnuite, pumni întregi de stafide, ca introducere la partea a doua a programului, care, însă, va începe în momentul cînd noi ne vom închipui că nu mai sînt posibile surprize. Atunci începea să scoată, de prin buzunare şi din căptuşeală, curmale, smochine, migdale şi marţipan şi încă nişte fructe exotice pe care le deosebeam numai după miros, dar ale căror denumiri au fost şi au rămas pentru noi pe veci o taină.

Atunci în uşa camerei îşi făcea apariţia tata şi întrerupea această joacă pe care o considera copilărească şi nedemnă: „Prietene – spunea fără răutate –, înclinaţiile dumneavoastră artistice o să vă ducă la sapă de lemn”.

În acel moment, domnul Gavanski, pasămite surprins, lăsa pe masă ultima smochină şi se retrăgea cu tata în cameră, unde se dezlănţuia imediat o ciorovăială aprigă pentru a se decide cine va juca cel dintîi cu regina albă.

Tata se străduia zadarnic să trimită la tipar noul său *Regulament al transporturilor*, la care lucra de ani de zile. Manuscrisul zăcea în sertarul mesei de scris, dactilografiat, plin de sublinieri cu creionul roşu, plin de corecturi pe margine, de fragmente adăugite, note de subsol, notiţe, apendici, preambuluri, încărcat de felurite semne ciudate şi nişte mici, minuscule ideograme. Aceste ideograme tata le-a decupat din vechiul său mers al trenurilor pentru anul 1933, apoi le-a lipit cu multă răbdare pe noul manuscris şi asta dădea textului un farmec deosebit. Aceste desene reprezentau vagoane cu însemnul de clasă, coarne de cerb în chip de semilună stilizată, furculiţe şi cuţite simetric încrucişate, ca o emblemă pe vreun blazon nobiliar, vapoare din care sfredelea sfoara răsucită şi subţire a fumului, avioane nu mai mari decît ţînţarii şi la fel de uşoare şi zgomotoase, automobile reduse la perfecţiunea formei lor cubiste, cu roţile micşorate la punctul ideal. În acest măreţ manuscris se adunaseră toate oraşele, toate pămînturile şi toate mările, toate cerurile, toate ţinuturile, toate meridianele. În acest manuscris erau legate cu o singură trăsătură moiseeană, ideală, cele mai îndepărtate oraşe şi insule. Siberia–Kamceatka–Celebes–Ceylon–Mexico-City–New-Orle ans erau aici prezenţe tot atît de impunătoare ca Viena, Parisul sau Pesta. Era o biblie apocrifă, sacrală în care s-a repetat minunea Facerii, dar în care au fost îndreptate toate nedreptăţile Domnului şi neputinţa omului. În acest pentateuh, distanţele dintre lumi, atît de crud despărţite prin voia Domnului şi păcatul dintîi erau, iarăşi, reduse la măsura omului. Stăpînit de-o furie oarbă ca un Prometeu şi demiurg, tatăl meu nu recunoştea distanţa dintre cer şi pămînt. În acest anarhic şi ezoteric Nou Testament era aruncată sămînţa unei noi frăţii şi noi religii, era scrisă

teoria unei revoluţii universale împotriva lui Dumnezeu şi a tuturor îngrădirilor lui. Era o miraculoasă, aş zice, dar bolnavă asociere de panteism spinozian, russoism, bakuninism, troţkism şi foarte modern unanimism, un nesănătos amalgam de antropocentrism şi antropomorfism, într-un cuvînt, o genială teorie panteistă şi pandemonică, bazată pe cuceririle ştiinţei, pe principiile civilizaţiei moderne şi tehnica noilor vremuri, ca şi pe resursele naturale ale scoarţei pămîntului şi ale oceanelor, care a încercat să instaureze armonia între noile teorii materialiste şi ştiinţele oculte ale evului mediu. Şi de aceea, oricît ar părea de paradoxal, această *summa* a noii religii şi a noii concepţii despre lume lua în considerare cu foarte multă seriozitate baza materială şi suprastructura spirituală în aceeaşi măsură, iar *Capitalul* lui Marx era una din temeliile acestei noi cosmogonii şi ale acestui nou contract social. Dar, cu toate astea, tatăl meu îşi scria imaginarul regulament al transportului neţinînd seama prea mult de conflictele sociale şi de evoluţiile social-istorice din lume, neţinînd cont de timpul istoric şi de spaţiu, ci îl scria cum se scriu cărţile profetice: obsedat de viziunea sa şi la periferia vieţii reale.

Pe vremea cînd încă descuiam masa de scris a tatii, ca să admir fotografiile şi ideogramele din manuscrisul lui, toţi mai eram convinşi că într-adevăr e vorba de încă o (a treia) ediţie, nouă şi adăugită a cărţii sale *Regulamentul transportului rutier, naval, feroviar şi aviatic* (Editura Engl & Comp, Novi Sad, tipografia Djordje Ivkovic). A trebuit să treacă mult timp ca să ne dăm seama de adevăratul sens şi de esenţa manuscrisului tatii. Începîndu-şi *Regulamentul,* el devenea, puţin cîte puţin, intoxicat de numele de ţări şi oraşe, şi astfel în conştiinţa lui s-a ivit, în ciuda foarte utilitaristei şi practicei intenţii de a uni mări şi continente,

ideea ademenitoare, halucinantă că pentru o asemenea muncă moiseică nu este de ajuns doar să tragi o linie între două oraşe îndepărtate şi să menţionezi ora plecării şi ora sosirii trenului sau a navei. Deodată, în faţa lui a răsărit o mulţime de chestiuni de nerezolvat, o mulţime de probleme pe care tatăl meu nu voia să le ignore pur şi simplu, cum o făcuseră precursorii lui în această muncă, şi chiar şi el însuşi în Uhrfaustul său, în prima ediţie a *Konduktor*-ului, cel din 1932, în care încă nu fuseseră notate liniile internaţionale. Repet, greutăţile erau enorme, iar rezolvarea lor putea să umple o întreagă viaţă. La început, tata voia, după cum spuneam, să facă doar a treia ediţie, lărgită şi adăugită a *Regulamentului* său, şi această misiune i s-a părut uşor de realizat. Ca să-şi poată asigura suficient timp şi bani, şi-a dat demisia de la slujbă şi a început să adune bibliografie. Simţul practic nu l-a trădat nici în această împrejurare. De la clienţii lui vechi, majoritatea comercianţi evrei, aceiaşi care şi înainte îşi făceau reclamă cu mult succes prin intermediul konduktorilor, a reuşit să adune, în avans, o anumită sumă. Fireşte, la aceasta au contribuit şi excelentele stilizări ale anunţurilor publicitare pe care, pornind de la datele foarte sumare din cartea de telefon, le compunea noaptea, la lumina lunii, ca pe nişte geniale miniaturi lirice. *Treizeci şi una bucată clopote în greutate de 7.560 kilograme a turnat turnătoria de clopote a inginerului Poznjakov. Cereţi oferta, domnilor!* Un haiku din colecţia lui, menit reclamei pentru fîntînile arteziene, suna astfel: *Lîngă această pompă nu mai există mizeria apelor, bezna fîntînilor dispare, Krohn Adolf şi fiii.* Iar un altul: *Trandafiri de diferite sortimente livrează, toamna şi primăvara, vestitul florar Ladislaus Ševar. Erstklassig!* Autentificîndu-le prin agenţia drepturilor de autor de la

Pesta, trimitea aceste anunţuri prin poştă proprietarilor, însoţite de copia certificatului de autor. Succesul, fireşte, n-a întîrziat să apară. Adunînd o sumă suficientă pentru începerea cercetărilor, tata s-a aprovizionat cu noi hărţi şi noi cărţi şi, într-o seară, tîrziu, în plin avînt al inspiraţiei, iluminat, a pus pe hîrtie prima propoziţie, gîndită ca un fel de introducere sau instrucţiune de folosire. Această idee măreaţă, această genială întrebare i-a străluminat mintea aşa cum lui Moise îi şoptise vocea din tufişul în flăcări: prin surprindere. Şi această singură şi unică propoziţie, această mare, capitală întrebare transpusă într-un plan superior, metafizic, în curînd îl va răpi prin sensul şi misterul ei, la care tata s-a decis să găsească un răspuns: *„Cum să călătorim în Nicaragua!”*

Conştient de faptul că demistific importanţa şi grandoarea întreprinderii tatălui meu, repet totuşi că în primul moment nu exista în intenţiile lui nimic deosebit sau măreţ. La început, ziceam, acestea nu erau decît nişte minuscule ghiduri turistice, cu obiective istorice, muzee, fîntîni şi monumente, pe-alocuri cu unele comentarii privind obiceiurile, religia, istoria, arta şi cultura. Dar, cum în această intenţie tata începuse să consulte enciclopedii şi lexicoane (cel mai mult s-a folosit de *Meyerlexicon*-ul din 1867, în cincisprezece tomuri, precum şi de cel nou, din 1924–1930, şi apoi de marea *Encyclopaedia Britannica* şi de *Jüdische Lexikon*-ul din 1928, în cinci volume), întrebările la care căuta răspunsuri au început să-l atragă în egală măsură în profunzime şi în deschidere, aşa încît a adunat un enorm repertoriu bibliografic din cele mai diverse domenii, în aproape toate limbile europene, iar lexicoanelor le-au luat locul studiile alchimice, antropologice, antropozofice, arheologice, astrologice, astronomice, caracterologice, carteziene, cartografice,

catalepsice, cataplexice, cauzaliste cazuistice, cvietiste, chinologice, comediografice, comparativiste, confucianiste, constituţionaliste, cosmice, cosmogonice, cosmografice, cosmologice, darwiniste, deiste dialectice, dihotomice, dietetice, diluvialice, dinamice dipsomanice, diplomatice, dualiste, exacte, exorciste exosmotice, eclectice, ecliptice, ecologice, economice echilibristice, embriologice, embolice, emoţionaliste, empirice, empiriocriticiste, empiriomoniste, empiriste, enciclopedice, endemice, entomologice, epicureice, epizootice erotematice, erotice, esenţialiste, escatologice, esperantiste estetice, etice, etimologice, etnice, etnografice, etnologice etologice, eufonice, eugenetice, evangheliste, evoluţioniste ezoterice, fantomistice, fantasmagorice, fariseologice, fata liste, fenologice, fenomenologice, fetişiste, filogenetice, filo logice, filosofice, financiare, fizice, fiziognomice, florilegice folclorice, formaliste, freudiste, genealogice, genetice, geocentrice, geodezice, geofizice, geognosice, geologice, geo metrice, geopolitice, geotermice, geotropiste, germanistice glaciologice, gnoseologice, gnostice, gramaticale, harmonice, hegeliene, helenistice, heliocentrice, hemoterapiste heracliteene, heterosexualiste, hidraulice, hidrodinamice hidrografice, hidrotehnice, hinduiste, hipnotice, hipologice humaniste, idealiste, ideografice, iconografice, iconoclaste iconolatre, iluzionistice, indeterministe, individualiste intuiţioniste, iraţionaliste, istorice, iudofobice, juridice kabalistice, kiromantice, lexicografice, lexicologice, lite rare, lamarchiste, larpurlartiste, magice, magnetice, machiste, marxiste, martirologice, masonice, materialiste medievale, mefistofelice, mecanoterapice, memorialistice mercantiliste, metamorfiste, metempsihice, microbiologice mineralogice, mistice, mitologice, monoteiste, morale

morfologice, muzicologice, navigaţionale, neokantiene normative, numismatice, obiectiviste, onomastice, optice oratorice, organografice, orometrice, osmologice, paleografice, paleofitologice, paleontologice, panteiste, parazitologice, particulariste, pietiste, platonice, pluraliste, polimorfiste, politice, semasiologice, senzualiste, sceptice, scolastice, sioniste, sociologice, sofistice, solipsiste, spiritualiste, stematografice, stoice, supranaturaliste, taoiste, tautologice, tectonice, tehnice, telepatice, teologice, termodinamice, toxicologice, topografice, toponomastice, unanimiste, uranografice, urbanistice, urologice, utopiste, venerologice, verslibriste, voluntariste, vulcanologice, zoografice, zoologice şi zoogeografice. Notele de subsol sau semnele ideografice în chip de cruce, semilună sau stea în şase colţuri au fost înlocuite de pagini întregi de manuscris mărunt, abrevierile s-au transformat în paragrafe, paragrafele în capitole şi, curînd, ideea iniţială a combinării konduktorului şi ghidului a devenit doar o mică, provocatoare celulă-mamă, care se diviza, ca un fel de organism primitiv, în progresie geometrică, aşa încît pînă la urmă din ceea ce fusese *Regulamentul transportului auto, rutier, feroviar şi aviatic* a mai rămas doar gogoaşa uscată, semnul ideografic, o mare paranteză şi prescurtare, iar subtextul, marginaliile şi notele de subsol au absorbit în ele această măruntă, utilitară şi instabilă construcţie care se regăsea aproape nevăzută şi cu totul secundară pe harta pestriţă a lumii esenţelor, şi această fictivă şi abstractă arhitemă reprezenta numai liniile subţiri ale meridianelor şi paralelelor pe enorma construcţie de vreo opt sute de pagini, fără rînduri albe.

Textul îşi păstra cu îndîrjire şi îndărătnicie titlul iniţial de *Regulament al transportului* şi nu făcea decît să confirme bolnava rătăcire a tatălui meu, care credea cu

tenacitate în posibilitatea ca vreun editor să se lase păcălit de această evidentă înşelăciune şi să publice anarhica lui compunere hagiotică sub firma unui nevinovat regulament al transportului şi ghid turistic.

Cu toate că îşi considera capodopera încă neterminată, şi întrucît mama mea îi dăduse de înţeles că intrăm în toamnă şi iarnă complet nepregătiţi, tatăl meu a oferit *Regulamentul* său unui editor. Însă, cum depăşise de mult termenul de predare stabilit prin contract, şi încă s-a mai prezentat şi cu manuscrisul total nefinisat, editorul l-a refuzat, iar în plus tatăl meu a fost silit să returneze banii pe care-i primise în acont, precum şi să suporte cheltuielile de judecată. Atunci, pierzînd toate procesele, a căzut într-o grea depresie nervoasă, pe care mult timp a considerat-o ca fiind o consecinţă a insuccesului în privinţa *Regulamentului* şi în primul moment n-am fost în stare să găsim o altă explicaţie, mai firească, acestui fenomen. Abia mult mai tîrziu am priceput: toamna, tatăl meu făcea o depresie din care nu se mai trezea decît primăvara. În aceste perioade de trecere, el era absorbit de adînci meditaţii şi atunci întrerupea orice contact cu lumea, dedicîndu-se în întregime operei sale. La început se încuia doar în camera lui, în care nouă ne era interzis orice acces în această perioadă, iar mai tîrziu pleca în lungi călătorii al căror sens şi scop n-am reuşit niciodată să-l clarific. Pleca noaptea, tîrziu, în cea mai mare taină, fără a-şi lua rămas-bun de la noi. Dimineaţa, mama ne înştiinţa, cu o voce pentru mine mereu stranie, că tatăl nostru „a plecat într-o direcţie necunoscută pentru mai mult timp”. Revenea primăvara, slăbit, cumva alungit straniu şi schimbat, surîzîndu-ne de departe, făcîndu-ne cu mîna din fiacru, cu podul palmei întors spre el însuşi. Îţi venea să zici că totul trecuse. Cîteva zile era liniştit, enigmatic,

tăcut, apoi dintr-o dată, fără nici un motiv real, începea să urle sălbatic şi să vînture sticlăria cu bastonul. Pentru că primăvara se trezea din letargia lui, tresărea din meditaţii, lăsa baltă o vreme blestematul de manuscris şi revenea la starea lui normală de surescitare, acea stranie surescitare şi revoltă împotriva lumii şi a realităţilor care în fond era adevărata lui natură. Atît de chinuitor înfrînat toamna şi iarna, vara deja mortificat, primăvara se trezea în el egoismul, revolta lui insuficient definită împotriva orînduirii lumii şi a oamenilor, şi această revoltă, acest surplus de putere, această clocoteală a gîndurilor şi a sîngelui îl întorceau din nou la viaţă. Era un extaz nesănătos, beţie a soarelui şi alcoolului, revelaţia omniprezentului freamăt care-l excita şi mai mult, iar egoismul tatălui meu era de fapt numai o parte a *Weltanschauung*-ului lui, a panteismului lui. Era un egoism fără margini. În acest pan-egoism totul era supus, totul trebuia să-i fie supus lui, precum personalităţilor uzurpatoare din Vechiul Testament. Şi astfel, în timp ce natura în fierberea ei, primăvara, îşi demonstra narcisoidă întreg registrul de puteri şi energii, tatăl meu resimţea într-un şi mai înalt grad greutatea nedreptăţii pe care i-au făcut-o Dumnezeu şi oamenii în egală măsură. De aceea revolta lui metafizică, acest întîrziat, monstruos vlăstar al tinereţii sale ratate, înflorea primăvara cu şi mai multă putere, clocotea vulcanic, ca un abces.

Conştienţi de pericolul care ne ameninţă din cauza mesianicului *Regulament al transportului*, care a fost pus pe listele negre ale noii orînduiri (din cauza ideilor liberale şi revoluţionare pe care le conţinea), a trebuit să părăsim strada castanilor sălbatici. Ne-am mutat într-o căsuţă joasă, în cel mai sărac cartier al oraşului, de fapt, într-o

aşezare-parazit, plină de ţigani, vagabonzi şi lumpen-proletari, cum le spunea tatăl meu. La vreo zece paşi în dreptul casei se înălţa rambleul căii ferate, pe care duduiau trenurile şi din clipă-n clipă casa se zguduia din temelii. La început asta ne-a ţinut într-o tensiune permanentă, ne luam cu mîinile de cap şi ne vîram sub plăpumi, la limita crizei de nervi. Duruiturile trenului ne frîngeau cuvintele şi transformau cele mai nevinovate discuţii în certuri pătimaşe, încît ridicam vocea pînă la urlet, incapabili să ne facem înţeleşi, ne vînturam mîinile unii altora sub ochi, cu jugularele periculos umflate. A trebuit să treacă mult timp pînă să descoperim cîteva legi ale acusticii care ne-au salvat de la dezaxarea totală şi cu ajutorul cărora am reuşit să revenim la pacea noastră relativă: în timp ce trecea trenul, coboram vocea o quintă-două şi vorbeam într-o tonalitate diferită de cea pe care ne-o impunea zgomotul vagoanelor şi care pînă acum ne arunca în confuzie. Acuma, zic, vorbeam ca din burta, aplecîndu-ne capetele şi făcînd bărbie dublă.

Tatăl meu lucra în acea perioadă la debarasarea ruinelor, pentru că jandarmii îi descoperiseră pînă la urmă domiciliul. El, însă, înaintase un protest aspru, explicitîndu-şi pe vreo zece pagini scrise mărunt starea precară a sănătăţii, bine susţinut de declaraţiile martorilor şi de foile de ieşire de la clinicile psihiatrice. Puterea argumentelor lui era incontestabilă, mai ales dacă se are în vedere, pe lîngă toate faptele reale, tonul polemic şi stilul lui strălucitor: „Atrag atenţia Onor Comisariatului – scria în această jalbă – în legătură cu punctul A-doi, în care am avut curajul să menţionez cauzatorii totalei precarităţi a stării mele de sănătate şi să dovedesc, deşi foarte lucid, anormalitatea mea, precum şi totala mea nimicnicie morală şi fizică, nimicnicia unui nevrotic şi alcoolic,

incapabil în egală măsură să poarte de grijă familiei sale şi lui însuşi, atrag atenţia, deci, în vederea cunoaşterii cît mai concrete a cauzei, cu toate că fiecare din cauzele amintite constituie deja şi o amputare fizică prin ea însăşi, că mai am şi platfus, pentru care de asemenea depun certificat, eliberat de către comisia de recrutare din Zalaegerszeg, prin care, cu 100% platfus, sînt scutit de serviciul militar...”

Trecuseră deja mai mult de douăzeci de zile, iar tata nu a primit răspuns. Motivele erau clare. În loc să se dezică oficial, măcar de formă, de opera sa proscrisă, el a menţionat drept cauze ale indispoziţiei lui alcoolul şi nebunia, ca şi pretextul ridicol al piciorului plat... Se întorcea seara, extenuat, cu bătături sîngerînde la mîini şi cădea pe pat fără nici un cuvînt. Nu mai avea nici măcar atîta putere, ca odinioară, să spargă ceva cu bastonul lui. Era complet dezarmat. La lucru trebuia să meargă fără baston, şi se întorcea aproape orb din pricina prafului depus pe ochelari, pe care severii şi cruzii gardieni nu-i permiteau să-i şteargă.

Ne obişnuiserăm deja aşa de bine cu trenurile încît am început să măsurăm timpul după mersul lor, după acest uriaş deşteptător plin de toane. Noaptea, dormitînd, auzeam deodată cristalinul pianissimo al sticlăriei din vitrine, apoi începea să trepideze casa, iar trenul ne hăcuia camera cu marile pătrate luminoase ale ferestrelor sale care se alergau furioase. Ceea ce nu făcea decît să alimenteze şi mai mult dorul nostru de zări îndepărtate, iluzia evadării. Pentru că în anul acela petrecut lîngă rambleul căii ferate, în perioada totalei înfrîngeri a tatălui meu, depărtarea a însemnat pentru noi nu numai o neguroasă aură poetică, dar şi o catartică, foarte utilitară

idee a evadării, izbăvirea de frică şi foame. Iar gîndul la fugă nu făcea decît să ne accentueze buimăceala: începuserăm să trăim, în camera noastră, ca într-un cupeu de tren. Iniţiativa aparţinea, desigur, tatălui meu. Ţineam lucrurile împachetate în valize şi beam ceaiul din termos. Cît era ziua de lungă, în absenţa tatii, picoteam unul lîngă celălalt, după jaluzelele coborîte, înveliţi în pături, ca într-o călătorie.

Sub impactul tuturor acestor întîmplări, din care la mine ajungea doar o pîclă eterică, pentru că mama însăşi era neajutorată şi dezorientată, am căzut într-un fel de melancolie infantilă, mi-am pierdut apetitul, am dat foc, într-un acces de isterie, albumului meu cu fluturi şi zăceam toată ziua în pat, acoperit pînă peste cap. Un greu şi îndelungat puseu de diaree mă epuizase complet şi mult timp n-am găsit mijlocul de a-l opri, cu toate că, din ordinul mamei, înghiţeam în fiecare dimineaţă cîte-o linguriţă-două de cafea măcinată, amestecată cu puţin zahăr tos. Mama nu putea nicidecum să priceapă ce anume a provocat această amorţeală bolnăvicioasă şi diareea. Abia mai tîrziu am înţeles că diareea mea era consecinţa fricii, pe care, de asemenea, am moştenit-o de la tata. Lunga mea diaree, care a apărut fără nici o dereglare a organismului, era, deci, consecinţa greutăţii ce o aveam pe suflet, care era strîns legat de trup şi ale cărui seisme se transmiteau în primul rînd prin sistemul nervos simpatic în aparatul digestiv.

Aceste diarei catartice au avut totuşi un efect benefic. Au lăsat în urmă o desensibilizare generalizată a organelor, m-am călit şi am devenit suplu.

Vorbind fără părtinire, din perspectiva de azi, foamea a avut efect benefic asupra noastră a tuturor, cel puţin la

început. Desele mele cefalee, care erau doar urmarea supraîncărcării stomacului, au încetat dintr-o dată, definitiv. Însă tatăl meu a suferit metamorfoze miraculoase: s-a întremat şi s-a îndreptat de spinare, iar după o lună şi-a scos bandajele de pe palme şi a început să ţină tîrnăcopul cu mîna goală. În locul bătăturilor însîngerate care sluţiseră mîna lui frumoasă, de distins frizer de dame, s-a prins o crustă neagră pe care, din cînd în cînd, o secţiona cu lama. Epuizat de munca grea din timpul zilei, seara era liniştit, tăcut şi nu avea accese de mizantropie. Surplusul său de putere, ceea ce se numea nebunia lui, se consuma de-a lungul zilei cu totul sau poate doar se domolea, nu ştiu. Sora mea Ana a îmbobocit cumva dintr-o dată, prematur, de bună seamă, s-a făcut palidă şi subţiratică, i-au apărut cearcăne întunecate pe care le desenase foamea şi care scoteau în evidenţă primele semne ale pubertăţii. Mama mea, eliberată de teroarea tatii şi de tutela lui, şi-a revenit la starea ei firească de agilitate, a smuls perdelele de la geamuri, a despachetat valizele şi a declarat într-o dimineaţă că, în fine, am ajuns, că a venit sfîrşitul călătoriilor noastre şi că începem să trăim „o viaţă normală”.

În zori ne treziseră bătăi în uşă, care au pătruns pînă la noi greu, ca prin stîncă. După ce, în sfîrşit, mi-am dezlipit pleoapele, parcă strîns lipite cu ceară topită, l-am zărit pe tatăl meu în cenuşia, murdara lumină a zorilor. Într-o pijama vărgată, desculţ, cu părul care-i cădea patetic pe frunte, ca unui pianist, proptea uşa cu bastonul. Cei de-afară izbeau ca apucaţi, iar tata ţinea vîrful metalic al bastonului înfipt în încuietoare ca într-un ochi. Noi şedeam pe pat îngroziţi, sprijinindu-ne pe coatele înţepenite de încordare, şi priveam spre tata, care, cu vinele umflate, cu

ochii bulbucaţi de spaimă, proţăpea uşa, opunînd o dîrză rezistenţă infamilor agresori. De dincolo de uşă se auzeau nişte voci bărbăteşti încă rebegite de răcoarea dimineţii, profunde şi ameninţătoare, şi nişte voci femeieşti isterice şi ascuţite ca nişte ciocuri de pasăre.

Ca întotdeauna în astfel de situaţii, cînd era vorba de-un pericol de moarte, în faţa căruia tata lua o poziţie defensivă şi extrem filosofică, a ieşit în faţa uşii mama învelită într-un pled, înaltă şi uscăţivă, cu mîinile azvîrlite-n sus. Auzeam vocea ei, aproape ireală. Spunea ceva ce noi nu puteam înţelege, într-o neîndoielnic stricată limbă străină, evident fără elocvenţa tatii. Dar înfăţişarea, tulburarea şi hotărîrea ei au avut efect asupra gloatei şi oamenii au început să se risipească, descumpăniţi de forţa argumentelor sale.

Parcă din inerţie, tata continua să proptească uşa cu bastonul, lipindu-şi urechea de scîndura rezonantă şi pretindea ca mama să-i spună parola pentru a-i permite să intre.

Curînd după aceasta, călăuziţi de steaua tatii, ne-am mutat la periferie, lîngă o linie moartă. Era a treia oară că ne mutam în ultimul an de zile şi linia asta moartă ne ucidea şi ultima iluzie a evadării. Erau şine de cale ferată normală şi soseau, într-o mare curbă, de undeva de departe sau, poate, la celălalt capăt se terminau tot atît de surprinzător, aici undeva, în preajma cărămidăriei. Linia aceasta ajungea chiar pînă la baraca noastră, unde se cabra ca într-un spasm de moarte. Şinele erau, la capete, răsucite în sus şi sprijinite de traverse deja putrezite. Nu aveau nici măcar tampoane. Linia era deja năpădită de buruiana foşnitoare şi urzica întunecoasă, între care se iţeau fire de iarbă nouă, neagră şi ruginită deja din

primăvară, ca lovită de filoxera ruginii, care, prin cele două vine groase, răspîndea epidemia roşie, încît buruienile şi ierburile proliferau în forme monstruoase, sluţite de bolile ereditare ale sîngelui. Doar cîteva plante agăţătoare izbuteau să găsească sucurile nutritive pentru tentaculele lor dizolvante şi pentru glandele lor veninoase de şarpe. În partea superioară, acolo unde cîndva trebuie să fi fost strălucitoare ca oglinda, şinele erau acoperite de depuneri roşii-cenuşii, ca o eczemă. Rugina transforma oţelul într-un ţesut găunos, putrid, într-un os din care e roasă măduva, şi desprindea fîşii întregi de pe laturi, le măcina prefăcîndu-le într-o cenuşă cărămizie, care apoi se infiltra în pămînt, în inima buruienilor. Traversele, în schimb, crăpau de-a lungul, roase de ciuma roşie ca de un acid.

Această linie moartă, parcă am mai spus-o, ucidea pînă şi ultimele noastre iluzii.

Toate astea s-au întîmplat ca printr-o minune.

Într-o dimineaţă, devreme-devreme, m-a smuls din somn mama şi mi-a spus emoţionată, în şoaptă, să mă pregătesc. Puţinele lucruri care ne mai rămăseseră erau deja împachetate în valize. Iar în faţa casei, acolo, pe linia moartă, luminat de ferestrele strălucitoare, stătea trenul (WAGON LITS-SCHLAF-WAGEN RESTAURANT), pe ferestre se aplecau doamne mirate cu pălării şi ciufuri în neorînduială şi mîncau franzeluţe albe învelite în şerveţele fine de hîrtie cu care-şi ştergeau lungile unghii lăcuite, apoi aruncau hîrtia lîngă linie, între buruieni, unde ciuguleau nişte găini bolnave, zbîrlite...

Tatăl meu şedea zile întregi, cu îndărătnicie, lîngă vizitii, ca un cneaz rus exilat, deodată, parcă straniu de lucid, patetic conştient că-şi împlineşte destinul înscris în genealogia sîngelui său, în cărţile profetice. Schimbam săniile în sălaşuri întunecoase, la repezeală, încălzindu-ne cu ceai fierbinte şi coniac, după care cădeam într-un somn adînc, lipiţi unul de altul în sanie, iar zurgălăii prefirau o rezonanţă lirică în jurul somnului nostru şi a fugit noastre. Tatăl meu îi zorea pe vizitii, oferindu-le coniac şi mituindu-i ruşinos, vorbea repezit şi gîfîit, ca unul gonit din urmă. Luase asupra sa toată grija călătoriei, angajîndu-se plenar, cu toate că, era limpede, nici el însuşi nu ştia care-i sensul şi ţelul acestei călătorii. Însă pe el asta nici nu-l preocupa. Ştia doar atît, că trebuie să *împlinească un capitol al marii prorociri*, pentru că îi era scris că o să rătăcească şi o să fugă „încotro va vedea cu ochii”, şi de aceea se aşeza în prima sanie ce-i ieşea în cale, pornea spre cea mai apropiată aşezare, pe ocolite, pe drumul cel mai greu, total indiferent în faţa faptului că soarta lui trebuie s-o împărtăşim şi noi, pentru că prorocirile de care se ţinea şi în care credea orbeşte nu erau tocmai clare, iar el nu era foarte sigur că acestea ne vizează şi pe noi, toţi ceilalţi. Noi însă ne supuneam fără crîcnire voinţei sale, considerînd că trebuie să suportăm parte din blestemele lui şi parte din soarta lui. Zile în şir călătoream prin pustietatea zăpezilor, uniformă ca un ocean, pierzîndu-ne orice orientare. Tatăl meu însă conducea, cu braţ ferm, corabia noastră, dînd instrucţiuni vizitiilor speriaţi, cu ochii spre cerul înstelat. Uneori, scotea din buzunarul interior al paltonului harta cerului şi o desfăşura pe genunchi, aşa cum altădată desfăcea în tren *Regulamentul* său. Atunci, deodată, descifrînd roza vînturilor, arăta cu degetul spre cer, în dreptul vreunei stele strălucitoare din

zodiac, iar vizitiul, speriat de gestul tatii, dădea bice. Nu ştia că tatăl meu caută pe boltă steaua destinului său, care era indicată cu precizie în studiul cabalistico-astrologic *A csillagfejtetés könyve.*

Din cînd în cînd ne oprim şi tata bate la porţi ca un cneaz rus izgonit. Nu am nici puterea, nici voinţa să întreb ceva, simt numai cum mi se lipesc pleoapele de somn şi oboseală şi cum tremur de-o spaimă cu care încă nu m-am obişnuit, de teama în faţa unor locuri şi oameni necunoscute, de teama în faţa porţilor închise. Aud cum se depărtează zurgălăii săniei cu care am sosit şi cum îi acompaniază lătratul cîinilor. Tatăl meu bate întruna la porţi, purtat de-un foc al său interior, de o hotărîre încăpăţînată. De dincolo se aude zornăitul cheilor şi tata îşi rosteşte numele cu patetism, aşa cum se pronunţă numele profeţilor. Se aude clapa zăvorului – „Iaca, omule, nu se poate mai iute! Nu vă aşteptam la ora asta din noapte” –, apoi mijesc nişte feţe necunoscute, feţe de lunatici şi de oameni smulşi din cel mai adînc somn hibernal. Mă iau de mîini şi mă sărută cu gura uscată şi puturoasă de sedimente întunecate. Ne împing în nişte încăperi umbrite, apoi aprind fitilul lămpii şi vorbesc cu vocile încă somnoroase, adînci şi răguşite. Prin faţa mea defilează o întreagă legiune de rubedenii, necunoscute şi neapropiate, năpădite de păr negru, zburlit, pistruiate, cu nasuri asemenea cochiliei de melc, şi eu mă pup cu toţi la rînd, fără să înţeleg ce sens are totul.

Simt o deosebită greaţă mai ales faţă de mătuşile mele, a căror piele are un gust scîrbos, iar din tăietura gulerului, cînd îşi apleacă grumajii scofîlciţi ca să-şi machieze obrazul, mă trăzneşte o duhoare molatecă de mort, duhoarea lumînărilor de parafină şi a apei stătute dintr-o vază cu trandafiri ofiliţi. Doar pe verişoarele roaibe şi pline

de pistrui le sărut cu un fel de incestuoasă intimitate, transportat de luxurianţa şi mirosul uriaşelor coame în vîlvătaie şi de albul dezmăţ al tenului lor.

Tatăl meu persevera cu o nervoasă grabă să-şi împlinească destinul, să împlinească litera prorocirii şi izbăvirea sa. Faptul că îşi făcuse apariţia ahaşveric în ţinutul copilăriei, din care fugise de multă vreme, purtat de o mare viziune, îi spunea că a intrat într-un *circulus vitiosus* din care nu există ieşire: curba aventurii sale existenţiale se închidea ca o cursă. Neputincios în faţa lui Dumnezeu şi a destinului, el îi învinuia pe oameni pentru blestemul ce-l purta, considera că surorile şi rubedeniile lui i-au pricinuit toate necazurile, pentru că era obsedat de ideea fixă că destinul lui reprezintă răscumpărarea pentru toate păcatele, ale întregii familii, ale întregii omeniri. În el însuşi vedea mielul de jertfa. Fusese ştirbită mîndria lui de ipohondru şi de om ratat. Voia să dea de ştire fiecăruia că el este Jertfa, că el este cel care se sacrifică, cel căruia îi este scris să se sacrifice, şi voia ca toţi să preţuiască asta şi deci să-l trateze ca pe cel Sacrificat. Îşi lumina propria ratare cu acest foc bengal de pe jertfelnicul pe care se mistuia, iar propria nevolnicie o explica rubedeniilor şi surorilor lui prin teoria renunţării, dispreţuia bogăţia materială în numele ratării sale, în numele jertfei, iar propriul sfîrşit îl declara sfîrşit al lumii, apocalipsă. Însă ar fi fost naiv să crezi că tatăl meu îşi urma destinul fără a crîcni. Dimpotrivă. Considera că nimeni din preajma lui nu are dreptul şi nu poate să supravieţuiască propriei sale catastrofe, considera că soarta lui este soarta neamului şi a speciei lui. Cu vocea întunecată şi răguşită prevestea apocalipsa, ridica braţele profetic şi cuprindea, într-o unică îmbrăţişare a mîinilor sale de profet, dughenele rubedeniilor, burduşite cu mărfuri coloniale, împungea cu

degetul de foc mătasea, perdelele, goblenurile şi lustrele, cu ochii incandescenţi de îndreptăţită mînie arunca anatema asupra cîinilor, pisicilor, cailor, orătăniilor şi vitelor.

„Măi, omule, păi cine şi-ar fi putut închipui că nenorocitul ăsta şi-a ieşit complet din minţi”, aud vocea mătuşii mele şi imediat apoi cumplitul, neomenescul glăsoi al tatălui meu. Îşi căuta dreptatea, răscolind nişte socoteli din urmă cu treizeci-patruzeci de ani, pomenea cifre şi date, nume de martori şi de sperjuri – cu o voce care făcea să zornăie paharele din vitrine pînă în a treia cameră, iar cîinele din curte să urle bezmetic, ca la inundaţie sau incendiu. Fiecare ceartă trebuia să se termine în aşa fel încît cei cu care era în dispută şi pe care-i jignea teribil să fie siliţi să renunţe în cele din urmă la propriile argumente, să se supună, să se concentreze din toate puterile pentru a-l linişti, să primească asupra lor, conştienţi şi cu voce tare, căindu-se, toată vina pe care el le-o aruncase, să recunoască toate acuzaţiile, să coboare vocea pînă la şoaptă, întrucît orice încercare de a-l domina pe tatăl meu ar fi rămas de fiecare dată fără nici un rezultat. Pentru că tatăl meu ştia să-şi înalţe vocea dumnezeiască pînă la asemenea înălţimi şi să o tensioneze cu atîta forţă încît toate vocile se pierdeau în rîul tulbure al emisiei baritonului, iar fiecare încercare de a-l acoperi producea doar efectul invers, deoarece atunci el ridica vocea pînă la o intensitate nemaiauzită, s-ar zice chiar fără vreun efort deosebit şi curînd în cuvintele lui, în urletul lui dumnezeiesc, se împletea zornăitul sticlăriei şi al porţelanului, lătratul cîinilor, mugetul vacilor şi cotcodăcitul găinilor, venea lume din vecini, scoasă din minţi, cu bîtele, iar femeile îşi strigau copiii care alergau la casele lor ca şi cum acestea ar fi stat să ia foc. Cînd vocea

lui pornea să răsune ca trîmbiţa Ierihonului, toţi începeau să şuşotească înspăimîntaţi, convinşi, măcar o clipă, că nebunia tatălui meu e doar o formă a iluminării. Iar el continua să urle triumfal, fără a coborî linia de sus pe care o luase în momentul cel mai acut al furiei şi inspiraţiei: „...cu ogarii voştri, cu trăsurile voastre, cu dughenele voastre de hoţi... („Eduard! Ai grijă ce spui...") în care sînt tescuite grămezi de nonsens şi deşertăciune vinovată, crimă înfăşurată în valuri, burduşită în saci, îndesată în cutii („...noastră ospitali...") şi scuip, domnilor rubedenii, pe ospitalitatea voastră! Scuip eu pe morala voastră! Pfui! Tot aşa, de altfel, m-aţi întîmpinat şi în nouă sute opşpe, încît răposatul şi nefericitul Moriţ, şi el o victima a maşinaţiunilor voastre, se întreba cum de este cu putinţă să nu vedeţi orbirea iubirii voastre de sine şi măreţia nimicniciei voastre, cum de se poate să nu simţiţi răspunderea sîngelui vostru şi să nu auziţi vuietul apocalipsei. Şi voi încă mai aveţi îndrăzneala să-mi vorbiţi de ospitalitate („...dacă nu-ţi convine")... mă duc, sigur că mă duc, ca să nu fiu silit să asist la ospeţele voastre luculliene şi la mesele voastre însîngerate de pe care ne azvîrliţi oscioare ca unor cîini, în timp ce burţile noastre sînt roase de ciuma foamei! Ascultaţi-mă, voi, convertiţi şi jigodii! Zile negre vă prezic! auziţi trîmbiţa Ierihonului! Ooo-aaa-uu-ziiiiţi! Sau credeţi că astea-s halucinaţii de-ale lui Eduard Sam, că am *delirium tremens,* că văd şoricei albi! („Pentru Dumnezeu, Eduard, linişteşte-te, se adună lumea.") Şi nu-mi pasă de nici o lume, să vină toţi, toţi să vină şi să vadă, să fie martorii acestei sîngeroase nedreptăţi omeneşti, să fie martori cuvintelor mele adevărate şi profetice! Căci vă spun, o să vă vărs din gura mea. Căci spui sînt bogat şi de nimic nu am trebuinţă. Şi nu ştii că eşti nefericit, şi nevolnic, şi sărac, şi

orb, şi gol! Vai! Vai! Cetate mare, Vavilonule, puternică cetate, căci într-o clipită vine judecata ta. În aceste din urmă silabe, care în delirantul fortissimo deveneau un haos de absurd şi exces, tatăl meu pierdea şirul discuţiei, începea să-l invoce pe Mesia şi să se răfuiască şi cu el, într-un groaznic, profetic monolog, într-un inspirat *lucida intervalla*, după care *linia de sus a vo*cii începea să coboare, să se decline, prefăcîndu-se în vaiet, în icnet.

Stau în sanie lîngă mama mea, cu ochii aprinşi, otrăvit de mesianismul tatii. Cuvintele lui mi s-au înfipt în minte, ca un stigmat, încep să simt blestemul care ne urmăreşte şi pricep deodată că e pe veci pierdut acel timp cînd zilele ne erau doar nişte intervale între călătorii, iar călătoriile doar peisaje între vise. Stau, moşneag prematur, copleşit de-o bănuială, îndoita bănuială a cunoaşterii. Adineaori, cînd vizitiul a înhămat caii, am intrat după el în grajd, unde sclipeau în semiîntuneric crupele cailor, ca de catifea. Mirosul grajdului, miros de iarbă uscată şi urină, mi-a amintit deodată mirosul acelei pături din păr de cămilă cu care ne-am acoperit picioarele în acele zile, care îmi păreau acum aşa de depărtate, cînd ne-am călătorit din strada castanilor sălbatici, în zori de zi. Pentru că eu încă din copilărie aveam o bolnăvicioasă hipersensibilitate şi imaginaţia mea transforma repede totul în amintire, chiar prea repede: cîteodată era de-ajuns o zi, răstimpul cîtorva ceasuri, o banală schimbare a locului, pentru ca o întîmplare cotidiană, a cărei valoare lirică nu o simţeam cît timp trăiam în preajma ei, să fie deodată aureolată de-un nimb luminos cu care sînt încununate numai amintirile care au stat mulţi ani în puternicul fixator al uitării lirice. La mine, cum spuneam, acest proces de galvanostegie, prin care lucrurile şi chipurile dobîndesc un strat subţire

de aureală şi nobila pîclă a patinei, se desfăşură cu o anume intensitate bolnavă, şi excursia de ieri, în cazul că vreo împrejurare obiectivă ar fi indicat finitatea ei, faptul că ea nu se va mai repeta şi că nu se poate repeta, devenea chiar de a doua zi, pentru mine, izvorul unor meditaţii melancolice şi încă neclare. Două zile, în cazul meu, erau suficiente pentru ca lucrurile să primească alintul amintirii. Era aceeaşi surescitare lirică pe care o moşteniserăm de la tata şi din pricina căreia Ana, sora mea, ştia să plîngă după sărbători sau după călătorii, nemaiaşteptînd, să zic aşa, ca aceste evenimente să-şi arate efemeritatea: era suficient să se termine o zi, să se apropie amurgul, să apună soarele, pentru ca ea să-i priceapă unicitatea şi să-l deplîngă ca pe o amintire deja îndepărtata. Din fericire, cum a crescut puţin, ea s-a eliberat de slăbiciunea aceasta nesănătoasă faţă de fenomenul vremelniciei şi, printr-un efort excepţional, s-a debarasat de atîta sensibilitate, iar după o judecată femeiască, practică, a dedus implacabilitatea unor fenomene cărora nu le mai acorda apoi nici o atenţie – lucru pe care eu nu am reuşit să-l realizez niciodată.

Rubedeniile noastre, învelite în şaluri pestriţe, stau în faţa uşii, în şir, conform ierarhiei anilor şi a respectabilităţii, cu mîinile scurte ca nişte aripi tăiate, şi ne fac semne cu mişcări abia perceptibile, speriate din cauza anatemelor tatălui meu, din cauza prorocirilor lui, care, pentru o clipă, le-au sădit nelinişte în suflete.

Tatăl meu porunceşte vizitiului să nu aprindă felinarul şi să-i urmeze instrucţiunile. De aceea scoate din buzunar harta cerului şi o o despătureşte cu grijă pe genunchi. Cu mîini tremurătoare încearcă să aprindă chibriturile umede şi bolboroseşte ceva, înşirînd nişte cifre astrale, astronomice, de care ne înspăimîntăm. Curînd, plutim prin

spuma norilor, unde zurgălăii amuţesc şi unde sunetul limbii lor devine un hîrîit înfundat. Cum am ieşit din ceaţa densă a norilor, pe care am navigat orbeşte, abandonaţi în voia genialului instinct al cailor noştri, zurgălăii au început din nou să zuruie şi noi am zărit steaua tatii în lumea zodiacului. Vizitiul dormea, legînd în noduri duble, de căruţaş, firul gros al visului său astral.

Tata achită căruţaşul, consecvent ideilor sale despre renunţare, menţinîndu-se la înălţimea rolului. Iapa îşi mută greutatea corpului pe picioarele din spate, ca şi cum s-ar pregăti să se aşeze, îşi lărgeşte punctul de sprijin, apoi începe să urineze. Iapa cealaltă îi urmează exemplul şi auzim cum în zăpadă se formează un ulcior în care plescăie lichidul. Această scenă deloc lirică are un efect foarte înjositor şi ucide patetismul gestului tatii şi al întîlnirii noastre cu rudele. Mătuşa Netty, o bătrînică al cărei cap tremură, ţine în mîini „mîţa”[3] sfinţită şi o întinde spre tata, în semn de bun-venit. În spatele ei stau înşirate celelalte rude ale tatălui meu, învelite în şaluri groase, negre: mătuşa Rebecca, sub o mare claie de păr negru pe care l-a adunat la ceafa într-un uriaş coc, să fie contragreutatea nasului; la tîmple i se revarsă lungi cîrlionţi de păr negru des, care vibrează ca nişte arcuri de sîrmă; unchiul Otto, cu un picior ţeapăn, înalt, costeliv, vlăstar degenerat al familiei noastre, cu părul subţire, lins, o ruşine a tribului nostru stufos, pletos; şi, în sfîrşit, fiii mătuşii Rebecca, verii mei: filfizoni care au adus de la Pesta, unde se şcolesc, moda vieneză şi roadele decadenţei occidentale: muştiuce de argint şi pantofi cu tocul înalt. Biblioteca lor, care acoperă un perete întreg al camerei, e plină de sus pînă jos cu romane din seria neagră şi de

3 *Maca* < *màces* – pască (joc de cuvinte aproape intraductibil).

aventuri, cele mai multe în ediţia *Pesti Hirlap Könyvek.* Dugheana e înregistrată pe numele unchiului Otto; *Magazin de mărfuri mixte şi coloniale*, o încăpere joasă şi întunecată care miroase a petrol, săpun, cicoare şi ceai de muşeţel, mari reclame de email, albastre şi roşii, îşi slobozesc epigramele scurte şi concise, recomandînd cicoarea firmei *Franck*. Pe cealaltă aripă a uşii se poartă o campanie, plină de promisiuni care iau ochii, în favoarea cremei de ghete marca *Schmoll.* Iar alături de maxima de o gravitate larochefoucauldiană despre dinţii sănătoşi şi strălucitori, al căror luciu de porţelan se obţine cu pasta de dinţi a mărcii *Kalodont*, care mai şi dă gurii prospeţime şi gustul frăguţelor, stă agăţată cu clame o fiţuică din hîrtia zimţuită pentru confecţionat pungi. Pe aceasta, mătuşa mea Netty şi-a scris cu un creion chimic fraza ei pythică şi profetică: „În lunea următoare duminicii 11 feb. 1942 va fi zahăr la preţul per kilogram de 200 Pengo, iar cubic 230 Pengo.“ În fundul curţii, alături de cămara de lemne, se află noua noastră locuinţă, „căsuţa servitorilor” din epoca feudală, pustie şi părăginită, din acele îndepărtate, mitice vremuri cînd fie-iertatul meu bunic din partea tatii, Max, avea căruţă cu patru cai şi servitori. Sînt două încăperi întunecoase cu podeaua din argilă bătătorită, care primăvara începe să se moleşească, frizînd un fel de graviditate, falsă, pentru că de fapt e cu totul stearpă, fără putinţa să ridice măcar un fir de buruiană. Din bîrnele de pe tavan se scurge smoala, înnegrită de funingine şi amestecată cu aceasta, apoi atîrnă mult timp, ezitînd, creşte şi îmboboceşte ca o picătură de sînge negru, închegat. În spatele casei, lîngă minuscula fereastră, ca în turtă dulce, a bucătăriei care dă spre grădină, se află closetul, văruit alb, cu luminatorul în formă de inimă. În closet, pe partea dreaptă, e agăţată o pungă din pînză

albă, pe care sînt brodaţi cu ibrişim de culori diferite doi trandafiri cu frunze dintre care se ivesc spinii, ca o ieftină morală a vreunei sentenţii ponosite. În această jalnică pungă îşi sfîrşeau fulminanta ascensiune divele ecranului şi grofii vienezi, eroii afacerilor scandaloase şi femei-vampă, vestiţi vînători şi exploratori, eroi ai Frontului de Răsărit şi celebri aviatori germani. Dimineaţa găseam aici, ca într-o cutie poştală, fragmente forfecate din revistele pe care mătuşa mea Rebecca le primea din Pesta. Datorită acestui fapt ţineam în mîini soarta celor mai glorioase personalităţi din acei ani de război, oameni şi evenimente stăteau în faţa mea, rupţi din context, lăsaţi în seama bunei sau relei mele voinţe, încît o scenă din vreun film o declaram fapt istoric autentic, localizat în spaţiu şi timp (pentru că la fotografie anexam o legendă greşită), iar pe Katalin Karadi o încoronam regină a Angliei, sub fotografia căreia, în schimb, alăturam fragmenţelul decupat din revistă cu legenda: „Nouăzeci şi nouă de costume ale Katalinei Karadi”. Eram la zi cu evoluţia modei, urmăream cu cel mai mare interes procesele judiciare purtate împotriva spionilor, escrocilor şi afaceriştilor de război, evaluam pedeapsa după cum îmi era voia şi împărţeam graţieri regeşte.

Întîrzierile mele în closet au atras curînd atenţia tuturor şi au început să provoace bănuieli şi suspiciune. Le considerau parte a extravaganţelor mele, moştenite de la tata, introvertirea şi lenea maţului, îmi recomandau purgative şi sedative şi în acelaşi timp erau uimiţi de priceperea mea în privinţa modei vieneze, a noilor feluri de armament, a scandalurilor de la curtea Suediei, ca şi de aberaţiile de neconceput pe care ştiam uneori să le susţin cu înfocare, fără a cita, fireşte, sursele. O, această genială sete de cunoaştere, această naivitate, această invidie,

această stîngăcie, această ambiţie! Scandalurile de la curtea Suediei aveau loc pentru mine, crimele şi adulterele se produceau din dorinţa de a mă cîştiga pe mine: eram demiurgul unei omeniri invidioase şi rele.

Iulia este nemiloasă, Iulia obţine întotdeauna victoria. Cu o miime de secundă înaintea mea rosteşte rezultatele finale ale celor mai sofisticate operaţiuni matematice: dacă un pieton parcurge într-un ceas cinci kilometri, cît o să... etc. Această confruntare tacită are loc din prima zi, cu cerbicie, fără milă, şi simţim în acelaşi timp că nu mai putem da înapoi, că nu ne putem preda, că nu ne putem permite să-i decepţionăm pe toţi cei ce pariază pe noi cu înfocare, ca la cursele de cai. Ea face uz de farmecele ei, de maşinaţiunile ei femeieşti, în acest sens nimeni nu are nici o îndoială, şi este un secret public că toţi băieţii din clasă îi pun la dispoziţie banii, inteligenţa şi puterea lor. O întreagă armată de furnici lucrează pentru ea, găseşte rezultatele şi i le strecoară pe sub bancă, pe ascuns, îi mituieşte pe profesori, scrie scrisori de ameninţare şi-i racolează adepţi, vînează pentru ea cei mai fantastici fluturi şi insecte, descoperă cele mai rare flori şi plante pentru herbarium.

Eu intru în luptă cu totul nepregătit, bazîndu-mă pe cunoştinţele mele confuze, adunate de prin reviste. Pun toată miza pe originalitate, neavînd destulă putere şi capacitate pentru lupta deschisă. Cu totul incapabil să seduc partea feminină a publicului prin şarm, forţă sau îndrăzneală, decid să fac o mişcare fantastică: să o cuceresc pe Iulia.

Fiecare gest al meu, fiecare cuvînt al meu devin calculate. Îi adorm vigilenţa. Mizez pe efectul cu bătaie lungă al vicleniei mele. Spre stupoarea generală, la ora de lucru manual declar să sînt un ignorant desăvîrşit în ce priveşte muncile fizice şi artizanale. Iulia ridică ochii ei verzi din broderie, brusc, speriată, presimţind că îndărătul vorbelor mele se ascunde o maşinaţiune periculoasă. Doamna Rigo, învăţătoarea noastră, care e la curent cu tot

ce se întîmplă, ea însăşi rămîne o clipă descumpănită în faţa acestei declaraţii neaşteptate. „În sfîrşit – spune ezitînd –, fiecare trebuie să-şi urmeze propriile înclinaţii”, dînd de înţeles în acest fel că încă nu şi-a pierdut speranţa în victoria mea, şi prin aceasta mi-a lăsat mînă liberă. Bazîndu-mă pe unele din cele mai noi practici din aerostatică şi aerodinamică, precum şi pe cele mai noi realizări în construcţia de avioane (pe care le-am preluat, fireşte, din revistele mătuşii Rebecca) şi mizînd pe originalitate, pe şoc, am construit cîteva avioane, foarte originale, cu stabilizator în coadă şi la aripi, cu armament şi toate celelalte. Dar apogeul surprizei, bomba buimăcirii, o lăsasem pentru final, cu toate că însăşi construcţia era, prin curajul şi originalitatea ei, suficientă ca să buimăcească. Pentru că acest avion, graţie unui mic stabilizator, abil camuflat sub aripi, era în stare ca după un zbor demonstrativ să îmi aterizeze pe umăr. Doamna Rigo mi-a făcut cu ochiul, evident îngrijorată pentru succesul meu. Şi eu am aruncat avionul în aer. Fireşte, în prealabil potrivisem cu grijă toate instrumentele. Avionul zbură ca un pescăruş, spre lumină. Şi atunci cînd toţi îşi opriseră suflarea, cu un brusc şi neaşteptat zvîcnet, el îşi schimbă direcţia, execută un măreţ looping, ştergînd aproape fereastra cu o aripă, se roti în jurul capului Iuliei ca un porumbel îndrăgostit şi se întoarse ascultător pe umărul meu. Înainte să se fi liniştit de tot după acest periculos şi tulburător zbor, avionul voltă din coadă, ca o coţofană, apoi încremeni, pierzîndu-şi toate calităţile sale înălţătoare, prefăcut cu bagheta magică într-o pasăre fără cer, într-o lebădă fără lac. Priveam pe sub sprîncene la Iulia: în clipa aceea era cu totul pregătită să se predea, să mi se supună.

În pauză au mai decolat două avioane, care au suferit, întîlnind curenţii golfului din văzduh, cele mai miraculoase

metamorfoze. Unul, fărîmîndu-şi aripile ca un fluture, a căzut abrupt, rostogolindu-se, lîngă fîntînă. Celălalt a zburat înalt, purtat de vîntul nordului, şi a dispărut după acoperiş şi copaci. „S-a prefăcut în pasăre!” a exclamat Iulia cuprinsă de admiraţie, uitînd o clipă de sine, apoi şi-a muşcat buza şi a dat chipului ei o expresie de totală, dar falsă indiferenţă. Băieţii au fugit să-l caute în grădina şcolii, pentru a contrazice naivitatea Iuliei şi a o întoarce de pe drumul periculos al exaltării exagerate. Au adus doar o rîndunică moartă pe care o găsiseră într-un liliac înrourat. Aproape că nu avea greutate: mici furnici roşii îi scoseseră intestinele prin cioc.

Băieţii au depus pasărea la picioarele Iuliei, ca nişte vasali, neîndrăznind să ridice privirile.

După prima mea victorie lucrurile au luat un curs nou. Pornesc la luptă cu şi mai mare elan, cuceresc milimetru cu milimetru orgoliul Iuliei, spiritul şi trupul ei. La începutul celui de-al doilea trimestru raportul de forţe se echilibrează, obţin noi şi noi adepţi. Speriaţi de succesul meu rapid, măcinaţi de gelozie, băieţii trec în păr de partea Iuliei, încep să-mi pună piedici, să mă denunţe. Mă declară seducător şi mă acuză că nu respect regulile jocului. Pe de altă parte, urmînd legea polarizării, fetele încep să-mi ţină partea, foarte discret, aproape insesizabil, evitînd să-şi arate preferinţele. Ajutorul lor se reduce de fapt la susţinerea morală: mă încurajează din priviri. Incapabile să ia atitudine deschisă, ca băieţii, stînjenite de timiditate şi de moştenirea patriarhală, ele lucrează în spatele frontului, sabotînd răspunsurile Iuliei prin subite, perfect temporizate explozii de rîs. Acest rîs se răspîndeşte ca un molipsitor *fou-rire* fetele se poticnesc ca bete, se sufocă într-un fel de lacrimi isterice, umplînd clasa cu

buchete de petarde. Băieţii rămîn în timpul ăsta reci ca stînca, descifrînd cu agerime sensul acestor sabotaje, dar neputînd să întreprindă ceva. Aşteaptă cu nerăbdare încordată decizia Iuliei, cercetează chipul ei vîrstat de peceţile furiei mascate. Apoi, deodată, pe obrajii ei pistruiaţi apare o gropiţă în partea dreaptă, faţa începe să i se crispeze ca la ticurile nervoase, tuşeşte, ştergîndu-şi palmele transpirate cu batista. Rîsul izbucneşte din ea smucit, aproape dureros, ca un îndelung reţinut vaiet sau ca o tuse, cu o explozie care răspîndeşte stropi de salivă şi cu lacrimi care-i înceţoşează vederea. Total înfrîntă, Iulia se împleticeşte spre uşă, trupul i-e străbătut de tremur, iar cosiţele i se despletesc spontan.

Doamna Rigo, incapabilă ea însăşi să se opună acestei epidemii de rîs nebunesc, să se opună eficient acestei molime care ameninţă şi partea stîngă a clasei, cu băieţi, unde începe deja simptomatica şi trădătoarea tuse, ridică de pe masă clopoţelul şi anunţă tumultuos pauza mare. Sunetul acesta argintiu răsună peste rîs precum o cadenţă a lui sonoră, iar băieţii, găsind în aceasta un motiv, încep şi ei să dea buzna spre uşă.

Iulia stă rezemată de zid şi îşi frămîntă în palma transpirată minuscula batistuţă. Plînsul ei ne reaminteşte toată gravitatea situaţiei, duritatea luptei care se poartă. Iubirea de sine înfrînge în mine compasiunea. Cu mîndrie de învingător, trec peste acest lucru, mă prefac că nu observ nimic.

Nimeni nu ştie de ce plînge Iulia.

Cine a sădit în mine acest păcat, cine m-a îndreptat spre primejdioasa şi amăgitoarea chemare de donjuan, cine mi-a pus în gură aceste seducătoare cuvinte pline de

ameţitoare ambiguitate şi promisiuni ademenitoare pe care le şopteam la ureche Iuliei, aşa, în treacăt, pe culoarele şcolii, în grădină, pe timpul pauzei sau sub nasul tuturor, în îngrămădeala din faţa uşii, învăluindu-mi cuvintele mîrşave în sunetul clopoţelului şcolii ca în staniol? O urmăream cu o periculoasă şi ameninţătoare încăpăţînare, o spionam cu privirea, o împresuram cu firul de păianjen al curiozităţii mele, îmi strecuram privirile, ca nişte ventuze, în despicătura bluzei ei în clipa în care îşi ridica, de pe podea, creionul, reuşeam, pe sub fusta ei cînd urca treptele, să-i surprind goliciunea genunchilor. Deveneam tot mai îndrăzneţ şi aplicam tactica seducţiei pe care o învăţasem din reviste, foloseam vocabularul donjuanilor din foiletoanele de filme, mă foloseam de argoul traficanţilor de carne vie şi al proprietarilor de cabarete, făceam aluzii la adulterele de la palat, vorbeam limba rafinată a protectorilor de tîrfe pestani, folosindu-mă de cunoştinţele obţinute din romanele negre ale bibliotecii unchiului meu, stîrneam curiozitatea şi feminitatea ei deja primejdios înăbuşite sub linguşeala şi naiva curtoazie din joaca larpurlartistă cu băieţii. Am reuşit să evidenţiez totala ei ignoranţă în chestiunile din afara cadrului strîmt al învăţămîntului şcolar şi al lecturilor obligatorii, să o înjosesc, să o fac neajutorată şi ridicolă în propriii ei ochi. Ca să o pot ţine de-a lungul întregii zile sub imperiul elocvenţei mele ambigui şi ademenitoare, m-am apropiat de părinţii ei, care m-au acceptat cu naivă simplitate, lăsîndu-se păcăliţi de timiditatea mea abil jucată, admirîndu-mi manierele şi nobleţea pe care o inseram în cuvintele şi gesturile mele. Într-o zi, în timpul aceleiaşi ierni, cînd deja eram sigur că Iulia este gata să mi se supună, pierzîndu-şi personalitatea în asurzitorul infern al fanteziilor mele, am decis să fac şi ultimul pas. Zic ultimul

pas, pentru că nu îndrăznesc să recunosc că acesta era doar o parte a planului meu, calculat şi fără improvizaţii, ceea ce, adică, în terminologia religioasă şi juridică se numeşte premeditare. Eram ascunşi în fîn, în poiata domnului Szabó, tatăl Iuliei. Şi în timp ce Laci Toth, al Iuliei paj şi bufonul curţii, număra pînă la două sute, cinstit, fără să trişeze (pentru el cuvîntul Iuliei era sfînt), eu, culcat lîngă ea în fîn şi îmbătat de miros, am declarat cu impertinenţă, privind-o în ochi, că pentru mine nu există secrete: ea poartă acum chiloţi roz. Nu s-a făcut foc şi nu a fugit. Doar faţa i-au inundat-o petele roşii. Apoi a ridicat spre mine ochii ei verzi în care se oglindeau devotamentul şi admiraţia. Mi-a cedat acest mic secret, şi deodată iată-ne foarte aproape unul de celălalt, traversînd enormele spaţii care pînă acum ne despărţeau.

Iulia, cu un rafinament de femeie adevărată, îi porunceşte lui Laci Toth să numere de la început, pentru că ea consideră că nu s-a ridicat la înălţimea sarcinii şi că a trişat. Întrucît pentru el a provoca mînia Iuliei însemna a se învrednici de bunăvoinţa atenţiei ei (în aşa măsură îl ţinea în stăpînire), se supuse cu un fel de amară voluptate, presimţind în cuvintele ei infidelitatea. Înţelegîndu-ne din ochi, am fugit în direcţii opuse, temîndu-ne de suspiciunea pe care am fi putut-o provoca invidiosului. Ne-am întîlnit din nou în fîn, în acelaşi culcuş care mai păstra căldura trupurilor noastre. Iulia era strîns lipită de mine, fără mănuşile albe ale mîndriei ei, pistruiată, cu ochii verzi, cu cosiţele de culoarea secarei coapte. I-am spus că o să-i scriu o scrisoare.

„Ştiu ce o să fie în scrisoarea asta”, mi-a spus fără ca măcar să roşească.....
.....

.....

Purtaţi de forţa senzualităţii trezite, uimiţi şi speriaţi în faţa noilor spaţii ale simţurilor şi cunoaşterii, mîndri în faţa faptului că ne dezvăluim unul altuia mistere, buimăciţi pînă la ameţeală de anatomia organismului omenesc şi de taina care ne dă fiori, am început să ne întîlnim tot mai des, să ne atingem parcă din întîmplare, în îmbulzeala de la intrarea strîmtă a clasei, în curtea şcolii şi în grădină, în fîn, în poiata domnului Szabó, în amurg. Aduşi în ispită de această păcătoasă inconştienţă, băgînd de seamă ciudate deosebiri în constituţia noastră fizică, în mirosul articulaţiilor corpurilor noastre, uluiţi şi speriaţi în faţa acestui dat pe care pînă acum nu-l distinseserăm destul de clar şi pe care doar îl presimţeam, ne dezvăluiam unul altuia tainele noastre, le înfăţişam cu grijă, le explicam. Ne priveam unul pe celălalt aşa cum se privesc cărţile pornografice şi atlasele anatomice, găsind naive similitudini cu animalele şi plantele, asemeni celor dintîi oameni. Ah, aceste confidenţe! Această taină! Acoperiţi de puf auriu ca piersica, lipsiţi încă de cîrlionţii întunecaţi ai vîrstei adulte, stăm unul în dreptul celuilalt dezgoliţi ca portocala descojită, în raiul din care curînd urma să fim izgoniţi.

Relaţiile noastre încep să provoace suspiciuni. Ne urmăresc legiuni întregi de spioni, încearcă să pună mîna pe scrisorile noastre, să ne surprindă privirile tainice, să procure dovezi, să ne prindă *in flagranti* şi să ne compromită. Părinţii Iuliei primesc denunţuri anonime în care se afirmă că Iulia şi cu mine sîntem logodiţi, că ne-am legat unul altuia, că am făcut schimb de inele, că ne-am băut reciproc sîngele din arătătorul străpuns cu peniţa. Fireşte, toate astea sînt excesele bolnavei gelozii şi ale

invidiei, roade ale fanteziei şi credulităţii primitive, născociri şi intrigi de spus la clacă, în timpul lungilor seri de iarnă. Doamna Rigo se retrage în cochilia severităţii ei oficiale, se preface că nu ştie nimic, că nu observă nimic, temîndu-se de eventualele consecinţe. Noi doi însă credem naiv că privirile pe care le schimbăm sînt imperceptibile pentru toţi ceilalţi, că atingerile noastre întîmplătoare nu le sesizează nimeni.

Curînd inocenta noastră aventură de dragoste, umflată pînă la scandal, este transmisă din restrînsele regiuni pămînteşti în eter, se face auzită pînă în cer, vorbind fără exagerare, devine o afacere a cerurilor, pentru că păcătoasele noastre atingeri, pupilele noastre învîlvorate, goliciunea trupurilor şi gîndurilor noastre au fost văzute de bătrînul cărunt, cu nişte coarne ca de faun, cu o cută pe frunte, cu barba albă şi cîrlionţată ca lîna oilor de Angora, despre care noi credeam cu naivitate că sînt nori. Venea însoţit de cumplite fulgere, uşa se deschidea de la sine, iar în cameră intra Aia, vestitoarea lui, ceva cu totul nedefinit, o voce fără corp, ochi care fulgeră din întuneric, gheare întinse spre gîtul meu. Eu strigam îngrozit: *„Mea culpa, mea maxima culpa”.* Atunci se auzea rîsul lui behăit, mai pătrunzător decît tunetul, iar eu mă trezeam scăldat în transpiraţie şi auzeam vocea mamei mele: „Dragule, iarăşi l-ai chemat pe El”. Apoi mama mă întorcea pe partea dreaptă, eliminînd astfel inima mea din circuitul electric al visului, coşmarul meu înceta, pentru că pe partea aceasta am numai vise frumoase: mă plimb cu bicicleta unchiului Otto, strălucesc în soare spiţele nichelate, cîntă ca o liră. Apoi ajung la un şanţ, o uriaşă falie paleolitică în scoarţa terestră, bicicleta se înalţă în zbor, uşoară ca o pasăre, zbor fără teamă, plin de o bucurie eterică, apoi cobor în vale, unde sînt primit de public ca învingătorul unei mari

curse cicliste. Iulia cu mîna ei îmi pune pe piept, peste tricoul galben cu stema clubului, cununa de laur, al cărui miros îl simt şi în vis şi ale cărui frunze sînt rigide şi tari ca din bronz patinat. Această bicicletă a unchiului Otto se transforma, în visele mele, într-o strălucitoare aeronavă leonardină pe care, purtat de nişte tulburi instincte prepubertale, îmi satisfăceam dorinţele icariene. Peste zi bicicleta sta rezemată de terasă, acoperită de un strat de praf, şi eu aveam uneori permisiunea să o curăţ, să dau jos de pe ea straturile de praf sau noroi. Îmi plăcea să o privesc de-a lungul zilei, sclipitoare, nichelată: o pregăteam pentru călătoriile mele nocturne, pentru zborul din vis. Îndesam cîrpele între spiţe, ca între nişte degete, abueam cu suflarea părţile nichelate ca oglinda şi astfel, curăţată, în toată strălucirea ei, ca o lebădă, bicicleta vibra din spiţe, cînta ca o harfa. Dar această genială zburătoare, peste zi, în mîinile unchiului Otto, devenea iarăşi prăfuita, foarte utilitara unealtă cu care el ajungea pînă la Baksa, Lendava sau chiar Zalaegerszeg, în acţiuni negustoreşti şi cămătăreşti. Cum avea din născare piciorul stîng înţepenit din genunchi, îşi aşeza dreptul în pedală şi-l lega cu o curea, iar piciorul stîng, puţin scurtat şi atrofiat, atîrna pe lîngă bicicletă ca un fel de apendice mort. Acest om tăcut şi însingurat, care se ţîra alene cu bicicleta lui pe drumurile prăfuite de ţară, fluierînd, degrada adînc, în ochii mei, strălucitoarea, dumnezeiasca aeronavă nu numai pentru că, după toate aparenţele, era surd la rafinatele ei aptitudini muzicale, ci şi pentru că învîrtea pedalele cu o înjositoare încetineală şi fără ardoare. La întoarcerea din campaniile lui cămătăreşti încărca această aeriană, cristalină zburătoare cu pachete de orez sau linte, ba chiar îndesa pe roata din spate ditamai sacul de fainã, încît roţile imprimau în praf subţiri, tremurate opturi.

A doua oară El mi s-a arătat în primăvara aceluiaşi an. Asta s-a întîmplat în felul următor. Zăceam într-un tufiş de lîngă rîu şi păşteam măcriş, tîrîndu-mă în patru labe. Mirosul şi culoarea ierbii, această stufoasă năvălire, treziseră în mine parte din panteismul şi nebunia moştenite de la tata, voiam să simt că totul e în stăpînirea mea, la fel ca tatăl meu, cu inima, cu ochii, cu gura, cu pîntecul. Transportat de această luxurianţă, de atîta verde, cu gustul măcrişului pe limbă, cu mîzga balelor în colţul gurii, am simţit deodată cum în pîntec îmi încolţeşte un nesănătos extaz – acelaşi sentiment pe care-l trezea în mine pielea pistruiată a Iuliei, triunghiul din ceafa ei, de sub cosiţe, mirosul subsuorilor ei.

Sta la marginea norilor şi mă amenința pieziş, într-un neomenesc, supraomenesc echilibru, cu inelul incandescent în jurul capului. Apăruse pe neaşteptate şi a dispărut tot atît de brusc şi neaşteptat, ca o stea care cade. Avertismentul lui tăcut mă aruncă în bezna celei mai adînci disperări, în vecinătatea nebuniei. Decid să mă întorc pe calea cuvioşiei, să devin un sfînt.

Preafericitul părinte şi doamna Rigo primesc hotărîrea mea cu bucurie şi cu o mişcătoare evlavie. Preafericitul părinte, însă, o convoacă pe mama şi îi aduce la cunoştinţă că, din păcate, în aceste grele condiţiuni, aşa cum stau lucrurile *astăzi,* dorinţa mea de a deveni ministrant nu se poate realiza. Cît priveşte cateheza şi orele dumnealui, el este, desigur, cu totul de acord, chiar măgulit şi entuziasmat, deoarece consideră că interesul meu este deosebit, iar cunoştinţele mele din acest domeniu de invidiat. Mama, de emoţie, a dat în plîns. Doamna Rigo sta deoparte, mîndră, mişcată pînă la lacrimi.

Hotărît cu încăpăţînare să persist în alegerea mea,

încep să-mi maltratez trupul, să mă biciuiesc. De cîte ori se iveşte ocazia, îmi lipesc palma de tăblia încinsă a cuptorului sau mă ciupesc pînă îmi dau lacrimile. Mă prefac că nu văd revistele din closet, încetez să mai citesc romane poliţiste şi, în sfîrşit, accept să citesc o carte pe care rudele mele mi-o tot oferă de mult drept singura literatură adevărată pentru vîrsta mea, *Băieţii din strada Pál* de Ferenc Molnár.

Cartea vieţii mele, cartea care a lăsat în mine urme adînci şi trainice în urmări, cartea din care au fost recrutate fantomele coşmarurilor şi fantasmelor mele, descoperirea care a aruncat în umbră proscrisul *Regulament*, cartea de care s-au îmbibat sîngele şi creierul meu, treptat, cu anii, între păcătoasele şi nebuloasele articole din revistele pestane, între *Căpitanul clopotului de argint, Frumoasa în colivie*, *Omul-cal-cîine* şi altele, această carte a fost *Mica Biblie şcolară*, ediţia societăţii Sfîntului István, „adaptare pentru tinerimea şcolară de dr. *Joannes Marczell, vicarius generalis*”. Această carte mi-au cumpărat-o, împreună cu *Micul Catehism*, în clasa a treia, de la prietena Anei, Ilonka Vaczi, al cărei nume sta scris pe pagină, cu cerneală roşie, irevocabil. Această biblie era chintesenţa tuturor minunilor, tuturor miturilor şi legendelor, a faptelor mari şi a urgiilor, cailor, armatelor şi săbiilor, trîmbiţelor, tobelor şi vaierelor. Ferfeniţită şi fără coperţi, ca fructele descojite, ca marţipanul dulce-amar scos din staniol, această carte începea la pagina şapte, *în medias res* cu primul păcat: „...imediat după cel dintîi păcat, oamenii au cunoscut că oarecîndva cineva o să fărîme capul şarpelui”. Divina concizie a anecdotei, acest miez al miezului fără vorbărie, aceste evenimente dezgolite la os, acest subiect dus pînă la incandescenţa albă, e ilustrat de gravuri din care vorbesc prin patetismul chipurilor zeii, sfinţii şi martirii. E o întreagă armată de buni şi răi, păcătoşi şi nevinovaţi, chipuri surprinse în acea clipă eternă care formează caracterele sau măcar le defineşte, chipuri însemnate de caracterul lor ca de un stigmat, ca de o pecete a fermei Domnului, de care aparţin. Faţa lui Adam în momentul în care va duce mărul la gură: secretarea salivei mitice, ca la cîinele lui Pavlov, sub imperiul reflexului condiţionat produs de dulce-amara

suculenţă a mărului; chipul zbîrcit într-o grimasă a voluptăţii. Eva, mama primordială Eva, într-o poziţie de seducătoare rurală care oferă turta dulce a goliciunii sale, rezemată de pom, în atitudine de cochetă, evidenţiază şolduri monumentale. Cu părul care-i cade pînă la glezne, de parcă s-ar fi aşezat sub o cascadă, cu sînii mărunţi, în totală disproporţie cu şoldurile şi coapsele, aminteşte de exemplarele de femei idealizate, ca în imaginile cărţilor de anatomie. Un şuvoi din această cascadă întunecată, o şuviţă din opulenta ei pilozitate, răsucită ca o mustaţă, se desprinde din torent, se arcuieşte peste coapse ca o plantă agăţătoare sau vreun organism viu şi, sfidînd legea gravitaţiei, ghidată de o inspiraţie divină şi păcătoasă totodată, acoperă goliciunea mumei primordiale, de pe al cărei pîntec roditor priveşte buricul ca un fel de ochi uriaş, ciclopic.

Stau aplecat asupra acestor gravuri, nu ca şi cum aş urmări un monstruos film al istoriei şi mitului, ci ca un martor, ca într-o transcendentală întoarcere înapoi, ca şi cum aş asista la desfăşurarea însăşi a evenimentelor. Conştient de consecinţele grave şi dureroase ale gestului lui Adam, de fiecare dată repet în şoaptă, năduşit „NU! NU!”, pentru că tot mai este timp ca el să-şi desfacă degetele şi să lase mărul să cadă, îi fac semn cu ochiul să întoarcă privirea ca să vadă ceea ce văd eu: pitonul deasupra capului Evei, încolăcit în jurul crengii, ca o liană. Dar această clipă veşnică durează încă şi-acum, finită, dar de fiecare dată reluată, şi de cîte ori întorc pagina, din nou mă năpădeşte mirosul raiului (pierdut), mirosul fructelor sudului, mă luminează blîndul soare şi azuriul golfului mării (ceea ce-mi aduce aminte de călătoria noastră, cînd ne opriserăm la mare, pe care atunci am văzut-o pentru prima dată). Acest peisaj al paradisului din gravură, din

planul doi, această genială operă de inspiraţie divină, pentru mine, zic, nu reprezenta o fotografie, o reproducere a faptelor, aceasta era o fereastră spre veşnicie, era oglinda fermecată. Aceste gravuri, aceste peisaje biblice nu erau decît clipe îngheţate, pietrificate, din lunga istorie a omului, fosile conservate după toate cataclismele în chihlimbarul galben ca mierea care oblojeşte aripioara libelulei, ca şi fumul altarelor de jertfă, sunetul trîmbiţei Ierihonului, răgetul leilor şi behăitul oiţelor paradisului, tumultuoasa rumoare a mulţimii biblice, vuietul mării turbate, mirosurile mirtului, smochinului şi lămîiului, vocile răguşite ale profeţilor.

Am retrăit în copilăria mea destinul tuturor personalităţilor Vechiului Testament, păcatele păcătoşilor şi dreptatea celor drepţi, am fost Cain şi am fost Abel, rînd pe rînd, am şezut în arca lui Noe şi m-am zbătut în mare cu păcătoşii. *Oamenii se înmulţiseră foarte şi se stricaseră tare mult. Atunci Dumnezeu grăi astfel către Noe: Tu fă-ţi ţie o barcă pentru că o să potopesc tot pămîntul Dumnezeu aşteptase cu răbdare o sută douăzeci de ani ca oamenii să se îndrepte, dar ei nu se îndreptară. În acest timp Noe îşi făcu o barcă. Apoi în barcă se urcară Noe şi femeia lui, fiii lor şi femeile fiilor lor. Luară cu ei şi felurite animale, după cum le poruncise Dumnezeu. După aceea patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi a urmat ploaia şi pe pămînt a venit potopul. Apa devenea tot mai mare. Mai mare şi decît munţii. Oamenii şi vietăţile muriseră. Rămase numai Noe şi cei care au fost cu el în barcă... După ce apa s-a retras cu totul, Noe coborî din barcă, apoi făcu un jertfelnic şi Îi aduse jertfă. Jertfa fu pe placul lui Dumnezeu. Şi atunci El promise că nu va mai fi potop. Din acele vremuri curcubeul cerului deveni semnul uniunii lui Dumnezeu cu omul.*

Retrăiam această dramă biblică a potopului de fiecare dată ca pe propria mea dramă, conştient în momentele de sinceritate că locul meu nu era în barcă, aşa că tremuram în poala mamei, învelit în pătura umezită, pe acoperişul vreunei case, împreună cu mîna aceea de oameni care mai rămăseseră, conştienţi în fiecare clipă că acesta le este ultimul refugiu, iar ploaia toarnă egal, biblic. Eu mă mistui, împreună cu aceşti oameni, în focul căinţei, pe acoperişul casei ca pe un banc de corali în mijlocul mării, în timp ce împrejurul nostru plutesc hoiturile umflate ale oamenilor şi vietăţilor, fulgeră alb, ca peştii, leşurile nou-născuţilor, dar şi scofîlcite, păroase trupuri de bătrîni. Iar omul acela învelit în caftan, cu strălucirea dementă în priviri, cu mîinile înălţate spre cer, acela este tatăl meu, profetul păcătos şi falsul apostol. Şi în timp ce apa creşte, centimetru cu centimetru, implacabil, transformînd totul într-un mare, uriaş nimic, pe apele mării, în depărtarea întunecată pluteşte arca lui Noe ca un soi de fruct uriaş, din care vor încolţi oameni, fiare şi plante, pluteşte acel mare laborator al vieţii plin de spermă umană şi animală, specimene din toate soiurile, clasate şi însemnate cu etichete purtînd denumirea latină, ca la farmacie, cu ceapă fragedă, abia răsărită, şi cartofi, cu mere sortate în lăzi de lemn ca într-o piaţă, cu portocale şi lămîi care ascund în miezul lor sîmburele de lumină şi veşnicie, cu păsări în colivii, care în curînd vor fecunda văzduhul cu măruntele seminţe ale ciripitului şi vor înnobila pustietatea ascetică a cerului cu bravurile zborului lor.

Şi în acel moment, cînd deja depăşisem, în spirit, zilele cataclismului, cînd deja mă împăcasem cu propria mea moarte şi cu moartea mamei mele, în momentul cînd pricep că totul s-a terminat, că nu mai suferim, pentru că nu mai sîntem decît nişte hoituri umflate în mare, lăsînd

pentru o clipă la o parte jalnicele consecinţe pe care le va suporta sufletul meu (îmi rezerv, cu mărinimie, purgatoriul, cel puţin în clipele de maxim optimism), eu retrăiesc bucuria celor care au supravieţuit, bucuria columbiană a celor drepţi. Iar acel moment cînd apa s-a retras şi cînd fundul bărcii a atins pămîntul, după atîtea zile de absurdă plutire pe valuri, eu trăiesc momentele astrale ale fanteziei mele şi ale istoriei omenirii. Se concentrează în mine atunci pînă la ţipăt bucuria de a trăi şi eu mă străduiesc din toate puterile să uit că aceasta nici nu este bucuria mea, şi totuşi mă las cuprins de această fantezie, de această minciună, amestec ţipătul meu cu ţipetele celor care coboară din navă, privesc zborul triumfător al păsărilor care ţîşnesc din colivii, aud cîntarea lor, răgetul leilor care îşi lasă în pămîntul încă umed, brăzdat de crăpături, urmele ghearelor, tropăitul asurzitor al copitatelor care bătătoresc pămîntul din care deja mijesc ierburi şi flori, lujere de ceapă tînără şi măcriş, iar smochinele şi portocalele, abia aduse pe uscat, plesnesc ca nişte bobiţe, îngreunate de sarcina sucurilor şi rolului lor.

Dar în acest moment extatic al fanteziilor mele cele mai strălucite există şi un interludiu, un *entr'acte* divin, la jumătate de drum între neant şi clocotul vieţii. Acest moment demiurgic plin de cea mai explozivă sarcină, ca în preajma erecţiei, este locul acela în care se întretaie cercurile nimicului şi curcubeul vieţii, acel infinitezimal moment unde ceva se termină şi altceva începe, acea linişte gravidă care stăruie deasupra lumii înainte s-o sfîrtece păsările cu ciocurile lor şi s-o bătătorească paricopitatele şi fiarele, acea linişte postdiluvială pe care încă n-o ronţăie buruienile cu incisivii lor mărunţei, nici n-o sfredelesc vînturile cu tromboanele lor. Este acea unică, irepetabilă linişte, climaxul istoriei, culmea propriei

ei gravidităţi din care va naşte tumultul lumii.

Numai o pagină mai încolo, şi liniştea e deja răstignită în cozile cailor, călcată-n picioare de sandalele prăfuite ale fiilor lui Noe, sfîrtecată de ţipătul păsărilor şi fiarelor, de răgetele măgărimii biblice, de vaierele dreptăţii şi crimei, gemetele facerii nenumăratelor mame biblice, între care nici una nu era stearpă, iar pîntecele li se deschideau în fiecare clipă ca uşa şcolii şi din ele ieşeau ciorchini de vînjoşi urmaşi ai lui Noe, greoi şi împiedicaţi, care abia apucau în acea pripeală istorică să-şi reteze cu dinţii cordonul ombilical, şi se înmulţeau ca muştele, dar cel mai adesea ca bacilii, prin diviziunea simplă a organismelor primitive, zorind să-şi împlinească marele, mesianicul rol. Apoi creşteau ca întruchipări ale ideilor divine, ca personaje ale unei mari farse, în care protagoniştii îşi au rolul lor dinainte stabilit, cei mîndri al mîndriei, cei modeşti al modestiei, iar ucigaşii şi paricizii se năşteau cu jungherul la brîu. Înălţau trufaş, prometeic privirea spre cer, uitau de îndurarea care le fusese dăruită şi ridicau turnuri înalte, sfidînd voinţa Domnului:

„Haidem să ne facem un turn al cărui acoperiş va atinge norii şi să ne facem slăvit numele nostru”. Atunci soseşte-n zbor un roi de îngeri, coboară în zbor jos, razant pe deasupra capetelor şi printr-o singură mişcare a braţului vîră dihonia între limbile lor, iar cetele de milioane de constructori vîntură din mîini, pronunţă silabe fără noimă, cuvinte pînă atunci neauzite, îşi pierd cunoştinţa de frică şi se prăvălesc de pe turnul care se năruie într-o universală, apocaliptică amestecătură de limbi, noţiuni şi cuvinte.

La pagina cincisprezece potopul nu mai este decît o depărtată, deja mitică amintire, iar pilda turnului Babei o învăţătură utilitară, urbanistică şi arhitecturală: casele şi

turnurile se construiesc, fără ambiţii divine, pentru uz terestru, uman, lipite de pămînt, uneori chiar cu două etaje. Iar în aceste căsuţe la sol se stabilesc urmaşii lui Noe şi Avram, nenumăraţi ca furnicile, întregi legiuni de zdrahoni bărboşi, arşi de soare, flocoşi ca oile, mai guralivi decît coţofenele, murdari şi leneşi – gloate de beţivi care dintre toate atributele divine ale justiţiarilor mai păstraseră doar virilitatea, biblica lor prolificitate de bivoli, iar de această capacitate au abuzat, au ridicat-o la rang de principiu, au transformat-o în viciu, asaltează femeile şi îşi varsă din abundenţă lingava fertilitate, iar femeile, în toată clipa borţoase, aduc pe lume viitori păcătoşi, ciorchine, ca icrele.

Cunoscîndu-mă pe mine însumi, conştient de viciile mele, de gîndurile şi faptele mele păcătoase, ştiind că principala mea trăsătură de caracter este curiozitatea, curiozitate care se învecinează cu păcatul, care este însuşi păcatul, cel puţin în cazul meu, sufeream, bineînţeles, teribile crize la porţile Sodomei. În falsul rol de justiţiar, îmi atribuiam poziţia soţiei lui Lot, pentru că gestul ei mi s-a părut cel mai omenesc, cel mai vicios şi, deci, cel mai aproape de mine. Robit de curiozitate, atras de măreţul şi sinistrul tablou al pîrjolului şi al catastrofei, cînd casele se prăbuşesc, iar turnurile se năruie ca dominoul, în timp ce vaierul omului se înalţă pînă la cer, curiozitatea mea – ajunsă în preajma exploziei şi încă mai mult stîrnită de avertismentul divin – se transforma dintr-o dată în singura şi atotputernica mea calitate, sugruma în mine raţiunea sănătoasă şi sentimentul de frică, mă prefăcea în femeie neputincioasă, incapabilă să reziste curiozităţii ei femeieşti, şi eu mă întorceam brusc, cu tot trupul, ca învîrtit de forţa centrifugală concentrată a curiozităţii mele, care mă străpungea ca o ţeapă, devenind osia mea.

Iar cînd fraţii m-au vîndut în Egipt, am stat supus între tuciuriii şi severii vînzători de sclavi, plin de calma bucurie a martirilor, conştient că-mi îndeplinesc rolul de victimă nevinovată. Vacarmul bazarelor egiptene, negri, arabi, evrei, meteci şi metece, sunetul şi susurul limbilor necunoscute, mirosuri de fructe exotice, praful pustiului, caravanele de cămile, feţele arse de soare ale beduinilor, imaginea şi culoarea altor spaţii, aventura aşteptatei călătorii prin nisipul deşertului în tovărăşia sclavilor, toate astea nu erau decît decorul dumnezeiesc al soartei mele divine, recompensa pentru toate chinurile, primul act al dramei mele biblice.

La pagina douăzeci şi şapte rolul iosific e deja jucat, oferind satisfacţii depline, un magnific happy-end cu trîmbiţe şi fanfare, pulberea pustiului s-a aşezat, iar vacarmul bazarelor egiptene s-a stins deja de mult. Mie însă mi-a fost atribuit un nou rol în farsa biblică, foarte pasiv, dacă vreţi secundar, insignifiantul rol al lui Moise, şi suport desigur cea mai miraculoasă metamorfoză a mea, un fel de cvasiantroposofică întoarcere în timp, în cea mai fragedă copilărie, dar, de bună seamă, ceea ce niciodată nu poate lipsi, devin din nou victimă, cea mai nevinovată din lume, victima victimelor (ca tatăl meu): unul din copiii de parte bărbătească ai lui Israel, aruncat în apa Nilului, din ordinul aprigului şi atotputernicului rege. Numai că eu sînt, ca întotdeauna, excepţia luminoasă, muritorul care va scăpa de moarte, cel pierdut şi regăsit, cel jertfit care va renaşte. Mama mă depune deci în coşul de papură uns cu catran, apoi mă lasă pe malul Nilului şi, în infimul, dar destoinicul rol de copil găsit, devin orfan de tată şi mamă, divinul *enfant-trouvé.* În acea iluminată după-amiază pe malul Nilului, în umbra legănată a palmierilor, atunci cînd aude plînsul meu, fiica faraonului, frumoasa tuciurie în

compania doamnelor ei de curte, eu trec printr-un nesănătos, păcătos extaz, cu totul în afara cadrelor rolului meu sublim. Uit că sînt nou-născut şi că dintre toate senzaţiile vitale, umane şi divine, cel mult dacă pot să simt şi să trăiesc efectul scenic al soarelui, care-mi ia deodată vederea în momentul cînd fiica faraonului înlătură capacul coşului-leagăn din papură în care aşteptam împlinirea rolului meu şi îmi jucam rolul secundar, care consta în a mă smiorcăi cît mai tare pentru a atrage atenţia plimbăreţilor regali. Asta însă nu are pentru mine nici o importanţă. Deosebit de sensibil la toate temele în care apar împăraţi şi regi, fii de împăraţi şi fii de regi, prinţi şi curteni, precum şi pandantele lor feminine, mai ales acestea, aşa cum sînt sensibil şi la zvonul tărîmurilor exotice în care cel mai adesea se petrec aceste istorii regale, la Spanii, Chine şi Egipturi, trăiesc aproape erotic momentul dramatic în care fiica faraonului mă ia în braţe, mişcată de compasiunea pe care i-o provoacă smiorcăiala mea şi cînd (în gravură) însoţitoarele ei zvelte încep să moduleze la lirele şi lăutele lor un larmoaiant acompaniament muzical scenic. (Această sensibilitate la temele regale am moştenit-o de la mama, în ale cărei povestiri protagoniştii tuturor dramelor mari şi importante erau regi, prinţi şi prinţese, iar ceilalţi muritori trebuiau să se mulţumească în rolul de figuranţi, gloata anonimilor, dintre care doar puţini, cel mai adesea Frumoasa ţigancă sau Frumosul ţigan reuşeau să apuce un rol mai acătării, şi acesta era chiar miezul dramatic al povestirilor ei. Pentru că mama mea a suferit în tinereţe puternica înrîurire a *Ultimului Abencerage*[4] de Chateaubriand, în traducerea

4 *Les Aventures du Dernier des Abencerages,* nuvelă, 1826; traducerea, în versuri (1888) a cunoscut ediţii repetate: 1894,1910,1937 etc.

liberă a regelui Nikola I Petrovic, şi această înrîurire a rămas la ea trainică şi neştirbită toată viaţa.) În ce mă priveşte, happy-end-ul şi sfîrşitul întregii drame moisiene se află tocmai aici, în această întîlnire, iar drama nu se mai desfăşoară în continuare, rămîne împietrită în această clipă eternă a zăpuşelii după-amiezii egiptene, în clipa care pentru mine înseamnă şi climaxul acestei drame, iar soarta viitoare a lui Moise nici nu mă mai priveşte, urmează doar nesemnificative didascalii tipărite cu fonturi nonpareille şi în afara acţiunii dramatice: plecarea suitei regale, cîntările însoţitoarelor, legănarea ritmică a şoldurilor sub tunicile multicolore, sunetul instrumentelor cu coarde.

Adevăratul sfîrşit a toate acestea nu este reprezentat în gravură. Spun adevăratul sfîrşit pentru că acesta este într-adevăr irevocabilul şi cutremurătorul sfîrşit, subitul, neaşteptatul cataclism a tot ce-i viu, deşi sîntem abia la pagina treizeci şi trei. Dar acesta este, ziceam, într-adevăr adevăratul sfîrşit: al meu, al cărţii mele (mai departe nu pot citi) şi al acestui capitol biblic. Moartea vine cu totul pe neaşteptate, îmi întrerupe lectura, taie firul fanteziei mele cu foarfecele întunericului, iar acest întuneric, această cumplită întunecime – peste puterea şi forţa inspiratului gravor, care abdică în faţa acestei mari, apocaliptice teme – se transferă în geniala expresivitate a însuşi textului şi a literei, al căror înţeles se pierde treptat, se transferă în dumnezeiasca atotputernicie a cuvintelor nude, în dezlănţuirea neurotică a cursivului, care ia locul acum volutelor şi arabescurilor gravurii, încît aceste ţipătoare sloganuri ale cursivului năvălesc ca un strigăt în încremenirea *ex cathedra* a literelor petit, ies din rînduiala uzuală a lucrurilor, se frămîntă într-un fel de frison interior, ard, revoltate şi anarhice, predispuse exagerării şi

exceselor, strunite însă de rîndurile strînse ale loialului petit împreună cu care devin dumnezeiasca Literă, însufleţită de ideea dementă, prometeică de a cuvînta, de a-şi spune cuvîntul şi despre ceea ce nu poate fi rostit, despre ceea ce l-a făcut să abdice şi pe genialul gravor: despre Sfîrşit.

Iar sfîrşit numesc pur şi simplu convingerea mea escatologică: anume, că sfîrşitul meu este sfîrşitul a toate, pentru că eu îmi atribui acum ultimul rol, rolul celui dintîi născut (cu toate că Ana, sora mea, este mai în vîrstă ca mine), al celui dintîi născut pe care îl va ucide divinul înger al morţii, pentru că asta îmi place în mod deosebit, să mor de mîna unui înger, şi mor, deci, ca un martir al omenirii, ca o jertfa a jertfelor, cu înzecită moarte, pentru că o astfel de moarte cadrează cel mai bine în fanteziile mele (totuşi), pentru că exprimă sfidarea mea, puterea şi perseverenţa mea, o astfel de moarte satisface setea mea de cunoaştere (într-adevăr nefolositoare) şi în moarte. Să dăm însă, în sfîrşit, cuvîntul Cărţii şi să se împlinească Litera: „Moise şi Aaron s-au înfăţişat din nou la Faraon. Însă zadarnic prefăcea toiagul în şarpe, pentru a dovedi originea divină a misiunii lor, Faraon nu i-a ascultat nici de data asta. Atunci Dumnezeu pedepsi Egiptul cu zece plăgi groaznice: 1. Apa Nilului se prefăcu în *sînge;* 2. *Broaştele* acoperiră totul, chiar şi casele; 3. Roiuri de *ţînţari* şi 4. *Muşte otrăvitoare* chinuiau oameni şi animale; 5. *Exterminarea* vitelor; 6. *Băşici usturătoare* năpădesc oameni şi animale; 7. *Ploaia de sînge* a distrus recoltele; 8. *Roiuri de lăcuste* pustiiră restul recoltei; 9. *Întunericul* adînc pogorî peste Egipt timp de trei zile; 10. Pe la miezul nopţii zbură peste cer *îngerul morţii* şi-i spintecă pe toţi primii născuţi. *Atunci se făcu bocet mare şi plînset, căci nu era casă unde să nu fie mort”.*

Nu vom repovesti toate consecinţele triste ale acestei divine comedii, începută printr-o copilărească, aparent insignifiantă intrigă. Ne vom mulţumi doar cu esenţialul.

Cu pretextul şi sub mîrşava bănuială că mi-am însuşit acuarelele Iuliei, dorind de fapt doar să compromită legătura noastră amoroasă, părinţii ei mi-au dat de ştire, într-o zi, că nu mai este cazul să le fac vizite. „Nimeni în afară de tine, domnişorule, nu a intrat aici zilele astea – mi-a spus domnul Szabó –, iar acele culori se aflau aici, iată, chiar aici, şi nimeni nu se atinsese de ele.” Jurămintele mele şi apărarea mea elocventă nu l-au putut descumpăni. Gata să dau într-un plîns isteric, declar că o să-mi urmăresc dreptatea pînă la Dumnezeu, că o să-i descopăr pe infamii intriganţi care stau în spatele întregii poveşti şi o să-i silesc să recunoască. Nu vor scăpa de pedeapsa binemeritată.

Dar acesta nu este decît începutul seriei de nenorociri care se abat asupra mea. Sora mea primeşte un denunţ anonim în care se descrie caracterul intim al legăturii noastre, cu stranii exagerări (în care identific, cu toată disimularea scrisului, fanteziile bolnave ale lui Laci Toth). Acest mîrşav denunţ conţine şi ameninţarea că, dacă nu renunţ la Iulia, voi fi ucis într-o ambuscadă, ceea ce în condiţii normale m-ar fi făcut să rîd, pentru că Laci Toth este întruchiparea laşităţii. Speriată de această ameninţare, Ana arată scrisoarea mamei, care cade într-o adîncă disperare, îngrijorată pentru viaţa mea şi lezată de frivolitatea mea. Desigur, mărturisirea mea, cu toată dorinţa de a-mi uşura sufletul, nu merge mai departe de următoarele (care ar putea fi numite şi minciuni obişnuite): Iulia şi cu mine ne ascundeam în poiata domnului Szabó, în acelaşi culcuş. Asta este tot. Restul nu sînt decît

născocirile bolnave ale fanteziei geloase. Da, jur pe viaţa ei, pe viaţa mamei mele, că legătura noastră nu a depăşit cu nici un milimetru graniţele a ceea ce este admis şi onorabil... Mama, deşi bănuitoare, mi-a promis că nu va spune nimic despre această afacere tatii, care căzuse în acea perioadă în blînda sa depresie de primăvară...

Pulberea aurie a timpului începe încet-încet să se aştearnă şi asupra acestei întîmplări. Acuarelele Iuliei ieşiră la lumina zilei de prin buzunarele şorţului unde în tot acest timp zăcuseră ca o duzină de mostre de nasturi, ca nişte peceţi din ceară multicoloră imprimate pe actul meu de acuzare şi care, în contact cu lumina, s-au coşcovit de la sine, scoţîndu-mă de sub bănuială...

În ziua Tuturor Sfinţilor, Iulia primeşte în capelă prima împărtăşanie şi, spălată de păcate, ca şi cum abia ar fi ieşit dintr-o baie fierbinte, părăseşte capela îmbrăcată în alb, cu mica, sidefia carte de rugăciuni în mînă, cu cosiţele adunate la ceafa, rumenă în obraz din cauza ruşinoasei mărturisiri pe care tocmai o făcuse Sfinţiei sale. Să-i fi povestit întreg firul evenimentelor, rafinamentul maşinaţiunilor mele şi partea ei în toate cele? Să fi rostit numele seducătorului?

Deosebit de sensibil la decorul şi mizanscena ritualurilor bisericeşti, la zvonul clopotelor şi mirosul de tămîie, eu îngenuncheam împreună cu ceilalţi băieţi în pragul paradisului, şi pentru o clipă identificat cu ei, măcar aparent, şi totuşi izolat, însemnat de stigmatul care mă ardea în frunte, pentru că această din urmă treaptă – de la băncuţa pentru îngenuncheat pînă la sacristie – n-am s-o pot urca niciodată, de altfel şi pînă aici am urcat doar graţie milostivirii Preasfinţiei sale, care mi-a îngăduit să

asist la ceremonia solemnă a charismei, cînd clasa noastră, asemeni unei turme de oi rîioase, va intra în amamul[5] Domnului, pentru a ieşi curînd de acolo îmbăiată şi albă, lăsînd în urmă grămezile de păcate, ca o cupă de puroi infect. Stau copleşit de cumplita povară a păcatelor mele, îngenuncheat pe betonul rece, ca un martir, ca o oaie constipată, iar peste acest suflet al meu constipat de păcate picură ca vitriolul păcatul invidiei pe care o simt faţă de prietenii mei care ies din sacristie cu feţele luminate, cu pielea de pe obraji strălucitoare şi proaspătă, ca după purgarol. Numai solemnitatea momentului mă împiedică să nu dau glas scîncetelor şi să nu-mi transform disperarea într-o spovedanie publică sub ochii întregii turme de enoriaşi, în faţa colegilor de şcoală şi a părinţilor lor, pentru ca astfel să atrag asupra mea atenţia, compasiunea tuturor şi să-mi arog importanţa deplin cuvenită, dar totodată nu mă încumet să-mi dau la iveală rîia, oricum bătătoare la ochi.

Picură cuvintele solemne ale liturghiei – de la *Ad Deum* la *Gloria Tibi* –, cu dumnezeiasca, ininteligibila ei lătinie, cade între ele tăcerea densă a celor două măsuri de pauză, ca albitura între abzaţuri[6], picură aceste sublime litere, urmate de sincopele clopoţelului argintiu din mîinile ministrantului, se poartă sfîntul dialog – *Kyrie eleison*, *Christe eleison* ca nişte rime divine la cuvinte omeneşti. Iar eu stau în genunchi pe dale înaintea navei bisericii, buimăcit pînă la vertij de mirosul de tămîie ce sugerează în acest universal ospăţ al sufletului mirosul de pin şi smoală, iar vizavi de mine, deasupra navei, în înalt, deasupra pîlpîitoarelor lumînări care pocnesc uşor, arde într-un

5 *Amam/hamam* – baie publică (turcă).

6 Aliniate, pasaje.

multicolor joc de artificii vitraliul rotund al bisericii ca un şpil desfăcut de cărţi, regi, dame şi valeţi. Doamna Rigo stă la armoniu şi, cu capul dat pe spate, cu ochii întredeschişi, îşi plimbă degetele peste claviatură, pentru o clipă în mod straniu întinerită, în haina neagră cu guler alb, cu gene lungi luminate spre vîrf de-o lucire violetă. Scoate din flaşneta aceea neagră, lăcuită ca distinsele şarete bătrîneşti, o gamă întreagă de suspine în moli, înăbuşite şi şuierătoare, şi apasă cu piciorul pe pedale ca şi cum ar conduce în vis bicicleta pe un drum larg şi neted.

În noul decor, comportamentul tatălui meu s-a schimbat întrucîtva. Spun întrucîtva, pentru că această schimbare a fost condiţionată mai degrabă de mediu, de peisaj, decît să fi fost rodul vreunei radicale schimbări în caracterul lui. Pur şi simplu eu pînă acum nu putusem să mă uit la tata şi curiozitatea mea a fost total handicapată de permanenta lui absenţă, de, aş zice, conştienta lui sabotare a curiozităţii mele cotidiene. Cine ar îndrăzni să afirme că tatăl meu nu evita intenţionat orice fel de confesiune intimă, că nu intenţionat îşi ascundea chipul îndărătul unei măşti, arătîndu-se doar din cînd în cînd, în chip de scriitor, şahist, apostol, platfus? Sincer vorbind, el interpreta în faţa mea un rol nedemn şi nu avea curaj să-şi arate adevărata faţă, ci schimba întruna măştile, se ascundea sub un rol sau altul, întotdeauna patetic şi, pierdut, ascuns în labirintul oraşului, amestecat între celelalte pălării şi meloane era, datorită acestui mimetism, cu totul răpit privirii mele.

Venind la sat, tatăl meu nu mai avea posibilitatea să se ascundă. Deodată, spre primăvară, în toiul orgiilor lui, l-am văzut în adevărata sa dimensiune: venea pe dig, de-a lungul rîului umflat, venea, cu totul surprinzător, după şase zile de absenţă, cînd deja începuserăm să credem că s-a rătăcit în pădurea Grofului sau că a fugit, călăuzit de steaua lui. Atunci, în timp ce mergea pe dig, în mantia lui neagră, avîntîndu-şi înalt bastonul, legănîndu-se în mers ca un catarg, cu gulerul lui de cauciuc deja îngălbenit, cu ochelarii în ramă metalică, privirea fixată în gol – atunci tatăl meu a intrat în peisaj ca într-o ramă de tablou şi s-a demistificat total. În intenţia de a trece neobservat, deoarece precis mă văzuse încă de departe, el şi-a ascuns sub pulpană marea sa pălărie cu boruri tari şi a încercat s-o şteargă pe lîngă mine fără să fie văzut. Într-adevăr,

priveliştea era dezolantă. Aşa, fără pălărie, lipsit de această prestigioasă coroană christică, purtîndu-şi părul sur-cenuşiu cu cărare pe mijloc, nesigur pe picioare, platfus împleticit, el era cu totul lipsit de măreţia sa, nearătos. Nu mă încumetam să-l strig. Rîul crescuse din şuvoaiele primăverii şi m-am temut că l-aş putea trezi din somnolenţa lui lunatică, reală sau mimată, pricinuindu-i căderea fatală. Am preferat să mă trag la o parte, lăsîndu-l să treacă pe lîngă mine. Literalmente m-a şters cu aripile mantiei fîlfîinde, m-a învăluit cu mirosul de tutun, alcool şi urină, dar chipul i-a rămas cu desăvîrşire liniştit. În acest chenar gol al naturii, în această ramă din scînduri proaspete, negeluite, a ieşit deplin la iveală faţa lui, măreţul lui nas tărcat de vinişoare roşii şi albastre ca o sugativă. Privat de cadrele baroce ale porţilor din oraş şi de antreurile iluminate ale distinselor hoteluri mic-burgheze, el şi-a făcut acum apariţia în mărime naturală, pierzîndu-şi de tot puterea disimulărilor. Pentru că nu era în stare de un asemenea efort – să înceapă să joace, el, un as al şahului, scriitor, om umblat prin lume şi apostol, rolul unui ţăran sau tăietor de lemne. Desigur, nu numai mîndria era în spatele lucrurilor acestora (cum lăsa el să se creadă), ci şi totala indispoziţie fizică şi neputinţa, altfel, cine ştie, poate ar fi îmbrăcat straie ţărăneşti şi ar fi continuat să se ascundă. Deposedat de curînd prin act oficial de rangul său, supracontrolor al căilor ferate la pensie, ceea ce a atras după sine şi consecinţe financiare, el a găsit un pretext indeniabil pentru orgiile sale, s-a dedat definitiv alcoolului, răspîndind prin sate idei anarhiste şi cîntînd uneori Internaţionala. Curînd deveni cunoscut în întreg judeţul drept un periculos revoluţionar-anarhist, poet şi neurastenic, dar şi respectat în anumite cercuri datorită garderobei sale, a mantiei,

bastonului şi pălăriei, datorită solilocviilor sale delirante, pline de expresivitate, ca şi datorită vocii penetrante, care inspira respect. Se bucura de o stimă deosebită la cafegioaice, care-l stîrneau prin însăşi apariţia lor şi care torceau din el firul de aur al dispoziţiei lirice şi al sentimentului galanteriei. Mulţumită acestor muze ale entuziasmului său, care clipeau din ochi de după tejghea fără a-i înţelege nici cuvintele, nici poeziile, el a reuşit să-şi păstreze integritatea şi să-şi salveze pielea, pentru că ele, aceste durdulii, bucolice muze ale elocinţei sale, îi luau apărarea în faţa poliţiştilor, îi deschideau uşile secrete şi-l apărau de zarvagiii rurali, cărora el le ameninţa serios gloria de băutori şi de cîntăreţi, împingîndu-i complet în umbră. Stînd pe masă, înalt deasupra tuturora, ca un monument al vreunui mare orator şi demagog, el lua cîte o gură de vin dintr-un pahar străin, îl scuipa deodată pe podea, apoi, privind printre gene, ca şi cum şi-ar fi răscolit amintirile, spunea anii de vechime ai vinului, gradul de alcool, sortimentul viţei şi expoziţia ei la soare, ubac sau adret, ca şi regiunea din care provine. Efectul era de fiecare dată fantastic. Suspectînd o posibilă înţelegere între tatăl meu şi Caliopele şi Euterpele lui, ţăranii aduceau în buzunare sticlele de vin, doar din dorinţa de a-l demasca şi compromite. Numai că el scuipa vinul mai iute decît de obicei, cu o expresie de mînie divină pe chip, ca un magician căruia-i tragi cu ochiul în mînecă în momentul în care îşi străpunge inima cu sabia ascuţită de oţel. „Domnilor – spunea atunci aceste mărunte maşinaţiuni ale voastre n-ar deruta nici pe ultimul dintre ucenici. Încercaţi să-mi strecuraţi un Tokay fals din Lendava, cum ai strecura bani falşi unui mucos. Prezenţa acestei doamne – aici tatăl meu arată cu o mişcare a capului spre doamna Klara, care din clipa intrării lui în cafenea şi-a luat în primire postul pe

puntea de comandă, ţinînd mînerul pompei de bere ca pe-o cavilă a timonei, pe-o navă ce stîrneşte spuma valurilor –, prezenţa acestei doamne mă obligă, spuneam, să nu scuip acest vin în obrazul suspiciunii dumneavoastră şi să nu abdic în faţa insinuărilor voastre, întrerupînd astfel atmosfera de bîlci şi circumspecta bunăvoinţă cu care degradaţi tot ce este sublim... O să încep mai pe ocolite, pentru a irita şi mai mult jalnica voastră suspiciune, iar ignoranţa voastră să fie şi mai evidentă în clipa, în acea măreaţă şi ruşinoasă clipă cînd vă voi spune din ce se compune sufletul acestui vin, strălucirea lui mincinoasă, contrafacerea ieftină, şi cînd voi desfăşură sub nările voastre roza falsă a rumenelii lui, hîrtia creponată a purpurei lui, rujul fals al buzelor lui, pe care tocmai le-am atins şi am rămas, domnilor, interzis de gradul de rafinament cu care ele încearcă să imite adevărata fragranţă şi feciorelnica văpaie a Tokay-ului..."

Acesta era doar actul întîi al comediei pe care o juca tatăl meu, de cu seară, în cîrciumile săteşti, de fapt numai o mică parte din bogatul program în care investea tot focul inspiraţiei sale delirante, tot geniul său, toată elocvenţa opulentă, vasta şi eterogena sa erudiţie. Începea să cînte numai cînd era provocat, şi se părea că o face doar pentru a-i umili pe zarvagiii satului. Se pornea dintr-odată cu aşa o forţă că zornăiau paharele de pe tejghea şi din vitrine, cîntăreţii, în schimb, amuţeau, neîndrăznind să-i ţină isonul, ca nu cumva să fie făcuţi de rîs în ochii doamnelor şi ai publicului. Tatăl meu avea un registru larg de romanţe sentimentale, vechi balade şi barcarole, şansonete, ţipurituri şi ceardaşuri, arii din opere şi operete, la care uneori adăuga recitative dramatice, dar în interpretarea lui sentimentalismul textelor şi al melodiei dobîndea o limpezime de dur şi sedimentul dulce cristaliza în cupa

argintie a vocii lui, devenea aspru şi sonor. El a introdus în larmoaianta, tremurătoarea cîntare *fin-de-siècle* nuanţe noi, a curăţat-o de falsitatea languroasă biedermeieriană şi de neprihănirea puritană, cînta fără glissando, din tot plămînul, bărbăteşte, dar nu şi fără căldură. Neîndoielnic, la aceasta contribuia, în primul rînd, vocea lui, timbrul lui, unde nu era loc pentru mărunte buclişoare lirice, care cădea în cosituri mari, puţin cam spartă, ca sunetul cornului.

Actul trei al lungilor turnee ale tatălui meu, care durau cu zilele şi cu săptămînile, se termina trist, ca o farsă tragică. Tata se trezea prin şanţurile satului, brăzdat de vînătăi cu provenienţă total necunoscută, înglodat, cu crăcii pantalonilor uzi, borîţi, fără o lăscaie în buzunare, fără o singură ţigară, cu o infernală senzaţie de sete în pîntec şi cu o irepresibilă pornire sinucigaşă în suflet. Ca un pierrot îmbătrînit, el îşi adună jalnica recuzită din noroi, toiagul, pălăria, ochelarii, apoi încearcă să găsească prin buzunare măcar un chiştoc, ultimul din viaţă, după care să încerce să facă un trist bilanţ al serilor sale şi al vieţii sale, adunînd sumele de jos în sus. Incapabil să-şi amintească originea şi vechimea vînătăilor pe care le descoperă pe trup, încearcă să descifreze cifrele scrise cu propria lui mînă pe cutia goală a simfoniei. Această coloană îndesată de cifre, suferind urmările tuturor operaţiunilor matematice elementare, stă acum în faţa lui ca o relicvă egipteană, cu semnele hieroglifice ale propriului său scris – cifre al căror înţeles l-a uitat complet.

Şi iată-l, în sfîrşit, pe tatăl meu în afara cadrului dramei şi farsei al cărei scriitor, regizor şi principal actor a fost, iată-l în afara oricărui rol, muritor de rînd, vestitul cîntăreţ fără orga vocii sale, fără patetismul gesturilor sale, geniul

dormind uitat de muzele şi zeiţele lui, clovn fără mască şi fără nasul fals, în timp ce mantia şi deja celebra sa recuzită zac aruncate pe scaun: gulerul tare din cauciuc, deja îngălbenit, ca vechiul joc de domino, cravata neagră cu nod mare de boem, ca la chelnerii-şefi de cafenea. În cameră, duhoarea acră a emanaţiilor de alcool, excremente şi tutun. Pe scaunul de lîngă pat, o mare scrumieră emailată cu inscripţia SYMPHONIA. O tabacheră din argint înnegrită. Chibrituri. Ceasul de buzunar, greoi, cu un cadran clasic şi cu cifre latine, măsoară un timp mitic, transmiţîndu-şi vibraţia în placajul şezutului. După mantia aruncată peste scaun, după această cortină neagră care ascunde relicvele despuiate de glorie ale unui artist glorios, se înalţă un fir de fum, în linie dreaptă albăstrie, apoi sfredeleşte ca un tirbuşon. Cu toate că pare mort de mult, în scrumieră mocneşte încă simfonia lui. Treptat, scheletul scrumului se fărîmiţează.

Şi unde este, mă rog frumos, celebra-i pălărie?

Şi-n pălăria lui, care zace pe masă ca o vază neagră, putrezeşte kilogramul de mînzat pe care l-a cumpărat încă acum şase zile la Baksa şi pe care l-a purtat în pălărie din cafenea în cafenea, ţinîndu-l strîns sub braţ. Iată, sînt deja şase zile. Iar pe această carne, ca pe un hoit, un roi de muşte şi o viespe al cărei zumzăit aduce a depărtat, foarte de departe dangăt.

Zăcînd astfel, cu bărbia avîntată-n sus, pe jumătate mort, cu fălcile lăsate, cu buzele răsfrînte, cu mărul lui Adam căzut, din care ieşeau, horcăind, un fel de consoane velare, lipicioase şi aspirate, tatăl meu inspira milă. Privat de însemnele demnităţii sale, de autoritatea toiagului şi coroana melonului, fără ochelari şi crunta mască a severităţii şi meditaţiei, chipul său dezvăluia anatomia pielii, vinişoarele şi bubuliţele nasului dominant bărbătesc,

harta fizică a cutelor lui, despre care pînă acum crezusem că nu sînt decît o grimasă pe chipul unui martir şi apostol. Şi era, de fapt, o crustă rigidă, zgrunţuroasă, păroasă şi unsuroasă ca de machiaj, vîrstată de vinişoare subţiri şi vinete. Cearcănele îi erau moi şi inflamate ca nişte băşici, în care se clăteşte limfa. Mîna lui, mîna lui mumificată, atîrna lîngă pat, ca un gardian al trupului, planton adormit, şi arăta ciuciu – ultima tiflă pe care tatăl meu a putut s-o născocească: ciuciul vîrît sub nas întregii lumi şi viselor în care nu mai credea.

Deja a doua zi, revenindu-şi, dar încă mahmur şi chinuit de setea infernală pe care o stingea cu apă ca un incendiu, încerca să-şi refacă demnitatea şi îşi potrivea cravata la oglindă, cu agilitatea cu care se potriveşte proteza în gură. Pleca fără o vorbă, continuîndu-şi genialul solilocviu, şi nu se întorcea decît seara tîrziu, fără ca noi să ştim unde îşi petrece timpul. Mai tîrziu, ţăranii şi ciobanii ne aduceau veşti despre el, afirmînd că l-au văzut în inima pădurii Grofului, la vreo zece kilometri de sat sau chiar în depărtate, străine haturi. Venea acasă doar ca să se radă, să-şi schimbe gulerul şi să doarmă, dar nu vorbea cu nimeni şi refuza orice mîncare, de teamă să nu-l otrăvim. Se hrănea cu ciuperci de pădure, măcriş, mere pădureţe şi bea ouăle de pasăre pe care cîrligul toiagului său reuşea să le agaţe din cuib. Mai adînc în vară îl descopeream ici-colo pe islazuri, pe neaşteptate: răsărea din grîul încins melonul lui, îi fulgerau în soare ochelarii. Umbla peste cîmpuri, îngîndurat, fluturîndu-şi înalt bastonul, păşea ca un lunatic, urmîndu-şi steaua care se pierdea irevocabil între floarea-soarelui, şi el o găsea abia în hotarul cîmpului – pe mantia sa neagră, unsuroasă.

Plimbările singuratice ale tatii au trebuit inevitabil să

provoace suspiciunea ţăranilor şi autorităţilor locale. În înţelegere cu jandarmeria locală şi de comun acord cu primarul şi cu înalţii demnitari bisericeşti, garda populară civilă şi organizaţiile de tineret (fasciste) au luat în seama lor dificila sarcină de a limpezi în ce constă misiunea secretă a tatălui meu, scopul hoinărelii şi al prefăcătoriilor lui. Au început, deci, să-l spioneze, să tragă cu urechea la solilocurile lui şi să înainteze despre asta rapoarte, deseori foarte denaturate şi răuvoitoare, contrafăcute din fragmente somnambulice care se desprindeau de pe buzele tatii şi, bătute de vînt şi de curenţii de aer, ajungeau pînă la urechile informatorilor complet desprinse din context şi fără vreo reală veridicitate. Pentru că, neîndoielnic, solilocurile tatii erau geniale precum cărţile profeţilor, erau parabole apocaliptice, pline de pesimism, erau o nesfîrşită Cîntare a cîntărilor, densă şi elocventă, inspirată, o irepetabilă ieremiadă, rodul experienţei de ani de zile, rodul insomniilor şi al concentrării, rodul îngreunat, răscopt al iluminatei, clarei conştiinţe în climaxul puterii ei. Erau rugile şi blestemele titanului care s-a opus zeilor, psalmi panteişti (la baza cărora, fără îndoială, stătea spinozismul: etica şi estetica tatii); dar să nu se creadă că în această creativitate orală a tatălui meu, al cărei izvor se află departe în istorie, în timpurile biblice ale triburilor semite, nu existau şi cadenţe lirice şi că aceasta, cum ar putea să pară la prima vedere, se reducea la varianta spinozistă seacă a filosofiei semite. Nicidecum. În acest nemijlocit contact cu natura, între dantelăria ferigii şi ţepii coniferelor, în mirosul de smoală şi cîntecul privighetorii şi al presurii, filosofia tatălui meu a suferit o puternică metamorfoză. Mai ales în comparaţie cu principiile şi stilul expuse în aşa-zisul *Regulament al transportului* din 1939, dar care rămîne cartea fundamentală şi, din păcate, unică

pentru studierea panteismului său. (Filosofia lui începuse să-şi piardă raţionalitatea rece, procesul argumentaţiei se reducea tot mai mult la argumentul liric, nu mai puţin puternic, dar mai accesibil, mai iute şi mai sigur. A rămas pe dinafară balastul greoiului material erudit, aparatul ştiinţific de la antiteză la teză, de la teză la demonstraţie devenise uşor, aproape insesizabil, înnobilat de mirosul smoalei silvestre, iar *quod erat demonstrandum* cădea în locul potrivit şi la momentul potrivit, ca ghinda din copac, în timp ce falsele şi insuficient de probatoriile adevăruri se ofileau ca ramurile şi cădeau trosnind, invocînd bunul-simţ şi măsura. Tatăl meu, în fond, reprezenta o variantă modernă a pustnicilor panteişti şi a filosofilor rătăcitori, o personalitate asemenea lui Zoroastru, dar în fiecare clipă conştientă de cerinţele timpului, situată în spaţiu cu absolută certitudine, fără a pierde nici o clipă nordul: de aici, ataşamentul tatii pentru mantie şi melon; epoca pustnicilor în zdrenţe trecuse ireversibil. De aceea ţinea el atîta la ceasul lui cu cadran numerotat cu cifre romane: acesta îi indica *ora exactă*, ştergea acea diferenţă care apare între anul fizic şi cel calendaristic şi încă îi mai folosea ca dovadă şi avertisment ca nu cumva să se dedea unei filosofări supratemporale şi atemporale care n-ar ţine cont de problemele actuale ale epocii.)

Cea mai mare suspiciune faţă de tatăl meu a arătat-o, în afara oricăror aşteptări, biserica. Autorităţile preluau şi stenografiau rapoartele spionilor, pe care le introduceau în uriaşa cartotecă a tatii cu o anumită indiferenţă surîzătoare, complet dezinteresate, pentru că, în caz de necesitate, aveau în capul acestei confuze şi uriaşe cartoteci un certificat medical despre dezechilibrul tatii, ceea ce le elibera de orice responsabilitate directă. Totuşi, autorităţile aşteptau o ieşire de-a lui, care l-ar fi

compromis definitiv şi le-ar fi dat prilejul să se debaraseze de el fără prea mare mîhnire. Biserica avea însă deja dovezi pregătite privind activitatea lui distructivă şi infamantă. Faptul că tatăl meu era iluminat, clarvăzător şi plecat de-acasă, însemna pentru biserică doar o dovadă a lucidităţii lui, a comunicării cu forţe obscure, pentru că el, după opinia clerului, nici nu era altceva decît păcătosul, necuratul, prin gura căruia, ca printr-un medium, vorbeşte însuşi Satana. Se povestea şi se spunea din amvon că atingerea toiagului său cu măciulie de oţel are putere magică sau că în pădurea Grofului, pe unde trece el, copacii se usucă precum iarba, că saliva lui generează o ciupercă otrăvită, aducătoare de moarte – *Ithyphallus Impudicus* –, care se disimulează sub forma unor ciuperci comestibile. Curînd toată grija spionării tatălui meu au preluat-o „femeile de rangul trei”, cuvioasele ţicnite ale satului care, pentru meritele lor, purtau în jurul taliei cîte o funie cu trei noduri enorme, văduve bigote care îşi stingeau infernul propriilor coapse încinse cu posturi şi rugi, femei isterice şi cefalalgice care îşi transformau căldurile în transă religioasă şi superstiţie. În înţelegere cu capelanul satului, ele se furişau pe urmele tatii, urmărindu-l de la o distanţă respectabilă. Tatăl meu, desigur, nu observa nimic şi continua să-şi rostească psalmii cu egală pasiune, cu privirea fixată în ferigi şi cuiburile de păsări. Luisa, cea mai zeloasă iscoadă a tatii, îşi nota uneori vorbele lui, propoziţii şi fragmente de propoziţii, neîndemînatic, umezind cu limba ciotul de creion chimic de la care buzele i se făceau vinete ca de la fructele de păducel. Cu o rîvnă de fanatic descreierat, de „femeie de rangul trei” şi de văduvă de război, ea urmărea fiecare mişcare a tatii, nota în caiet „semnele secrete” pe care el le desena în aer cu bastonul, făcea crestături pe

copacii lîngă care urina, pentru a-i regăsi a doua zi „ofiliţi şi înnegriţi, bătuţi parcă de fulgerul ceresc”. După ce-şi umple gura de măcriş şi îşi îndreaptă cravata, tatăl meu înfige toiagul în pământul moale, agaţă în toiag pălăria lui tare, ca păgînii cînd îşi fac idolii, se întoarce apoi spre apus şi ridică înalt braţele ca să-şi rostească imnul soarelui care apune, cea de-a doua zeitate în ierarhia religiei sale (iar cea dintîi zeitate este soarele-fiu, soarele Elohim, cel care se arată în zori, la răsărit, şi care este o zeitate de rangul întîi, tată şi fiu în acelaşi timp), se îndreaptă şi începe să cînte, să tînguie, lucid şi inspirat, geniu panteist ale cărui limbă şi cuvînt devin litera divină, cîntare a cîntărilor, iar în zare, curînd după asta, pădurea începe să trosnească, să ardă-n vîlvătăi...

Probele împotriva tatălui meu se înmulţeau. Sub presiunea bisericii, autorităţile au trebuit să întreprindă, în sfîrşit, ceva. Dar, cum nu dispuneau de nici un *corpus deliciu* s-au mulţumit să dea mînă liberă tineretului creştin din sat. Autorităţile deciseseră să se spele pe mîini de toată această lucrătură murdară şi să-şi facă apariţia abia în momentul cînd tatăl meu va fi fost deja răstignit pe cruce. Intervenţia autorităţilor urma să se reducă aşadar la un proces-verbal formal şi, eventual, dacă apărea necesitatea, la interogarea unor martori şi, în caz extrem, la reţinerea, foarte scurtă, a vreunuia dintre participanţii la linşaj. Pentru asta găsiseră deja un voluntar, un tot[7] care se va sacrifica să zacă o săptămînă la închisoarea preventivă, cu condiţia să fie arestat abia la vreo zece zile după eveniment, pentru că între timp trebuia să-şi are ogorul. Conform rapoartelor de la copoii şi iscoadele care

7 Slovac.

ţineau urma tatii, complotiştii cunoşteau mai mult sau mai puţin exact felul în care-şi organizase timpul, erau la curent cu obiceiurile lui, cu ceea ce s-ar putea numi viaţa sa intimă, personală, dacă un astfel de cuvînt n-ar fi în contradicţie cu misiunea lui dezinteresată şi cu intenţiile şi actele lui altruiste. Cert este însă că ştiau că tatăl meu nu s-a dezis de unele din obişnuinţele sale şi că se străduia să nu piardă calităţile omului modern, pentru a nu deveni un filosof-boem sau un fel de pustnic rural. El voia, prin cîteva detalii ale ţinutei, prin mese regulate, de trei ori pe zi, la intervale regulate, prin somnul de după-amiază şi altele să rămînă în tiparul modului de viaţă modernă europeană, să rămînă credincios cerinţelor epocii şi timpului, indiferent de condiţiile grele de război şi de însingurarea lui. Aşa l-au surprins în somn, între ferigi, în clipa în care începuse să sforăie magnific, ceea ce i-a convins că se află într-un somn profund şi că, deci, sînt adormite şi puterile lui magice, demonice. Era culcat pe spate, cu braţele larg desfăcute, de parcă ar fi fost răstignit, cu nodul de la cravată destins, în timp ce pe frunte îi mişunau furnici, iar muştele-i sugeau din colţurile gurii sucuri dulci de salcîm şi laptele-cucului. În preajma sa, la îndemînă, sta înfipt în pămînt toiagul lui fermecat, abia ivindu-se din feriga înaltă, iar în vîrful acestuia pălăria lui neagră cu boruri tari, puţin într-o parte, ca un coif în arma unui soldat necunoscut sau ca sperietoarea pentru păsări în lanul de porumb.

„Cine oare tulbură somnul celui drept?” rostise tatăl meu patetic, îndreptîndu-se.

Era cu desăvîrşire calm, cel puţin în aparenţă, cînd a simţit în şale ţevile armei de vînătoare care i-a imprimat în rinichi un opt orizontal. Ţăranii, înarmaţi cu măciuci, furibunzi şi murdari, începură să se arate dintre ferigi.

Luiza se afla cel mai aproape de el, cu ochii injectaţi, făcîndu-şi cu frenezie semnul crucii. Apăsa cu piciorul toiagul tatii, ca şi cum ar strivi un şarpe veninos. Tata părea cu desăvîrşire calm, şi vocea nu i-a tremurat nici o clipă. S-a aplecat să-şi ridice pălăria, apoi a început să-şi caute din priviri toiagul. Încurcat, a început deodată să se foiască, să se mute de pe un picior pe celălalt, ca un răţoi, iar mîinile au început să-i tremure, ca unui alcoolic. Îşi netezea răbdător pălăria, ca să-şi ascundă tulburarea care începuse să-l împingă spre panică în momentul în care şi-a dat seama că e dezarmat, apoi întinse mîna spre buzunar ca să-şi caute simfonia.

„Păzea, Toth, poate că-i înarmat!”, spuse cineva. Tatăl meu, însă, scosese deja mîna din buzunar, şi toţi au văzut bucata de ziar în care el, apoi, şi-a suflat nasul. (Orice emoţie producea la el puternice dereglări ale metabolismului şi o abundentă eliminare de lichide. Ştiam că dacă scapă viu din toate astea primul lucru pe care-l va face va fi să urineze lîngă vreun tufiş, dînd drumul la puternice vînturi.) Ciocănitoarea, nevăzută, bocănea undeva deasupra capetelor noastre: top-top-top, tip-tip-tip, top-top-top, tiptip-tiptip, şi aceasta putea să sune ca o rea prevestire. Am văzut că şi tatăl meu a simţit asta, pentru că, abia perceptibil, a întors capul în direcţia aceea, ca şi cum ar fi descifrat un semnal morse. (Tata a luat-o de la capăt, după bancrută, ca funcţionar feroviar la Šid, aşa încît Morse nu era pentru el o taină. El putea, deci, uşor să primească un mesaj cifrat de la ciocănitoarea-morse şi să-l traducă în gînd mai mult sau mai puţin exact, nu cuvînt cu cuvînt, dar ca o scrisoare de dragoste scrisă neciteţ. Şi cred că acesta, în afara celor de la staţia Šid, de demult, dinainte de naşterea mea, a fost singurul mesaj pe care l-a primit cifrat.) Iar ceea ce se povesteşte, că tatăl meu are

un radio-emiţător-receptor cu care trimite mesaje cifrate avioanelor aliate care survolează satul, asta e, de bună seamă, o tîmpenie. Şi numai dorinţa mea de a-l vedea într-o lumină eroică, şi nu doar în rolul de sfînt şi mucenic, oferă imaginaţiei mele o minimă şansă: şade el, tatăl meu, răţoiul platfus, mare actor, erou şi mucenic, şade în inima pădurii Grofului, într-o peşteră, cu căştile la urechi şi apasă pe taster: ti, ti-ti-ti-ti, ti ti tititiți, omnipotent deodată, ţinînd în mîinile lui soarta omenirii, ghidînd cu mesajele lui escadrilele bombardierelor aliate, care la un singur semn al lui pot distruge sate şi oraşe întregi, să nu rămînă piatră pe piatră, să prefacă totul în praf şi pulbere. Din păcate, totul a fost nu atît consecinţa îndoielii în posibilul eroism al tatii, cît pură fantezie. (Întrucît eu moştenisem de la tatăl meu apetenţa pentru ireal: trăiam, ca şi el, pe Lună. Numai că el mai era şi fanatic – credea în posibilitatea realizării fanteziilor lui şi lupta înfocat pentru ele. Eu însă zăceam în poiata domnului Molnár, la care păzeam vacile, zăceam în fînul de curînd cosit, mirositor, şi, în simţuri, retrăiam evul mediu. Zăngănitul armurilor, mirosul liliacului şi al sclavelor pe jumătate goale – influenţa literaturii. Fîlfîitul muselinei verzi pe capul blondei alese – Iulia –, cu mîinile grele de inele. Chemarea trîmbiţei. Scîrţîitul scripeţilor şi al lanţurilor podului basculant de la castel. Ţineam ochii închişi încă două-trei secunde apoi mă înfăţişăm înaintea domnului Molnár, găzdoiul meu, palid, în pantaloni scurţi din pînză de urzică, verzi: „Da, domnule Molnár, v-am înţeles: de tăiat mărunt sfecla şi de legat viţelul”. Şi gîndeam: „Nu, înălţimea voastră, nu accept aceste condiţii. E ruşinos. O să ne înfruntăm cu săbiile!”)

Tata începuse să-şi piardă controlul. Se ţinea tot mai jalnic.

Am observat că întreg efortul trupului şi spiritului său erau concentrate asupra intestinelor, chircit cum era într-un uriaş spasm, într-o strînsoare cu care încerca să-şi împiedice diareea. Strîngea din buze şi se întorcea în direcţia tufişului, neajutorat, temîndu-se de ce-i mai rău. Pentru că îl recunoscuse, în ciuda bărbii false după care se ascundea, pe reprezentantul judeţului, care astfel deghizat se prezentase în acest loc delicat în care se pregătea o crimă groaznică, tatăl meu i se adresă lui, numai lui, privindu-i pe ceilalţi cu dispreţ şi ignorîndu-i total, şi se apucă să-i explice, în linii generale, de altfel foarte confuz, principiile sale panteiste cu care bietele invenţii, precum cea a lui Morse, nu au nici o legătură. „Dacă domnii aceştia m-ar fi acuzat – începu tatăl meu, tremurînd, la limita smintirii, şi adresîndu-se falsului comis-voiajor, care începuse să se ascundă îndărătul mulţimii, demascat şi făcut de ruşine – dacă m-ar fi acuzat de colaborare cu păsările cerului, pentru amestec rău intenţionat şi tendenţios în viaţa naturii şi în misterele ei, măcar şi în cea mai curată, panteistică intenţie ca ea să fie cîştigată de partea noastră şi obligată să se alieze cu omenirea, care de altfel, nici nu este demnă de această prietenie – aş fi înţeles acuzaţiile lor. Dar domnii sînt în confuzie! Pentru că, de fapt, ce legătură am eu cu aceste acuzaţii absurde şi cu aceşti sperjuri care-mi insinuează nişte omeneşti, vai, mult prea omeneşti răutăţi? Nici una, domnilor!” (Acum, adresîndu-se, deja, gloatei:) „Eu nu fac decît să propovăduiesc în templul meu, în păduri, religia mea, care, din păcate, încă nu are adepţi, dar care într-o zi se va întoarce iarăşi între oameni şi templul ei va fi înălţat aici (arată cu degetul), iată, chiar aici, unde voi puneţi la cale o crimă cumplită. Deci, domnilor, puneţi-vă cît mai iute în aplicare gîndul, întemeiaţi o religie nouă, puternică, o

religie deasupra tuturor celorlalte, desemnaţi, prin gestul vostru, pe cel dintîi sfînt şi martir al Religiei Viitorului. Trupul meu chinuit şi neajutorat vă stă la dispoziţie, iar spiritul meu, filosofic vorbind, este pregătit să fie răstignit. Vă spun, duceţi gîndul vostru cît mai iute la împlinire, căci urmările vor fi cu bătaie lungă. Grămada pelerinilor din toată lumea va întipări cu piciorul desculţ cărările spre acest templu care deja albureşte în mintea mea şi care va fi ridicat deasupra mormîntului meu. Turismul, domnilor, va înflori ca buruiana în lan. Deci, înainte, dacă aveţi în mîini dovezile şi conştiinţa curată în faţa Aceluia care vede totul. (După o mică pauză:) Pentru că văd că ezitaţi şi că v-a mişcat soarta mea privată, soarta unui soţ şi tată a doi copii neajutoraţi – (el mă caută cu privirea descreierată prin mulţime) –, să rezolvăm, domnilor, această neînţelegere, ca nişte gentlemeni…" Elocvenţa şi pasiunea lui demagogică nu l-au trădat nici în acest moment delicat. Ţăranii, la început, îi vînturau nerăbdători şi cu teamă ghioagele pe sub nas, îi întrerupeau expunerea cu înjurături şi blesteme, dar expresivitatea lui i-a descumpănit şi, în curînd, au stat să-l asculte, neînţelegînd nimic din toate astea, în afara faptului că le vorbeşte un geniu, un iurodiv[8], aşa încît, mai ales datorită prezenţei misterioase a „comis-voiajorului" (în care l-au recunoscut ei înşişi pe reprezentantul judeţului, acesta, în sfîrşit, scoţîndu-şi barba falsă, ca să nu se mai compromită atîta), au acceptat condiţiile tatii: dacă vor găsi staţia radio în tufişul indicat de „femeia de rangul trei", să-l spînzure de primul copac sau să-l răstignească la fel ca pe Iisus sau pe tîlhar, iar dacă nu o găsesc, să-l lase în plata Domnului, să-i restituie toiagul, ca să poată umbla „după steaua sa".

8 Nebun întru Domnul.

Reprezentantul puterii, măgulit de faptul că tatăl meu i-a adresat tocmai lui arabescurile elocinţei sale şi că tocmai pe el l-a chemat să încheie o înţelegere între gentlemeni, aprobă tacit şi toţi se apropiară de tufişul incriminat. Era un superb păducel în floare care ascundea o veche vizuină de vulpe. Mai întîi au bătut tufa cu o prăjină, iar floarea a început să ningă ca zăpada. Au tras de sub ea o barcă veche, ruginită, genunchiul ei: rugina rosese deja carnea dintre coaste. *(Iată,* am gîndit în sinea mea, *iată cum trimite tatăl tău mesaje prin morse.)* Toth scoase glontele de pe ţeavă şi-l puse în buzunarul de la pantaloni. Izbiră cu măciuca în barcă aşa cum se izbeşte un şarpe – la ceafa. Coastele se frîngeau pîrîind, fără sonoritate metalică.

„Eu nu mint”, spuse femeia de rangul trei şi îşi îndoi poala fustei ca să arate funia ei cu cele trei noduri, legată în talie. „Domnul mi-e martor.”

Estimp, ciocănitoarea se porni din nou să transmită mesaje cifrate, iar ţăranii ascunseră laţul sub palton. Tata se mută de pe un picior pe altul şi priveşte cu ochii injectaţi, ca un vultur, feriga călcată în picioare. Apoi se apleacă într-o clipită, îşi apucă triumfal toiagul şi se îndreaptă, dintr-o dată puternic şi înalt, regăsind echilibrul fizic al ţinutei sale, îşi strînge nodul la cravată (toiagul e agăţat de braţ), tatonează cu vîrful metalic al toiagului genunchiul ruginit, zdrelit al bărcii, aşa cum se pipăie ciupercile otrăvitoare. Apoi scoate din buzunar o bucată de ziar şi îşi suflă nasul cu putere, ţinînd capul ridicat, ca un cocoş care vrea să cînte, împătureşte cu grijă bucata de hîrtie tipărită în care şi-a suflat nasul, o îndoaie cu grijă, în patru, în opt, ca şi cum ar fi împăturit în ea praf de aur sau aspirină. Îţi vine să crezi că o să-l pună în buzunarul de la jiletcă, lîngă ceas. El însă, pe neaşteptate, îl aruncă departe, undeva lateral. Hîrtia flutură ca o pasăre, luptînd

cîteva clipe cu forţa de gravitaţie, apoi cade brusc, ca o piatră, şi dispare în păducelul înflorit...

Tatăl meu avea obiceiul să-şi sufle nasul în ziar. Tăia în patru paginile din *Neues Tageblatt* şi le ţinea astfel stocate în buzunarul exterior al mantalei sale. Se oprea deodată în plin cîmp sau undeva în pădure, îşi punea toiagul pe braţul stîng şi începea să trîmbiţeze ca un corn de vînătoare. Prima dată tare, apoi de două ori mai slab. Îl puteai auzi, mai ales în pădure, spre seară, pe cîte-o verstă de jur-împrejur. Aduna apoi această bucată de ziar, întrucîtva eretic, şi-l arunca în dreapta sa, în iarbă, între flori. Aşa că, uneori, păscînd vacile domnului Molnár, undeva adînc în pădurea Grofului, în locuri unde mi se părea că n-a păşit picior de om, găseam cîte-o bucată îngălbenită din *Neues Tageblatt* şi cugetam în sinea mea: şi pe aici a hoinărit tatăl meu, nu demult.

Doi ani buni după plecarea lui, cînd deja ne-am dumirit că n-o să se mai întoarcă niciodată, am găsit într-un luminiş, departe în pădurea Grofului, între ierburi şi albăstrele, o bucată decolorată de ziar şi i-am spus surorii mele, Ana: „Iată, asta este tot ce-a mai rămas de la tatăl nostru”.

Astfel, cu totul neprevăzut şi pe neaşteptate, această istorie, această *skazka*[9] devine tot mai mult istoria tatălui meu, istoria genialului Eduard Sam. Absenţa lui, somnambulismul lui, misionarismul lui, noţiuni private de contextul lor terestru şi, dacă vreţi, epic, materie fragilă asemeni viselor, marcată mai presus de orice de însuşirile ei primordiale negative, toate acestea devin un fel de ţesătură densă, grea, materie cu greutate specifică total necunoscută. În faţa ei cad în umbră istoriile egoiste, cele despre mama, despre sora mea şi despre mine însumi, istoriile anotimpurilor şi ale peisajelor. Toate aceste poveşti marcate de semnele terestrului şi ale unui context istoric definit devin secundare, ca fapte istorice pentru a căror soartă nu ne mai facem griji: le vom nota fără grabă, în oricare moment.

Ceea ce ne torturează şi nu ne permite să ne lăsăm în voia binecuvîntatei înregistrări a faptelor este această poveste tulbure despre tatăl meu, urzită numai din lucruri ireale. Acest cuvînt nu trebuie înţeles greşit, tatăl meu este mai prezent decît toţi şi toate cîte mă înconjoară în acest timp, dar el se ascunde cu abilitate îndărătul uneia din numeroasele sale măşti, schimbînd rolurile cu o incredibilă dexteritate, îşi ascunde adevărata faţă, foloseşte cea mai perfidă disimulare. În fine. Să încercăm să-l demascăm, să-l demistificăm, pentru că, de altfel, povestea despre tatăl meu se apropie încet şi implacabil de sfîrşit.

Pentru a dovedi tuturor că într-adevăr s-a îndreptat, după acea zi înfiorătoare cînd au vrut să-l răstignească la fel ca pe Iisus, tata a început deodată să se ocupe de lucruri pe care niciodată nu le-ai fi aşteptat din partea lui.

---

9 Aici, cu sensul de fabulă.

Scria scrisori unor prieteni uitaţi de mult şi rudelor, le cerea iertare surorilor sale cu care se certase la sînge în urmă cu ani, îşi punea în ordine ierbarele şi notele. Ba chiar a rugat-o, foarte umil, pe mătuşa Rebecca să-i permită să ude muşcatele de pe terasa ei.

Într-o zi, după ce deja ne obişnuiserăm foarte bine cu foametea şi după ce constataserăm cu bucurie că am „depăşit criza” (citez, fireşte, din tatăl meu) şi că acum vom putea să suportăm o îndelungată perioadă fără hrană, „cheltuind acele rezerve de aur ale caloriilor pe care organismul le-a stocat nu numai în timpul ultimilor ani, ci de-a lungul întregii vieţi, conştient, mai bine zis pregătit pentru astfel de neplăcute surprize”, tatăl meu a avut o ieşire într-adevăr lirică. Luîndu-şi toiagul, cu o expresie a feţei care dezvăluia o intenţie măreaţă şi hotărîtă, s-a îndreptat spre grădină şi a început să taie urzicile. Descîlcea cu toiagul său hăţişul de liliac din grădina rubedeniilor noastre şi, cum dădea de-un fir de urzică, îl reteza de la rădăcină, lovind cu bastonul tufa, stîngaci.

„Niciodată n-am văzut să fi cules cineva atîtea urzici deodată”, am spus, pasămite încîntat, pentru că voiam să-l provoc.

Tatăl meu s-a îndreptat pentru o clipă şi eu am crezut că acum o să-mi răspundă cu o frază foarte instructivă şi utilă în viaţă. Dar el nici nu m-a privit, şi-a slăbit doar nodul la cravată şi a continuat să lovească liliacul, cu ochii închişi.

„Faci treaba asta foarte stîngaci, i-am spus, numai ca să-l provoc. Ai rupt tot atîta liliac cîtă urzică”.

„Tinere!” a spus tatăl meu şi s-a îndreptat o clipă în toată înălţimea sa.

„Faci treaba asta foarte stîngaci”, am repetat.

Era evident derutat de-o astfel de purtare a mea, cu

totul în afara cadrelor protocolului.

„Tu niciodată n-ai avut înţelegere pentru tatăl tău, mi-a spus, supărat. Tu începi, într-un mod cu totul de neînţeles pentru mine, să-ţi judeci tatăl pe baza unor fapte exterioare, cu totul insignifiante şi atipice, pe baza unor gesturi ale mele momentane, determinate de necesităţi de ordin superior, condiţionate de motive mai profunde, inaccesibile ţie. Şi toate astea numai datorită înrîuririi jalnicului mediu provincial, rural, foarte nesănătos pentru formarea caracterului tău. Înţeleg, întrucît eu înţeleg totul: începi şi tu, din păcate, să faci cîrdăşie, Brutus, fiule, împotriva tatălui tău, cu acei derbedei de mahala, cu fiii stimatei doamne Rebecca, amărîta de vară-mea, aluneci sub influenţa domnului Otto şi a luminăţiei sale, bătrîna doamnă... cred că ştii la cine mă refer... şi a tuturor acelora care au hotărît să mă compromită în ochii propriilor mei copii şi în ochii lumii întregi...” Apoi, fără să-mi dea timp să-i răspund şi să mă apăr, el se întoarse brusc şi începu să lovească orbeşte liliacul, pentru ca apoi să se mai îndrepte o dată, brusc, şi să se întoarcă spre mine, ca unul care nu mai are decît de adăugat concluzia argumentelor sale irefutabile, şi am văzut că acest gest al lui era în afara gamei rolului patetic pe care îl interpreta, că aceasta a fost o încercare sinceră şi disperată de a găsi în mine un martor al martiriului său: „Andi, ştii tu de cînd fumează tatăl tău? Răspunde-mi: ştii oare?”

„Ştiu, am spus, mulţumit că în sfîrşit a început să discute cu mine. Fumai încă de pe strada Bem.”

„Iată, vezi, tinere, a spus. Fumam cîte optzeci de ţigări zilnic. Cu asta mi-am întreţinut spiritul şi bietul meu trup extenuat de insomnie şi muncă.”

„Fumai simfonia. Optzeci de ţigări pe zi. Poate chiar mai mult.”

„Între optzeci şi o sută douăzeci, tinere! Cred că nu e nevoie să-ţi mai spun nimic în plus. Eşti destul de copt ca să tragi din asta singur unele concluzii mai pătrunzătoare, să-l priveşti pe nefericitul tău tată şi să-l judeci măcar din unghiul acestui dat unic, lăsînd la o parte mulţimea celorlalte, care ar lumina faptele mele ca un fel de aureolă. Căci, oare ştii tu, junele meu, ce înseamnă pentru cineva care fuma o sută douăzeci de simfonii zilnic ca, brusc, într-o clipă, ca să zic aşa complet nepregătit filosoficeşte, să rămînă fără un singur fir de fum?”

„Înţeleg eu toate astea, am spus naiv. Dar, dacă-mi dai voie, nu pricep la ce ai nevoie de atîtea urzici.”

„Bine, a spus tatăl meu, uitînd pentru o clipă de urzicile lui. Deşi în starea în care sînt nu simt nevoia presantă să dau explicaţii amănunţite pentru faptele mele, – deoarece sînt lucruri mult prea delicate –, totuşi, am să-ţi spun la ce-mi trebuie atîtea urzici. Însă promite-mi deplină înţelegere. Pentru că atunci cînd cineva care a fumat optzeci de ţigări zilnic…”

„O sută douăzeci, tată!”

„…o sută douăzeci (aşadar) de ţigări zilnic, rămîne fără măcar un singur fum, fără această minunată iluzie, atunci, vei recunoaşte, tinere, nu este pregătit să investească în răspunsurile sale şi în gesturile sale măsura deplină a puterii lui intelectuale şi a argumentelor lui. Asta cel puţin, junele meu, trebuie să-ţi fie clar.”

„În ordine, am spus. La urma urmelor, într-un fel şi eu sînt nervos şi pot să înţeleg pe oricine.”

Într-adevăr, îmi era milă de el. În ultimul timp decăzuse cu totul. Abandonase brusc alcoolul, pentru că nu i se mai dădea pe datorie în cafenele, nu mai era în stare să să farmece nici pe cea din urmă cafegioaică în tot judeţul şi nici nu putea să fumeze frunze de tei amestecate cu

rădăcină de laptele-cucului, cu care la început se amăgea susţinînd şi argumentînd focos că amestecul conţine un important procent de acizi otrăvitori, a căror acţiune este asemănătoare celei a nicotinei. Gulerul lui de cauciuc se făcuse moale de tot în jurul gîtului subţire, de gîscă, şi era complet îngălbenit pe muchie.

„N-o să te mai întreb nimic, am spus împăciuitor. Cu permisiunea ta, tată, o să rămîn aici pînă la capăt şi o să văd ce ai să faci cu atîta urzică. Pentru că, din cîte mă pricep eu la fumat…”

„O să fac din ea o ciorbă”, a spus tatăl meu şi s-a îndreptat atîta de brusc încît am putut să aud cum pîrîie oasele lui bătrîne, chinuite.

„Din cîte ştiu eu, am spus sincer mirat, urzicile se dau la porci.”

Mi-am dat seama eu însumi că am depăşit măsura. Am văzut că face un efort uriaş, supraomenesc, să nu urle. Şi-a înghiţit saliva, iar mărul lui Adam, asemănător unui piept de pasăre, începu să joace nervos sus-jos. Apoi mi-a spus, cu o voce în aparenţă liniştită, dar încărcată cu o explozivitate înăbuşită:

„Trebuie să recunosc, cu uimire şi tristeţe, cu *uimire şi tristeţe*, că ai adoptat în totalitate unele obiceiuri mic-burgheze şi ţărăneşti, ai început să aplici în toate cele aşa-zisa logică a bunului-simţ, stupidă, care nici nu este altceva (junele meu) decît cea mai bicisnică ignoranţă, într-o ordine superioară a lucrurilor. Iar ca dovadă aduc şi acest fapt clar ca lumina zilei şi irefutabil: *Urzica a fost, tinere*, *una din specialităţile curţii grofului Esterházy!* Încă tot mai susţii, deci, că urzicile *se dau numai porcilor*?!”

„Totuna, am zis. Pun pariu pe viaţa mea că aş face de la asta urticarie sau aşa ceva.”

„Nepriceperea ta şi eludarea faptelor mă jignesc

profund şi mă înspăimîntă, a continuat. Pentru că asta este o dovadă, încă o dovadă în plus, care arată ce mare influenţă a exercitat asupra ta acest *milieu* rural, acest mediu bolnav, lipsit de scopuri înalte, superioare, şi de noţiunea lor, această logică pedestră care nu vede nimic dincolo de sfera celor comune, această viaţă şi aceste obiceiuri în care nu există curaj şi risc. Iar *urzici se mîncau*, repet, şi asta vei putea cîndva să verifici în cărţi, *la curtea uneia dintre cele mai de vază familii din Europa acelor vremuri.* Era hrana ideală pentru activităţile spirituale, artistice. Lîngă această ciorbă de urzici – *potage d'ortie* – se făcea muzică şi se compunea, de la aceasta spiritul se înnobila, iar auzul devenea mai fin."

Atunci a început să smulgă urzicile cu mîna goală, făcînd grimase de durere, şi să îndese frunzele smulse în pălăria sa neagră. Apoi a strîns sub braţ această magică pălărie şi a pornit spre casă, agale, ca un peripatetician în momentul cînd concepe una din pătrunzătoarele replici care va deveni unul din temeiurile filosofiei şi una din florile oratoriei şi perspicacităţii.

Ştiam că pe terasă va fi prezent cineva dintre rudele noastre, cu care tata era din nou în dispută, de aceea mi-am vîrît şi eu mîinile în buzunare, mi-am compus mimica şi am pornit în urma lui, fluierînd.

Într-adevăr, dacă l-aţi fi privit pe tata dintr-o parte cum păşeşte pe lîngă terasa rudelor noastre, balansîndu-şi înalt bastonul, total absorbit de profunzimea gîndurilor sale, niciodată nu v-aţi fi imaginat că în pălărie, sub braţ, duce urzici din care a hotărît să fiarbă o ciorbă cum se mînca la curtea uneia dintre cele mai de vază familii ale Europei.

Noi, însă, ştiam bine că această poveste cu urzicile este introducerea într-un joc de amploare, semnal care prevestea o catastrofa. Pentru că tatăl meu culegea urzici

la fel cum cîinii ronţăie iarbă în preajma furtunii: turbat şi neputincios să pună focul. Aşteptam, deci, ca într-o pîndă. Părea, însă, măcar la prima vedere, că acalmia va dura ceva mai mult. Tata a continuat, în faţa noastră, să-şi toarne cenuşă-n cap şi să-şi scrie scrisorile, lungi scrisori surorilor şi prietenilor, uneori înţelepte şi instructive, uneori sumbre ca testamentele. Apoi, într-o zi, şi-a pus din nou melonul şi a pornit spre Budapesta, pupîndu-se cu toţi, pînă chiar şi cu rubedeniile cu care era în ceartă şi care nu-şi ascundeau mirarea şi neîncrederea faţă de acest gest. „Trebuie să ne sporim vigilenţa, a spus unchiul Otto, imediat ce tatăl meu le-a întors spatele. O să aducă din Pesta dinamită sau vreo maşină infernală” Între timp, în faţa casei îşi făcuse apariţia căruţa în care tatăl meu s-a aşezat plin de importanţă, după care m-a chemat rugător să-l conduc pînă la gară. Mama mi-a făcut semn din ochi să-l urmez şi m-a condus cu o privire plină de înţelesuri şi avertismente.

Şedeam în căruţă alături de tatăl meu şi de domnul Horgoş, chirigiu şi birjar, şi tot timpul drumului n-am schimbat o vorbă. Voiam să-i las iniţiativa tatălui meu, să-l provoc prin tăcerea mea şi să-l determin să se exprime şi să se divulge. A deschis vorba abia în restaurantul gării, unde a băut o cicoare pe care a comandat-o după o lungă, chinuitoare pauză. Mi-am dat seama că se frămîntă şi îşi înăbuşă jindul de alcool, şi am înţeles asta ca o jertfa şi un semn bun.

„Folosesc acest moment de luciditate şi de încredere reciprocă pentru a-ţi spune cîteva cuvinte” Aşa a început tata. „Deoarece, în ciuda falsei aparenţe, eu cred că tu eşti singurul care mai are înţelegere pentru mine şi care e în stare să vadă toate slăbiciunile mele (vezi, eu îmi recunosc şi slăbiciunile) dintr-o perspectivă mai profundă şi cu

înţelegere... Ştiu, ştiu, nu poţi să-mi ierţi egoismul, dezacordul cu lumea. Poate că ai dreptate, dar acum este deja tîrziu şi pentru regrete şi pentru explicaţii. Înţelegi tu, tinere: acum este deja tîrziu... Dar îngăduie-mi să-ţi mai spun cîteva cuvinte. Rolul de victimă, pe care l-am jucat, cu mai mult sau mai puţin succes, toată viaţa – pentru că, de fapt, omul îşi joacă propria viaţă, propria soartă – rolul acesta, zic, se apropie încet de sfîrşit. Nu poţi, junele meu, şi asta să ţii minte, o dată pentru totdeauna, nu poţi să joci toată viaţa rolul de victimă şi să nu devii, în cele din urmă, victimă. Şi, vezi, aici nu se mai poate face, acum, nimic, eu va trebui acum să mă străduiesc să joc acest rol cu demnitate şi pînă la capăt. Aceasta va fi răscumpărarea mea, iertarea pe care mi-o veţi acorda."

Trebuie să recunosc, nu-l înţelesesem tocmai bine. Dar am priceput că vorbeşte dintr-o octavă ceva mai joasă decît cea obişnuită, din octava sincerităţii, care amorţise deja de mult în el şi care, de aceea, suna neobişnuit şi emoţionant. Şedeam în acel mic restaurant al gării provinciale, aproape singuri, *tête-à-tête* cu coatele pe faţa de masă în carouri murdare. Era o după-amiază tîrzie de vară şi muştele cădeau din aer îmbătate de propriul lor zbor şi de căldură. Mirosea a gulaş şi a ceară de parchet. În colţ se afla un ţambal acoperit cu postav, ca un sicriu. Panglica de prins muşte se clătina abia sesizabil, măsurînd alene minutele. Sticlele îşi dormeau pe poliţe somnul de după-amiază, burduşite de raze solare şi de propriul conţinut, ca bobocii florilor sau ca grenadele.

„Există oameni, a continuat tata, care s-au născut ca să fie nefericiţi şi să aducă şi altora nefericire, cei care sînt victimele unor comploturi cereşti, necunoscute nouă, avortoni ai mecanicii astrale, răzvrătiţi cărora le e distribuit rolul de revoltaţi, dar care s-au născut, conform

logicii nemiloase a comediei divine, cu aripile tăiate. Titani fără forţă titanică, mici titănei, piperniciţi, cărora din măreţie le este dată doar o doză cruntă de sensibilitate în care se dizolvă, ca în alcool, bicisnica lor putere. Ei îşi urmează steaua, bolnava lor sensibilitate, mînaţi de planuri şi intenţii titanice şi se sparg ca valurile în zidul de stîncă al banalităţii. Însă culmea cruzimii care le-a fost rezervată este luciditatea, această cunoaştere a propriilor limite, această bolnavă putere de distanţare. Eu mă privesc pe mine însumi în rolul care mi-a fost impus de ceruri şi soartă, conştient în orice clipă de rolul meu, dar în acelaşi timp cu totul neputincios să mă opun lui prin puterea logicii sau a voinţei... Din fericire, după cum am spus, rolul acesta al meu se apropie de sfîrşit...”

Această clipă unică de sinceritate şi luciditate a fost spulberată de sosirea trenului. Tata lăsă un bacşiş regal şi luă taina cu el în mormînt.

La revenirea din Pesta, unde a rămas doar trei-patru zile, tata mi-a adus o cutie cu unelte de tîmplărie, aşa cum îmi promisese în ziua aceea cînd am discutat la gară, înaintea plecării lui. Era în acest gest o mişcătoare sinceritate. Se foia prin casă, pasămite neinteresat, ca unul obişnuit să aducă mereu cadouri şi să facă acte caritabile, dar noi ştiam bine cît de mare a fost acest sacrificiu pentru el şi ce grăitoare dovadă a bunătăţii lui era, dacă vreţi, fiindcă el, fără îndoială, a trebuit să facă un uriaş efort ca această dorinţă a mea, pronunţată mai mult de formă şi fără cea mai mică speranţă, să o ţină minte de-a lungul unei astfel de călătorii, misionară, de bună seamă. Iar această trusă de traforaj, acest miniatural atelier de tîmplărie, era numai o parte a unui vis de demult, floarea înclinaţiilor mele, uneltele talentului meu înnăscut pentru

dulgherie, adus la incandescenţă în faza celor mai aprige crize religioase, din prepubertate: din momentul în care l-am văzut pe o gravură din frontispiciul catehismului (la capitolul cu titlul: *Despre cea de-a patra poruncă a Domnului)* pe copilul Iisus cu o daltă şi un ciocan, înclinaţiile mele s-au înflăcărat şi mai mult. Sub această gravură scria cu un cursiv aprins: *Era supus părinţilor săi*, ceea ce eu puneam în legătură directă cu dulgheria, socotind că a face scăunele din lemn cu trei picioare este culmea devotamentului faţă de părinţi şi faţă de Dumnezeu, un simbol asemănător rugăciunii sau postului mare.

Unchiul Otto, în continuare neîncrezător faţă de tata, a folosit una din plimbările peripatetice de după-amiază ale tatii şi, cu pretextul că-l interesează foarte mult cadoul pe care mi l-a făcut tatăl meu, s-a apucat să dezmembreze uneltele, evident cu intenţia de a găsi detonatorul. Oprindu-şi răsuflarea, deşuruba cu grijă mînerul burghiului, ţinîndu-l departe de ochi şi încercînd să pătrundă secretul tuturor mecanismelor, să le întrevadă interiorul, să descopere sub forme nevinovate reversul infernal. Fruntea îi era rourată de broboane mari de sudoare.

Fireşte, aceasta era o exagerare de-a unchiului Otto, teama bolnavă pentru viaţa şi avuţia sa. Pentru că tatăl meu, în ciuda tuturor bănuielilor şi suspiciunilor noastre, se îndreptase într-adevăr. Asta nu mai era actorie. Dimpotrivă. El trecea acum printr-un *lucida intervalla* măreţ, cum pot avea numai spiritele mari, înfăţişîndu-se calm, aşa zicînd filosofic pregătite, în faţa morţii.

Mama pregătea în tăcere geanta de călătorie a tatii, cu capul plecat, plină de pietate. Era limpede, îi iertase totul.

Dar se abţinea să-i spună ceva, să-i tulbure magnifica, demnă de respect pace. Aşeza în geantă celebra garderobă a acestui divin clovn care pleca la pensie, ducînd cu sine frumoasa lui recuzită. Alături de pijamaua sa în dungi, cu care şi-a făcut de cîteva ori apariţia în rolul de tată-apărător şi tată-protector (cînd a proptit uşa cu toiagul său metalizat la vîrf, cît timp cei de-afară izbeau ca apucaţi în uşă, în vremea pogromului), alături de această pijama dungată, asemănătoare celor pe care le purtase în spitalele de boli nervoase şi în sanatorii, stau cămăşile lui albe, apretate şi străvezii de folosinţă, iar lîngă acestea, ca floare a lor şi coroană, o legătură de gulere înalte din cauciuc, prinse cu un gumilastic, strălucitoare şi solide gulere deja îngălbenite de nicotină; o legătură de cravate negre, lungi ca tulpina nuferilor de baltă; o pereche de butoniere din argint fals, asemenea inelelor domneşti cu iniţiale.

Cine, deci, s-ar încumeta să-l compare pe tatăl meu cu un comis-voiajor?

Cînd a pornit la drum, era o minunată zi de vară. Mergea pe marea Cale Romană plin de elan, balansîndu-şi înalt toiagul şi noi îl urmam la doi paşi, respectîndu-i pacea. Dar cînd a trebuit să trecem de pe Calea Romană pe drumeagul prăfuit de ţară, tatăl meu a început să-şi piardă puterea şi să obosească, să se sprijine cu toată greutatea în toiag, ceea ce era doar o dovadă că piciorul lui plat nu-i mai dădea ascultare şi că focul lui interior începuse să amorţească. Fireşte, el n-ar fi recunoscut asta niciodată şi niciodată în viaţă nu s-ar fi încumetat să facă pasul pe care l-a făcut mama: a oprit o teleagă ţigănească şi i-a rugat pe ţigani să-l urce pe domnul, pentru că domnul are picior plat şi domnul nu poate să reziste pînă

la Baksa. În schimb, ea le va dărui baticul ei de muselină. Tata a urcat în căruţă ca unul care se opune la asta, care o face de dragul celorlalţi. Dar cînd s-a pomenit alături de tînăra ţigancă, pe banca din faţă (noi mergeam în urma căruţei), deodată a redevenit acelaşi vechi, măreţ Eduard Sam, cu ţinuta verticală, plin de galanterii şi de dispreţ faţă de bogăţie. La căruţă sînt înhămaţi doi mici catîri jigăriţi, se-mpleticesc pe drumul prăfuit de ţară, iar în teleagă, sub şatra ferfeniţită, puradeii scîncesc ca nişte pisoi, zăngănesc oale şi coveţi, iar tînărul şi mustăciosul ţigan îi oferă tatălui meu un fum din luleaua sa. Aşa stă el, tatăl meu, în teleguţă, lîngă ţiganca tînără cu sînii pîrguiţi, şade ca prinţul de Walles sau, dacă vreţi, ca un crupier sau ca un *maître d'hôtel* (ca un magician, ca un impresar de circ, ca un îmblînzitor de lei, ca un spion, ca un antropolog, ca un *oberkelner,* ca un bişniţar, ca un quaker misionar, ca un domnitor care călătoreşte incognito, ca un educator de şcoală, ca un medic de ţară şi, în sfîrşit, ca un comis-voiajor al vreunei companii vest-europene de plasare a lamelor de ras), şade drept, mîndru, magnific în calmul lui olimpian sub coroana neagră a melonului pe care se depune praful ca polenul florilor.

În acest timp, în casa Rheinwein:

Domnul Rheinwein, mic comersant uscăţiv, cu nasul în chip de melc, spîn, cu mîinile scurte, cu capul tras între umeri, stă pe scaun, gîrbovit şi priveşte cu ochii săi mărunţi, de pe aceste picioroange care l-au înălţat şi în acelaşi timp l-au expus privirilor, aşa încît trebuie să se aplece puţin, intimidat, să se retragă în cocoaşa lui ca în propria cochilie, din care răzbate vocea sa răguşită. Ţine în mînă un uriaş registru de dublă contabilitate, îl ţine precum Moise tablele pe muntele Sinai, şi strigă:

— *Eine Singermaschine!*

— *Ja.*

— O oglindă, mare, cu două aripi! (Pauză)

— O oglindă mare cu două aripi.

Sluga (în germană): „Nu putem să o găsim, domnule”.

Moment de derută. Lucrătorii şi slugile încep să se agite printre mobilele din curte şi din camere. Domnul Rheinwein clipeşte răbduriu din ochii săi mărunţi, căutînd din acea perspectivă păsărească oglinda care s-a rătăcit în această mare migraţie a popoarelor, în acest moment istoric plin de fojgăială, ca în preajma potopului. Doamna Rheinwein, o doamnă masivă şi lăţoasă sub pălăria de modă veche cu boruri largi şi cu o trenă care şerpuieşte pe pămînt, se-nvîrte prin saloanele pe jumătate goale, complet derutată, despuiată de culisele în care şi-a petrecut veacul de bürgeriţă, emoţionant de stîngace în rătăcirea ei fără sens, cu un absurd şi anacronic evantai în mînuţa tumefiată, albă ca pergamentul.

Dar totul e în ordine. Oglinda este scoasă din întuneric (fusese acoperită cu un persian), şi acum lucrătorii o aşază cu grijă în căruţă, iar în ea, înălţată cum e deasupra acestei enorme pieţe de vechituri, se reflectă un peisaj idilic de vară, cu verdeaţa şi cu lumina ei, cu o bucată de cer albastru-deschis pe care plutesc nori albi imaculaţi, ca în tablourile maeştrilor flamanzi. Urmaşii lui Noe pleacă în moarte precum faraonii în pacea măreţelor piramide, ducînd cu ei, naiv, toate bunurile acumulate în această lume. Covoare, goblenuri, lavabouri, vane de porţelan, dulăpioare cu sertare, *psihe*[10], mese de marmură, preţioase cărţi vechi în legătură de piele, fotolii biedermeier asemenea tronului, otomane, dulapuri, veselă, sticlărie,

10 Oglindă rotativă, ovală.

cristaluri, vaze cu ficuşi, vaze cu oleandri, cu muşcate, cu portocali japonezi, cu lămîi, cutii cu *esszieg*[11] de argint, căptuşite pe dinăuntru cu postav roşu, asemănătoare cutiilor pentru pistoalele de duel, pianină, cutia cu vioară, ca un mic sarcofag de copil, fascicule de documente, tablouri de familie în rame baroce, tulburate în pacea lor prăfuită, sărăcite de verticalitatea veşniciei, puse în perspectivă înjositoare, infamantă, cu capul în jos sau în nişte imposibile prescurtări în care se pierde expresia chipului şi puterea de caracter, orologii cu pendulul ca un galben, asemenea altarelor, şi mărunte deşteptătoare cizelate ca un măr de aur, mari umbrele negre ca nişte steaguri de înmormîntare înfăşurate, multicolore umbrele demodate, cu buline, cu lungi mînere aurite, unduitoare, tivite parcă în dantelă, combinezoane de mătase, balanţe şi cîntare, un întreg muzeu al mercantilismului, de la epoca bronzului la zilele noastre, greutăţi de zinc în cutiile lor, orînduite după ierarhia mărimii, valuri de stofe şi mătase-*moire* de pe care atîrnă, ca nişte decoraţii, cartonaşe aurite de reclamă cu înscrisul preţului, numărul şi emblema firmei în chip de miel nevinovat sau floare de margaretă, tainice lăzi cu lacăte uriaşe, distinse cufăre galbene şi truse de toaletă care mai păstrează încă mirosul de piele argăsită, umflate, burduşite, cu copci strălucitoare, nichelate, strînse de-a latul în curele, sobe de fier din care ţîrîie funingine, însoţite de artileria de susţinere a burlanelor, masa de biliard, culise pentru livadă, încape greu pe uşă, acompaniată de strigătele şi înjurăturile lucrătorilor, se urneşte milimetru cu milimetru, urmărită de blesteme şi înjurături ca şi cum ar fi un blestemat de bloc pentru piramida lui Keops; apoi, unul din

11 Tacîmuri.

hamali aduce bilele, ţinîndu-le cu grijă în palme, ca pe nişte abia ouate, calde încă ouă de raţă.

— *Ein Lüster!*
— *Noch ein Lüster!*
— *Ein Halbzylinder!*
— *Ein Frack!*
— *Noch ein Frack!*
— *Ein Frack.* Am spus *Ein Frack!*

Trece din mînă în mînă acest uriaş morman de vechituri, această bogăţie de altădată, brusc sărăcită de noimă şi context. Scoasă din întunecoasele adîncuri muzeistice ale dulapurilor şi din umbritele unghere ale buticurilor, saloanelor şi depozitelor, din poduri şi din pivniţe igrasioase, începe deodată să se devalveze, să se descuameze în contact cu soarele, să se întunece ca turnesolul, să putrezească, să se descompună, să se prefacă în umbră, în păienjeniş, în *reliquiae reliquiarum*, în praf şi cenuşă.

Însă căruţa e încărcată cu incredibilă îndemînare, lucrurile devin parte a căruţei, parte a caroseriei, se asamblează în ea ca o componentă a ei, ca un mezanin, căruţa creşte din ele, se etajează, se înalţă sus în aer ca o schelă construită cu înţelepciunea unor arhitecţi geniali, dar pe baza planurilor făcute *ad-hoc,* pe baza unei inspiraţii irepetabile. Doar un ac încă, într-o parte sau alta, şi această genială arhitectură care se ţine în văzduh graţie legilor echilibrului sau formulelor secrete ale echilibristicii, se va dezmembra. Într-adevăr, acesta este ultimul obiect: robinetul din alamă, tocmai deşurubat, şi care picură încă, pus între picioarele unui scaun întors pe dos în căruţă – ultima greutate, miligramul pus în talerul

din stînga. Echilibrul, ca un ac nevăzut pe balanţa farmaceutică, stă în linie dreaptă cu ruda căruţei, exact între urechile calului. Echilibru absolut.

Hop!

O pisică sură a sărit în căruţă şi s-a ghemuit pe capacul cutiei de vioară. Îşi ascute auzul. Peste căruţă sînt aruncate frînghiile ca peste un sicriu.

În altă căruţă se încarcă sacii de fainã şi grîu, nulăriţa[12] pluteşte în aer ca pudra din vechile cutii: saci cu porumb, cu grîu şi cartofi, cutii cu cafea, cu orez, cu mirodenii şi boia: confuzie babilonică de mirosuri. Rîndaşii răbdători adună cu lopata balega proaspătă de sub mătăhăloşii cai styrieni care sapă cu copitele, complet năuciţi în această forfotă de oameni.

Apoi sînt scoase sticle şi borcane cu dulceţuri şi gemuri, cu etichete pe care stau scrise datele şi felul fructului, şunci şi ghirlande lungi de cîrnaţi, roţi de brînză cît piatra de moară, lucrătorii dau de-a dura butoaiele cu bere şi cu vin, cară bidoane cu untură şi cu ulei, uriaşe bidoane de tablă pe care se fudulesc numele magnaţilor monopolului european: litere semigotice negre ca pe monumentele funerare şi pe blazoane. Zornăie sticlele în lăzi ca obuzele de tun, şampania este purtată cu grijă, ca nitroglicerina, iar apa minerală cu care se răcoresc hamalii ţîrîie cu uşoare trosnete, abia dacă e în stare să ude barba lui Franz Jozsef pe eticheta *Ferencz Jozsef keserüvíz*[13].

Această biată parafrază a evacuării prediluviene, această reluare terestră, autohtonă a Bărcii lui Noe, biblica, divina comedie, se joacă riguros şi pînă la capăt. Urmaşii lui Noe, instruiţi de experienţă, duc cu ei (în a

12 Făină măcinată foarte fin.

13 Apă minerală F.I. (maghiară).

patra, a cincea şi a şasea căruţă) vite şi orătănii, găinile cotcodăcesc isteric, gîştele îşi strecoară capul cu insistenţă prin fiecare ochi al plasei de sîrmă, ca şi cum ar broda, sîsîind în neputinţa şi zăpăceala lor tembelă, canarii ţopăie şi se avîntă sinucigaş în colivii, iar papagalul, dezorientat de harababura generală, nu-şi poate aminti nici măcar un singur cuvînt omenesc, nici chiar o singură înjurătură, şi cîrîie pre limba lui papagalicească, iar cîinii mîrîie şi latră, solemni ca nişte lei, apoi încep să urle ca în preajma incendiului, în timp ce viţeii îşi cheamă lăptoasele lor mame rugător, maladiv, aproape omeneşte…

În acest moment, domnul Rheinwein îl zări pe tatăl meu cum coboară din teleaga ţiganilor.

„Hei, Sam!”, strigă domnul Rheinwein de pe scaunul său. „Dar unde vă sînt lucrurile, Sam?”

Tatăl meu privi în tării şi îşi ridică pălăria, nu lipsit de teatralitate:

„Omnia mea mecum porto!” spuse el şi ridică în sus geanta de voiaj, lăsînd-o apoi să cadă în praf, patetic, ca şi cum şi-ar fi azvîrlit copiii în foc.

Eduard Sam, magnificul meu tată, ne trimitea din vîrful căruţei un fel de bezele diafane, suflînd în palmă ca şi cum ar fi risipit baloane de săpun. Fireşte, această mască lirică a lui, de clovn, una din ultimele, nu era menită să înveselească uluitul şi puţin numerosul public, el, însă, dorea să disimuleze patetismul acestei clipe şi, în primul rînd, să-şi bată joc de domnul Rheinwein, care înţelesese această călătorie, evident, totalmente tragic, faraonic de serios. Neavînd curaj să-l înfrunte cu totul deschis, să-i rîdă în nas (pentru că, totuşi, atîta consideraţie mai avea: la urma urmelor, domnul Rheinwein îl invitase în căruţă), tatăl meu se străduia să devalveze discret orice urmă de

sublim la domnul Rheinwein, şi atunci, asumîndu-şi rolul de actor ambulant şi clovn de bîlci, a început deodată să facă băşcălie de rolul înălţător al urmaşilor lui Noe, făcea remarci răutăcioase pe seama unor asemenea sfinţenii cum sînt drept-credincioşii, Vechiul Testament şi Aleşii Domnului, amestecînd blasfemiator cu aceste remarci altele, pe seama cailor styrieni şi a lactaţiei vacilor. Melonul şi-l ţinea pe genunchi, dînd de ştire clar prin acest gest că are intenţia de a se coborî de tot, pînă la nivelul unui rezoneur în această ieftină farsă ori, pur şi simplu, nu ştia cum să adecveze această pălărie, această coroană patetică, această artizanală cunună de spini la rolul său, plin de mărunte răutăţi şi, de fapt, lipsit de un adevărat patetism.

„Mie să nu-mi purtaţi de grijă” – ne-a spus, întors spre noi în semiprofil, în timp ce păşeam alături de căruţă – „deloc, vă spun, să nu-mi duceţi grija, căci iată, dărnicia frăţească a domnului Rheinwein m-a luat sub ocrotire şi cu aceşti pegaşi – aici tatăl meu arătă spre greoii bidivii de Styria – vom ajunge la piramide teferi şi sănătoşi, conduşi de mîna Domnului şi de dreapta-credinţă. Cu milioanele milostivului domn Rheinwein vom cumpăra, dar, nemurirea, ca fariseii sau, măcar, ca Iuda, şi vom intra, asemenea lui Ghilgameş, triumfători pe domeniile nemuririi, mituindu-i pe paznicii piramidelor cu bani de aur şi îmbătîndu-i cu vin de Rhein pe heruvimii care stau la porţile veşniciei.” Aici, tatăl meu duce din nou palma la gură şi suflă un sărut în aer, pentru ca orice eventual dubiu în privinţa sensului celor spuse să fie risipit.

Noi pierdem treptat pasul faţă de alai, epuizaţi şi albi de praf, şi numai de departe mai auzim măscările tatălui meu care se transformă iarăşi într-un fel de magnific soliloc aruncat lumii în obraz. Abia mai distingem,

de-acum, vorbele lui acoperite de scîrţîitul carelor şi biblica smintire a animalelor care, în cuştile lor de circ, încep să urle jalnic, pierdute, părăsind peisajele verzi, însorite, ce le provoacă un fel de nostalgie, aproape omenească, şi o teamă de nepătruns, pentru că instinctul lor presimte (experienţa biblică) apropierea unui mare, apocaliptic potop. La limita a două haturi, cînd s-a pornit mlădierea jalnicelor tromboane ale viţeilor, lătratul cîinilor şi măcăitul raţelor, tatăl meu şi-a pus din nou pălăria, plecîndu-şi măreţul cap, pentru că n-a mai putut să-şi menţină pe chip pînă la capăt această ieftină mască de rezoneur în drama vieţii.

„Nefericitul, a spus mama, am avut impresia că o să dea în plîns.”

Căruţa dispărea încet în depărtare, nămeţită de praf, ca nişte preţioase cutii înfăşurate în cîrpe.

A doua zi, mama a scos lucrurile tatii la soare şi le-a lăsat în curte pînă spre seară. Tot ce mai rămăsese din garderoba lui se reducea la o redingotă, deja soioasă şi ponosită, un costum negru care nu-i plăcea tatălui meu şi pe care l-a îmbrăcat poate de două ori în viaţă, precum şi la cîteva gulere uitate, de cauciuc, deja îngălbenite. Seara a umplut buzunarele redingotei lui cu floare de levănţică şi a pus totul la loc, în dulap. Această bruscă schimbare a mirosului din cameră a avut un efect foarte neplăcut asupra tuturor. Obişnuiţi, deja, cu omniprezentul, nepieritorul miros al simfoniei lui, am simţit deodată, după mirosul îmbătător, balsamic de lavandă, că de data asta în plecarea tatii era ceva definitiv şi fatal. Această bruscă dispariţie a mirosului său a privat casa noastră de bărbăţie şi severitate, iar aspectul general al interiorului s-a schimbat radical: lucrurile au devenit vîscoase, ungherele

se rotunjeau, colţurile mobilei deveneau capricios răsucite, pînă ce înfloreau într-un baroc decadent...

După cincisprezece zile, mama şi cu mine am plecat în vizită la tata. Era o zi fierbinte de vară. Tata era în cămaşă.

Îşi potrivea tot timpul bretelele care îi alunecau întotdeauna cînd nu avea palton pe el.

„Astăzi m-au chemat la Birou, a spus bucuros, frecîndu-şi mîinile. Mi-au pus un plus în urma numelui. Asta mi-a spus Schmutz. El are relaţii la Birou."

Abia l-am putut recunoaşte. Cum lichidarea lui în casa noastră fusese deplină şi definitivă, şi cum în aceste cincisprezece zile mirosul lui se evaporase complet, nelăsînd nici o fărîmă de îndoială în ireversibilitatea absenţei sale, eu priveam la tatăl meu neîncrezător ca la un om care ne interesează numai în afara cadrelor istoriei noastre celei mai intime. Fără îndoială, a priceput asta şi el. De aceea nici nu mai juca vreun rol în faţa noastră, nu-şi mai arăta puterea asupra fenomenelor vieţii şi nu mai făcea caz de erudiţia sa, nu-şi mai ridica vocea la înălţimi profetice. Era amarnic de conştient şi el însuşi de caracterul irevocabil al plecării sale şi de faptul că-l vizitam, deci, ca pe un cunoscut de demult, pe care l-am iertat de toate, că îi făceam vizite aşa cum se merge la cimitir, o dată pe an, de Ziua Tuturor Sfinţilor.

Era cazat într-o cămăruţă de o persoană, în fundul ghetoului, mănăstireşte pustie şi întunecoasă. Am priceput cu amărăciune: în clipa în care soarta i-a impus rolul de drept-credincios şi jertfa, cînd l-a aşezat în culise de pustnic, tatăl meu s-a speriat brusc, şi-a schimbat programul mesianic şi s-a dovedit complet incapabil de tot ce ar fi ţinut de o ordine superioară. Exista chiar deloc neglijabila perspectivă a revenirii lui la teism. Manifesta o toleranţă deosebită faţă de noua situaţie, elogia avantajele

şi facilităţile camerei sale şi se considera favorizat de soartă. Capitularea lui, această împăcare cu soarta şi dorinţa de a se reîntoarce acasă îl degradaseră cu totul: semăna cu un tînăr candidat de rabin. Abia aşteptam să ne întoarcem, ca să uit această privelişte.

Observînd nerăbdarea şi decepţia noastră, tatăl meu a spus:

„Duceţi-vă cît mai iute acasă. În curînd o să vă urmez şi eu. Cu cel de la şaisprezece patruzeci şi cinci. Dacă mi-e sortit (*sic!)*".

În curte mirosea a untură încinsă de gîscă şi a smoală. Gardul, pe partea interioară, nu era vopsit, şi din scîndura proaspătă de brad se prelingea smoala. Doar pe-alocuri, la îmbinări, străbătuse lacul verde cu care gardul fusese vopsit pe dinafară. Prin curte se fîţîiau nişte bătrîni bărboşi, care semănau cu profeţii din Vechiul Testament, brăzdînd cercul curţii pe nişte poteci cabalistice doar de ei cunoscute, se întretăiau uneori şi ridicau capul pentru a saluta cu o dumnezeiască privire iertătoare pe cei ce le ieşeau în cale. Femeile se arătau din cînd în cînd la ferestre, nepieptănate, cu bogate clăi de păr negru, cu braţe vînjoase şi, cu o grabă de neînţeles pentru această zi însorită, adunau sau întindeau la uscat scutece ude.

Pe cînd ieşeam, am văzut un băiat care sta rezemat cu spatele de gard. Purta pantaloni negri de catifea care îi ajungeau pînă sub genunchi. Ţinea mîinile întinse la înălţimea umerilor, cu palmele în faţă. Ceilalţi copii stăteau la cinci-şase paşi în dreptul lui, trişti băieţi înalţi cu feţe serioase. Nu spuneau nimic, doar stăteau în cerc, precum elevii vreunui seminar. Apoi i-am văzut cum s-au distanţat şi cum a fulgerat cuţitul şi-am auzit cum s-a înfipt, moale, în scîndura de brad tînăr şi cum zbîrnîia lîngă umărul băiatului.

După această întîlnire, tata n-a mai dat mult timp nici un semn. Fără îndoială, voia să şteargă impresia apăsătoare pe care a lăsat-o asupra noastră, să răscumpere urmările ţinutei sale nevrednice şi ale inconsecvenţei sale. Ne-a trimis o singură scrisoare, cam o lună mai tîrziu. Scrisoarea, de fapt fragmentul unui plic, o aruncase dintr-un furgon sigilat, rugînd pe cinstitul găsitor să o depună la adresa menţionată. Cu scrisul lui citeţ, caligrafic, care abia dacă trăda nervozitatea, notase în diagonala plicului tăiat cu un creion: „Gulerele mi s-au umplut deja de grăsime. Asta începe să mă calce pe nervi. O să vă comunic adresa la care mi le veţi trimite. Pe toţi vă iubeşte părinteşte şi se gîndeşte la voi…” etc.

Apoi, cîţiva ani la rînd n-a mai scris deloc: i se pierduse orice urmă. Îi era ruşine sau îl împiedicau treburi importante. Eu însă începusem să mă gîndesc tot mai mult la el şi voiam să-i scriu cu orice preţ, pentru că ultima lui scrisoare îl reabilitase complet în ochii mei. Era în scrisoarea aceea, în felul în care o trimisese, o excelentă prezenţă de spirit şi asta pria orgoliului meu, şi în plus se dovedise pe deplin consecvent, ceea ce se putea observa din atitudinea lui faţă de gulere – lucru sesizabil doar de cei care-l cunoşteau bine…

Trec aşa uneori şi cîte doi-trei ani fără ca el să dea vreun semn, iar alteori ne scrie şi de cîte trei-patru ori într-un an, la intervale mici. Uneori vine deghizat în comis-voiajor, în turist vest-german cu pantaloni de călărie, prefăcîndu-se că nu ne cunoaşte limba. Ultima dată a venit, în urmă cu doi ani, în fruntea unei delegaţii de foşti deţinuţi în lagăr care au supravieţuit la Auschwitz şi la Buchenwald. Trebuia să ţină o prelegere cu ocazia comemorării. Dar, cum l-am întîlnit pe stradă şi am început

să-l urmăresc, el s-a retras în hotelul său şi s-a ascuns la bar, comandînd o cafea cu lapte şi frişcă! Aflaserăm că în Germania era căsătorit, iar povestea despre amnezie era foarte probabil o născocire obişnuită. Şedea, deci, la bar, cu spatele întors la mine. La început se prefăcea că nu-şi dă seama că mă adresez lui. Dar, în sfîrşit, sub presiunea dovezilor, a început să vorbească, şi asta cu un fel de accent străin, fără îndoială contrafăcut.

„Pe ce bază susţineţi, tinere, că tocmai eu sînt stimatul dumneavoastră tată? La urma urmelor, ce fel de *argumente pozitive* aveţi dumneavoastră în favoarea unei asemenea afirmaţii?”

Avea pe faţă o expresie de furie, expresia unui om adînc jignit. Dar nu îndrăznea să se întoarcă spre mine cu toată faţa, *en face*, ci vorbea fixînd ceaşca din care sorbea cafeaua cu lapte, dîndu-se astfel şi mai mult în vileag, şi totuşi am putut să văd că nici după atîţia ani nu s-a schimbat prea mult, în ciuda tuturor străduinţelor depuse şi a machiajului. Era doar ceva mai gras, mai masiv, iar lanţul de aur al ceasului îi cădea pe burtică, despre care n-aş îndrăzni să susţin că era falsă.

„De altfel, a continuat el, chiar dacă este adevărat ceea ce afirmaţi, tinere, că adică tocmai eu sînt tatăl dumneavoastră, am tot dreptul să nu-mi amintesc asta. Ştiţi oare, junele meu, cîţi ani au trecut de atunci? Douăzeci, tinere, douăzeci. Şi acum, poftim! Nu vi se pare logic că după atîţia ani omul poate să uite? Ca să nici nu mai vorbim de faptul că dumneavoastră, ca dovadă a paternităţii mele, aduceţi nesemnificativa asemănare la mers, la voce, la gesturi. Nu, nu, vă înşelaţi, tinere domn. Eu sînt Eduard Kohn, din Germania, şi eu nu am cu dumneavoastră, tinere, absolut nici o legătură. Eu am venit în oraşul dumneavoastră să ţin o prelegere cu ocazia

comemorării şi după aceasta am să mă retrag... La revedere, tinere, şi noapte bună!”

Aceasta a fost doar una dintre maşinaţiunile tatălui meu. Crezusem, însă, că după acest joc atît de periculos n-o să se mai arate, că nu va mai avea dorinţa de a se întîlni cu mine şi cu acuzaţiile mele sau, cel puţin, că va fi mai atent cu deghizarea. Însă el, la nici un an de la această întîmplare, a participat la Turneul internaţional de şah ca unul dintre pretendenţii la titlul de campion, şi iarăşi a apărut la noi în oraş, începînd, cu ceva mai multă prudenţă, să se intereseze de mine. Îşi tipărea cărţile sub un nume fals, renunţînd la orgoliu, iar personalitatea mamei, a surorii mele şi a mea erau prezentate în memoriile lui cu puternice retuşuri, în timp ce despre el însuşi vorbea cu multă reţinere, privîndu-şi cititorii de amănuntele biografice. Devenise tăcut şi bănuitor, evita interviurile şi nu s-a lăsat niciodată provocat. În momentul în care îşi dădea seama că a căzut în cursă, folosea cele mai nedemne mijloace de a se debarasa de curiozitatea mea. Odată, bunăoară, s-a închis în WC-ul hotelului său şi n-a ieşit pînă dimineaţa. Cînd am chemat portarul, temîndu-mă de ce poate fi mai rău, şi am spart uşa cu topoarele, dispăruse de acolo. Presupunerea că s-ar fi strecurat prin canalizare era absurdă, eu însă o susţineam cu convingere. Dar, cu cît mai mult mă evita el pe mine, cu atît mai mult insistam eu să-l găsesc şi să-l demistific, ferm convins că, odată şi odată, o să reuşesc şi că măcar o să-i descurajez provocările. Pentru că, dacă tatăl meu ar fi acceptat să se retragă frumos din lume, să se împace cu moartea şi să opteze, în sfîrşit, pentru una din lumi, pentru una din ţări şi pentru o familie, din toate astea n-aş fi făcut o problemă. Dar el continua fără încetare să sfideze lumea, nu voia să se împace cu bătrîneţea şi moartea, ci a luat

asupra sa forma lui Ahaşverus şi, îmbrăcat cel mai adesea în turist german, venea să-mi aţîţe curiozitatea, să mă chinuie în somn, să-mi atragă atenţia asupra prezenţei sale. Iar dacă ţinea să ne convingă că nu e mort, în ciuda a toate, adică în ciuda lumii, care, vezi Doamne, îi dorea moartea, atunci, iată, eu îl cred. Şi de ce, atunci, dorinţa lui de a dezminţi cu orice preţ spusele mătuşii mele Rebecca şi declaraţiile ei cum că el ar fi înfundat unul din lagărele morţii, inapt, vezi Doamne, de nemurire.

Că, iată, ultima dată cînd l-am văzut, purta pe mînecă lentă neagră. Şedea înconjurat de beţivani şi le demonstra înfocat că poartă lenta el însuşi deoarece, vezi Doamne, nu are pe nimeni care să poarte doliu după el. Acest apetit al lui pentru paradox, acest umor negru cu care mă făcea să turbez, nu le-a părăsit niciodată, şi nici dorinţa de a-şi dovedi prezenţa prin probe materiale, de a se umfla în piept cum că el, iată, e viu, *în ciuda a toate.* Conştient, poate, de faptul că eu trag cu urechea, a început să se plîngă de durerile din şale, pipăindu-şi mijlocul cu palmele. Nu se sfia desigur să povestească unele lucruri intime, care nu privesc pe nimeni în afara casei noastre: cum că, de pildă, fiul său l-ar fi ciomăgit cu propriul toiag. Firește, nu a spus şi că el era atunci beat criţă şi că l-am lovit cu bastonul peste spinare pentru că o brutaliza pe mama, împungînd-o cu vîrful metalic al cîrjei. Dar ceea ce m-a înfuriat cel mai mult era acest histrionism, această zvîrcoleală. Au trecut mai bine de douăzeci de ani de cînd l-am lovit (eu aveam atunci şapte ani), iar el se zbătea în faţa publicului ca şi cum aceasta s-ar fi întîmplat în urmă cu cîteva ceasuri, în urmă cu cîteva clipe. Firește, cum m-am apropiat, a început să vorbească nemţeşte şi să se intereseze, pasămite, de preţurile serviciilor hoteliere.

CINE ESTE ACEST OM ŞI CE DOREŞTE DE LA MINE?

În de mult trecutele, miticele vremuri cînd se mai purtau meloane şi cînd în Europa domnea suveran moda vieneză cu extravaganţele ei, barocul tîrziu al unei deja evidente decadenţe, într-un timp mitic mult mai vechi decît pandantul lui istoric şi de aceea nedefinit istoric, a intrat într-o toamnă posomorîtă la cafeneaua *La leul de aur* un om cu pălărie neagră rigidă, în costum negru, şi ochelari cu o ramă metalică. Avea părul sur-cenuşiu, despărţit în mijlocul frunţii, după moda pretenţioasă a vremii, şi degete lungi, osoase ca la neurastenici sau la bolnavii de plămîni, iar sub gulerul înalt de cauciuc avea legat un mare nod negru. Acest guler înalt din cauciuc, care a intrat în modă după toate aparenţele din nostalgia după acele vremuri care deveneau deja o realitate îndepărtată a putredei Europe semifeudale, a răsărit din uniformele iuncherilor franziosefini, ca o încununare a lor, şi conferea corpului o deosebită distincţie, impunîndu-i disciplină, ţinea capul mîndru, idealist înălţat deasupra nivelului ochilor, deasupra lumii şi a timpului. Acest bastard scrobit al colierului de preot şi al gulerului de ofiţer, care desăvîrşea cu albeaţa lui strălucitoare sobrele, închisele costume bărbăteşti, strîngea gîtul ca un jug şi ţinea piept acelei mode deşănţate, importată de pe noul continent, ca o opoziţie, ca un semn al ataşamentului la spiritul continental, central-european şi la tradiţiile burgheze europene. Capul era ţeapăn: aceasta obliga la igienă, la un vocabular filosofic şi la seriozitate.

Omul s-a oprit o clipă în mijlocul culoarului şi a privit nehotărît în jur. În clipa cînd te-ai fi putut gîndi, şi cînd chiar el însuşi se gîndea că o să plece, s-a apropiat brusc de cuier, şi-a agăţat pălăria, şi-a scos paltonul negru. Toate astea le făcea acum cu aşa o aparentă siguranţă, încît ai fi fost convins că tot timpul el asta a şi avut de gînd: să-şi

dea jos pălăria şi să se aşeze. Pentru o clipă ai fi uitat că în urmă cu două minute ai asistat la o scenă de maximă nehotărîre şi lipsă de voinţă. Cu puţin mai multă perspicacitate ai fi priceput, însă, că ai în faţă un om care nu ştie ce să facă cu el însuşi şi că deciziile şi gesturile lui sînt condiţionate de nişte mecanisme, lui însuşi necunoscute, şi de întîmplare. A aruncat repede o privire, atotcuprinzătoare, asupra clienţilor, ca şi cum ar fi studiat urmările deciziei sale neaşteptate şi ca şi cum abia stabilea coordonatele spaţio-temporale, apoi s-a apropiat de o masă liberă – singura masă liberă *La leul de aur* în seara aceea – şi s-a aşezat, cu ţinuta ţeapănă, filosofic împăcat, în semiprofil spre public. Din tabachera de argint, al cărei clănţănit la deschidere şi închidere era în acea vreme un efect la modă cu prilejul unor convorbiri importante, în momentele de pauză emoţională, electrizată, în discuţii, sau înaintea marilor, decisivelor hotărîri, a scos o ţigară şi a început să fumeze, liniştit parcă de faptul că în ultima clipă totuşi se descurca şi că, deci, filosofic vorbind, a optat. Restaurantul *La leul de aur* era la acea oră plin de funcţionari şi burlaci care cinau şi îşi sorbeau şnapsul, iar discuţiile despre taxele municipale şi despre picantele detalii ale modei feminine alternau cu foarte serioase dezbateri despre criza economică mondială şi despre Constituţia de la Vidovdan[14]. Deja începuseră să apară, prin provincii, spionii şi provocatorii şi, travestiţi în lideri muncitoreşti, cu mustăţi false, trăgeau cu urechea la discuţiile din cafenele, notîndu-şi în carneţel cu scris cifrat, mărunt, declaraţii revoluţionare sau măcar suspecte, declaraţii anarhiste ale unora dintre burghezii progresişti,

14 Prima Constituţie iugoslavă, după unirea din 1918, adoptată în 1921, pe data de 28 iunie, de Vidovdan, sărbătoare religioasă în cinstea zeului Vid, Svetovid, zeitate supremă în panteonul slav.

ale tipografilor şi calfelor de zidari.

Chelnerii schimbă cearşafurile cu feţe de masă cadrilate, cu franjuri. Gust de gulaş, bere şi ceară de parchet. Fum de ţigară. Se acordează ţambalul. Cineva îşi trece unghia peste coarde. Coardele răsună cu un pianissimo cristalin, ca bîzîitul muştei în pahar. Ţin-ţin-ţin. Chelnerul se apropie de masa omului şi, cu călcîiele lipite, puţin aplecat, cu o expresie a feţei care a încremenit la jumătate de drum între servilism şi derîdere, aşteaptă decizia clientului. Chelnerul ţine strîns sub braţ şerveţelul, susţinîndu-l cu mîna sa albă de parazit. Apoi, cu o întoarcere bruscă, pleacă, şi curînd se întoarce cu un pahar pe care-l pune lîngă client ca pe-un lucru deosebit, o portocală sau o nucă de cocos. Coardele ţambalului răsună stins, ca bîzîitul unei muşte.

Omul îşi bea şnapsul aplecîndu-se din mijloc, cu întregul corp parcă, apoi aşază paharul înapoi pe masă, febril, ca pe-un cartuş fierbinte, tocmai ieşit de pe ţeavă.

Iată, pe lîngă descrierea semnalmentelor lui, garantat asemănătoare cu originalul, pe baza fotografiilor şi schiţelor de epocă, tot ceea ce mai ştim despre acest om, tot ceea ce, în lungi ani de muncă şi meditaţie, am reuşit să aflăm despre el, despre misterioasa şi fatidica lui apariţie, iată rezultatele tuturor cercetărilor, douăzeci de ani de anchete purtate printre prietenii şi cunoscuţii lui, printre rudele sale mai apropiate sau mai îndepărtate, la poliţie şi ministere, iată, într-un cuvînt, suma tuturor cunoştinţelor noastre îndoielnice despre el, bazate şi pe documentele lui personale, pe dovezile şi adeverinţele şcolare, pe amprentele digitale şi corespondenţa personală (măcar infima parte care ne-a căzut în mînă mult mai tîrziu), pe sentinţele judecătoreşti, certificatele medicale şi

militare, ca şi pe acea legendă care s-a păstrat despre omul acesta în conştiinţa contemporanilor lui încă în viaţă, legendă care învăluie fiecare fiinţă umană, ca şi pe baza chiromanţiei telepatice şi interpretării viselor, într-un cuvînt, iată, deci, tot ce mai ştiam despre acest om pînă la venirea lui (să repetăm asta: fatidică) în restaurantul *La leul de aur*.

Eduard Sam, pentru că acesta nu este nimeni altul decît el, misteriosul Tată, îşi face apariţia la cafenea pe neaşteptate, în acea tulbure seară de toamnă a anului 1930, răsărind din multimilionara masă de anonimi, se desprinde din totala, haotica beznă a lumii, puţin cam literal înţeles, *in medias res* precum Cartea Facerii care se deschide undeva la mijloc, pe cînd porţiunea anterioară este ilizibilă sau definitiv pierdută. Tot ceea ce am reuşit să aflăm despre părinţii lui este doar numele lor, care prin ele însele nu spun nimic, doar că poate deschid două ferestre oarbe năvalnicei fantezii a cercetătorului. Tatăl lui se numea Max, iar mama Reghina. Reghina Fürst. Acest nume regal: Reghina! Despre tatăl lui însă ştim doar atît, că avea „buză de iepure” – în măsura în care se poate da crezare mărturiei unei femei care era prea bătrînă în momentul în care ne-a comunicat această dată. Dar de ce să introducem îndoiala în toate informaţiile noastre! Să dăm crezare, deci, acestor mărturii şi să stabilim că acel om cu buza de iepure avea un atelaj, o căruţă cu şase cai şi că (după aceeaşi sursă) practica vînătoarea, făcea comerţ cu pene de gîscă şi a adunat o avere apreciabilă. În rest, tot ce-l priveşte pe acel om este învăluit în cel mai adînc întuneric. Iar faptul că datele despre căruţă sînt exacte, şi asta într-un grad mult mai înalt decît, totuşi, dubioasa veridicitate a legendei, îl putem susţine prin aceea că, după atîţia ani, am găsit la locul lor grajdurile în care pe

vremuri erau ţinuţi caii despre care e vorba. (În perioada în care am avut posibilitatea să ne convingem de existenţa lor, adică după venirea noastră în sat, la rudele tatii, aceste grajduri, e drept, fuseseră transformate în cămară pentru lemne şi rumeguş, dar cînd, cu un prilej anume, pămîntul a fost săpat, pentru că rubedeniile noastre şi-au îngropat aici comoara, în straturile sale mai profunde pămîntul tot mai duhnea a urină de cal – fapt care nu face decît să confirme teza noastră despre veşnicia mirosurilor, teză, de altfel, destul de îndrăzneaţă, dar a cărei îndreptăţire şi exactitate am demonstrat-o de atîtea ori.) În personalitatea acelui om cu buză de iepure noi ne imaginăm un original, vlăstar decadent al vreunui trib puternic care a degenerat, smuls din vatra lui strămoşească şi aruncat pe pămîntul unei lumi noi. Din această buză de iepure, ca din fosilele aripii unei păsări preistorice, încercăm să reconstituim aspectul general al speciei, condiţiile climatice şi cataclismele. Dar pentru că nu dispunem de suficiente probe, ne retragem complet decepţionaţi, abdicăm în faţa tentaţiilor care ne prilejuiesc ipoteze îndrăzneţe.

Copilăria lui Eduard Sam este pentru noi o taină şi o necunoscută nu mai mică. Acea bucolică, patriarhală copilărie la umbra atelajului cu şase cai, a profitului cămătăresc şi a contabilităţii duble. Pentru Dumnezeu, vi-l puteţi imagina pe un Eduard Sam, un clarvăzător şi proroc, în izmănuţe, în clipa cînd, să zicem, priveşte, pe domeniile tatălui său, cum se împerechează caii? Cum vă imaginaţi acea clipă a evoluţiei care e marcată de procesul de urbanizare a lui Eduard Sam, pe timpul studiilor lui comerciale la Zalaegerszeg? Şi momentul acela istoric cînd şi-a potrivit pentru prima dată gîtul său lung în rigidul guler alb de cauciuc, ca într-un laţ, intrînd astfel şi simbolic în severul ordin al gînditorilor europeni liberi.

Cum vă imaginaţi decizia lui revoluţionară, cu ample consecinţe istorice, de a o rupe cu părinţii săi, cu numeroasele lui surori, cu fratele şi cu numele său? Cum vă imaginaţi istoria bolii lui, naşterea acelei furii divine, a cărei consecinţă va fi renunţarea la partea sa din moştenirea părintească, şi acea nesăbuită hotărîre de a porni o cruciadă împotriva lumii întregi, a zeilor şi religiilor, geniala, dementa idee de a cuceri lumea prin renunţări şi filosofie? Şi cum vi-l imaginaţi pe acest geniu, teoretician al revoluţiei şi profet, în rolul timpuriu de partener în patronatul unei fabrici de perii care va falimenta glorios? Iar apoi, cum vi-l imaginaţi în rolul de tînăr anarhist şi sabotor (cu ochelarii în ramă de fier, ca la inteligheţia revoluţionară rusă) în larg ramificată reţea a monarhiei austro-ungare?

Şi, în sfîrşit, puteţi concepe ideea utilitară a Uhr-Faustului său, pe care începuse să-l scrie cam în acea perioadă, acel prim *Regulament al transporturilor feroviare*, *navale şi rutiere* în care încă nu erau introduse liniile internaţionale şi în care nu apare încă nici urmă de maladivă exagerare şi tulburări nervoase?

Şi astfel, în timp ce Eduard Sam îşi bea al patrulea sau al cincilea şnaps fumîndu-şi veşnica lui simfonie (cearşafurile de pe mese sînt deja de mult murdărite, se bea vin, în băltoacele de bere pe sub mese plutesc scobitori călcate-n picioare, ţiganii cîntă Strauss şi Liszt, discuţiile şi rîsetele se împletesc şi devin neclare ca reversul covorului persan, zornăie paharele şi tacîmurile de la bar asemenea timpanelor, iar cartonaşul rotund de sub paharele de bere soarbe băutura şi se umflă, se exfoliază în foiţe subţiri, ca mica), să povestim, ca la bunii scriitori de altădată, aventura amoroasă a eroului nostru

(să-l numim liniştiţi astfel, deoarece încă nu este tatăl nostru), să o povestim cum o ştim şi cum ne pricepem, aşa cum am auzit-o de la alţii, conştienţi în fiece clipă de faptul că niciodată nu vom afla adevărul întreg şi că va trebui uneori să ne bazăm pe spusele unor martori nesiguri.

Este vorba, deci, de un capitol foarte ipotetic şi noi recunoaştem că aceasta nu este decît o palidă reflectare, o copie de doi bani a marelui şi pasionantului roman de dragoste pe care odinioară l-au ţesut bîrfitoarele talentate şi care, aidoma unui best-seller, se difuza pe canalele tainice ale intrigăraiei mic-burgheze, la care participau negustoresc bogate şi fiice de negustori care depăşiseră optsprezece ani, brutăresele grase îl vindeau pe sub tejghea, învelind în aceste tensionate pagini pîinile calde încă, aromitoare, astfel încît şpalturile umede se citeau apoi ca o literatură revoluţionară, pe furate, şi erau distribuite de coşurile gospodinelor şi servitoarelor din casele mai bune pentru ca, în final, să producă atacuri de isterie fetelor bătrîne şi văduvele bigote.

Sîntem conştienţi de faptul că va trebui totuşi să-i decepţionăm pe cititorii pasionaţi ai romanelor de dragoste, adepţii intrigii clare şi ai tragediilor după model clasic. Dar, nevrînd să trădăm propriul nostru adevăr, trebuie să recunoaştem că nu putem să stabilim cu certitudine nici elementul de bază: de cine era îndrăgostit în fapt eroul nostru, de mamă sau de fiică. Pentru că acest roman de dragoste, purtat din gură-n gură, s-a subţiat de mult ca un lilihip[15] rozaliu. Geniala intrigă femeiască, pe care am declarat-o protector al istoriei şi creator de mituri, susţine, paradoxal, că era îndrăgostit şi de una, şi de cealaltă, prin aceasta ea reuşind, ca să zicem aşa,

15 Acadea.

metaforic, să exprime neputinţa cunoaşterii adevărurilor esenţiale. Bazată pe experienţa vieţii şi deloc naivă, această intrigă deschide larg uşa posibilităţilor, nedînd niciodată răspunsuri definitive, păstrîndu-şi indeterminarea filosofică. De aceea se joacă ea, dibaci, cu sobra teorie a relativităţii în dragoste, oferindu-ne nenumărate soluţii posibile, din care desprindem cîteva: a fost îndrăgostit numai de fiică, pentru că fiica era caldă şi aromitoare ca pîinile proaspete; a fost îndrăgostit numai de mamă, pentru că mama era rotundă şi opulentă, maleabilă de asemeni, ca aluatul din covată; a fost îndrăgostit pe jumătate de mamă, pe jumătate de fiică (înmiresmată abundenţă); a fost îndrăgostit întîi de mamă, iar apoi, cînd fiica a crescut (şi conta, în dotă, pe jumătate din brutăria şi dobînda mamei), şi de fiică, fără a o trăda pe cea dintîi; a fost, apoi, îndrăgostit numai de fiică, după care s-a răzgîndit, pentru că s-a arătat că fiica este o gîsculiţă care nu ştie să păstreze o taină de-amor, aşa că, natural, s-a îndrăgostit din nou de mamă; şi, în fine, ca să terminăm acest joc cu serioasa teorie a probabilităţii, însă chiar şi numai pentru că uşile posibilităţilor ne sînt larg deschise şi ne ademenesc primejdios, întrucît datele nu ne obligă să ne lipsim de satisfacţia jocului cu soarta şi cu întîmplarea aşa cum se joacă acestea cu noi, să amintim încă şi această posibilitate, fiind şi cea mai simplă: nu a fost îndrăgostit nici de mamă, nici de fiică. Dar, să nu exagerăm! Să nu strecurăm îndoiala în toate! Oare mitul despre dragostea domnului Sam cu fiica sau mama, cu domnişoara Horgoš sau doamna văduvă Horgoš, nu este tot atît de real ca şi mitul despre Tristan şi Isolda, bunăoară?

Iar acum, iată continuarea acestui mit.

Domnul Sam, tristul Tristan, a suferit un mitic, un devastator naufragiu sentimental, eşuîndu-i nava pe recifurile doamnei văduve Horgoš, brutăreasa, ori ale domnişoarei Horgoš, care mirosea ca pîinile proaspete abia scoase din cuptor. Această înfrîngere domnul Sam nu a putut-o reduce, în felul lui propriu, la o banală concluzie filosofică despre lumea greşit orînduită şi despre necesitatea revoluţiei universale. A decis, deci, să-i pedepsească pe vinovaţi cu o crîncenă şi, pentru omenire, instructivă pedeapsă.

Acesta a fost începutul unei întreprinderi celebre, a unei acţiuni de o amploare nemaivăzută. Domnul Sam a investit în aceasta tot geniul său, toate economiile sale, tot focul jignirii sale. În curînd a început să fluture în oraş, pe Strada Sfîntului Sava, un uriaş, ţipător transparent, întins peste toată strada, zugrăvit cu mari litere roşii şi stropit de vopsea, ca faţa de masă de la un festin însîngerat al zeilor. Pe acest zmeu chinezesc ce încurca circulaţia şi atingea cablurile de tramvai, pe această capodoperă a ingeniozităţii negustoreşti şi a reclamei, pentru care-l invidiau toţi comersanţii şi brutarii şi care a produs panică între micii meseriaşi precum crahul general al acţiunilor de panificaţie şi grîu de la bursă, pe acest transparent se fudulea misteriosul nume al firmei care a acoperit ameninţător cerul măruntei burghezii, făcîndu-şi apariţia subit şi neaşteptat ca o cometă:

Zile în şir ziarele au publicat articole despre această întreprindere revoluţionară, iar detectivi misterioşi, năimiţi de comersanţi şi de meseriaşii periclitaţi, ca şi masele de ziarişti, cercetau cazul şi căutau urma identităţii acţionarului necunoscut care se ascundea sub numele KOHN & COMP. Poliţia primea zilnic denunţuri anonime,

iar o duzină de şarlatani şi vîntură-lume susţineau şi argumentau că tocmai ei sînt cei care se ascund după acest nume, dar în final se dovedea de fiecare dată că e vorba de nişte escroci. Spitalul oraşului a avut şi el în acele zile cîţiva magnaţi ai panificaţiei cu numele KOHN & COMP., între care erau, lucrul cel mai ciudat în toată această tevatură, cîţiva foşti Napoleoni pînă deunăzi, care, deci, au trădat celebritatea şi gloria numelui lor pentru vraja banului, bogăţiei şi incertitudinii. O fetiţă dintr-o casă mai onorabilă – şi aceasta a fost culmea scandalului –, care rămăsese în starea binecuvîntată cu un oarecare şnapan, susţinea cu îndărătnicie că tatăl viitorului copil este tocmai acest bogătan misterios, care, într-un moment de dezlănţuire lirică, i-ar fi mărturisit taina sa. Să nu credeţi că asta a fost doar o farsă goală, toate cele în legătură cu brutăria pe aburi KOHN & COMP. Ceea ce în toată povestea era cu adevărat înfricoşător a fost faptul că hîrtiile acestui misterios om de afaceri, depuse la Camera comerţului, erau în deplină ordine, iar conturile de la Prima bancă sîrbo-americană, deşi păstrate ca secret de afaceri (care s-a scurs), indicau un capital considerabil.

Doamna văduvă Horgoš era poate singura care cunoştea temeinic identitatea acţionarului necunoscut, dar a păstrat, măcar la început, secretul. Simplul fapt că panoul publicitar se afla exact vizavi de brutăria ei vorbea în favoarea tezei că îndărătul numelui KOHN & COMP. se ascunde în fapt domnul Eduard Sam în carne şi oase, şi că toată această întreprindere a fost, deci, îndreptată spre îngenuncherea trufaşei doamne (sau domnişoare) Horgoš, brutăriţa. Fireşte, pe onorabilul domn Sam nu-l privea cîtuşi de puţin faptul că, o dată cu ea, or să dea faliment jumătate dintre bieţii negustoraşi şi precupeţi de grîu din Balcani şi Europa Centrală, că, apoi, cîteva sute şi mii de

ajutoare de brutar şi calfe or să rămînă fără un loc de muncă şi or să ajungă la cîrja de cerşetor. Ce-l privea pe el că aceştia vor abdica din clasa proletariatului revoluţionar devenind lumpen-proletari fără clasă! Chiar că-i păsa lui de toate astea!

La consiliul general al brutarilor şi acţionarilor, consiliu care trebuia să ia măsuri rapide şi eficiente împotriva pericolului care ameninţa producţia manufacturieră prin pătrunderea vertiginoasă a capitalului şi a maşinilor străine, doamna Horgoš a fost singura care, în această panică generală, şi-a păstrat calmul şi care afirma cu certitudine că firma KOHN & COMP. este un balon umflat cu aer care se va mai legăna deasupra oraşului cîteva luni, ca o fantomă, şi apoi va exploda deodată şi va dispărea ca şi cum nici n-ar fi existat.

Prevestirile ei s-au adeverit curînd.

Domnul Sam, magnat şi capitalist, nefericit în iubire şi acţionar al sentimentului, a stat o vreme pe ploaie amestecat în grămada de copii şi curioşi şi a privit trist cum este dată jos de pe sîrmă firma lui, cum apoi este aruncată în noroi ca un steag învins, în timp ce gloata de lumpen-proletari şi fii de comersanţi intonau imnul *Bozše carja hranji*[16]. Apoi, neputînd să mai privească această groaznică privelişte, a plecat spăsit, ca un cîine plouat, în cafeneaua din preajmă şi, trei zile şi trei nopţi, a benchetuit, dovedind, în batjocura generală a publicului şi ospătarilor, că tocmai el este acel faimos afacerist falit despre care presa scria pe prima pagină. Cu un genial simţ al excesivului, al extravaganţelor şi al exagerărilor de orice fel, el a reuşit în trei zile (şi nopţi) să prefacă tot ce-i mai rămăsese din capitalul *Brutăriei KOHN COMP.* în mărunţiş

16 *Doamne ţine-l pe ţar*, imnul Rusiei imperiale.

de valută fără valoare din cel ce se perindă în chip de bacşiş prin buzunarele chelnerilor sau se fuduleşte pe vioara primaşului.

Domnul Sam a stat înţepenit şi drept, simţindu-şi mai întîi propriul trup ca pe ceva străin, pînă cînd l-a inundat valul cald de alcool, care i-a făcut mai intime şi mai apropiate propriile organe. Această caldă colcăială în intestine, acest soare nevăzut care l-a luminat pe dinăuntru i-a redat propria personalitate, iar el şi-a văzut iarăşi degetele pe masă, ca parte a mîinii *sale*, a corpului *său*, şi-a recăpătat din nou integritatea, trupul său s-a reconstituit desfăşurîndu-se în mărimea lui naturală, nedescompus, de la vîrfurile degetelor de la picioare pînă la ultimul fir de păr de pe cap. Mulţumit, a început să-şi rotească privirea prin cafenea, sigur de el, aproape puternic, recăpătîndu-şi egoismul, care acum se revărsa în toate direcţiile ca un lichid, însă fără a ameninţa să se risipească şi să-l lase baltă. Această fervoare a forţei pe care a simţit-o atunci o atribuia alcoolului, dar în acelaşi timp simţea şi un frison asemănător fricii: o forţă necunoscută îl ridica în sus. Se temea că o să-l pulverizeze această năvală interioară a forţei, această consolidare bruscă a personalităţii sale care, deodată, a început să capete o nouă dimensiune, spirituală, şi care dădea pieii lui, cărnii lui şi oaselor lui un sens pînă acum neştiut: erau prezente într-un fel nedureros, firesc, ca la copii. Din ziua în care a bancrutat, în dragoste şi în afaceri, şi de cînd a purces să-şi tortureze sistematic trupul, pe care începuse să-l simtă străin, aceasta a fost prima dată – în acea seară *la Leul de aur* – cînd şi-a adunat totalitatea organelor sale: inima, capul, intestinele, membrele, şi le simţea apropiate, ca nou-născute. Tabachera de argint pe care o ţinea în palmă şi-a recăpătat iarăşi toate dimensiunile, semnificaţia

sa primordială în afara cadrelor utilitarismului obişnuit, iar gulerul de cauciuc a fost din nou redus la stoicul, filosoficul colier, care e purtat fără cîrtire şi cu o demnă mîndrie ca un însemn al castei, spiritual. Doar pentru o clipă, şi ca pentru ultima dată, el îşi vedea trupul în integralitatea sa, îmbrăcat şi gol în acelaşi timp, simţea rugozitatea aspră a unghiilor sale în ciorap ca într-o mănuşă de mătase, pielea sa, albă şi vîrstată de pete ca la păstrăv, părul său cenuşiu-sur, care, proaspăt tuns, intra sub gulerul tare şi zgîria mărunt cauciucul cînd întorcea capul. A văzut cu această unică privire a satisfacţiei şi a curajului recîştigat că totul era la locul lui ca înainte: omoplaţii mari, ascuţiţi, care-l fac să pară întrucîtva gîrbovit, articulaţiile osoase la încheieturile mîinilor şi degetelor, toate, toate ca şi cum niciodată nu s-ar fi îndepărtat de el, ca şi cum niciodată nu le-ar fi urît. Simţea cum îi amorţeşte dosul pe scaun, de fapt, „locul acela pe care se şade”, pentru că el de fapt nici nu avea dos, întrucît picioarele i se iveau direct din şolduri, ca un compas, fapt căruia-i atribuia şi bătăturile sale cronice, lucru la care acum se gîndea fără silă, ca la o mică glumă a zeilor. Iar membrul său, adormit între picioare, întreg acest mecanism viril învăluit în pădurea de floci, în clipa aceea nu l-a omis cu obişnuita repulsie faţă de propriul corp şi faţă de această torţionară, grea bărbăţie, ci l-a îmbrăţişat cu acea privire atotcuprinzătoare, aproape spăsit; fără a se întreba cum şi de ce, şi-a acceptat trupul în totalitate şi fără disperare: îl lăsaseră crizele lui sinucigaşe...

În seara aceea, într-un grup de la masa vecină, Eduard Sam a zărit o femeie, o femeie din cale afară de frumoasă, şi a declarat, cît se poate de lucid şi parcă în dorinţa de a păstra această pe neaşteptate cîştigată integritate a

spiritului şi trupului său (pe care el, pe drept cuvînt, a pus-o în legătură cu prezenţa acelei femei):

„Domnilor.....
.....
.....
.....”

Pentru o clipă s-a instaurat la masă o tăcere densă, prin care a fost marcată această decisivă întîlnire a două fiinţe, două stele.

Se auzea doar clănţănitul tabacherelor în mîinile domnilor.

Tata a plecat spre sfîrşitul lui iulie, iar rubedeniile noastre la puţin timp după aceea, în august. Ultimul rămăsese unchiul Otto. El a închis cu mîna lui obloanele ferestrelor şi uşa cu canat dublu a magazinului. Cum această uşă, acoperită de multicolore etichete din email, era în timpul zilei mereu deschisă, faţada casei rudelor noastre semăna cu aripile unei păsări bălţate. Acum însă, după ce unchiul Otto a închis uşa grea de stejar, casa a orbit dintr-o dată şi s-a întunecat. Sigiliul din ceară roşie imprimat pe uşa dughenei, pe interstiţiile unde se unesc cele două aripi oarbe ale obloanelor din exterior, a transformat uşa într-un plic oficial, mare, gri, cu plicticoase documente confidenţiale. Unchiul Otto a privit mulţumit sigiliul ca o rană, apoi şi-a încălecat bicicleta şi a pornit în urma fiacrului în care şedeau mătuşa Netty şi doamna Rebecca, verişoara tatii.

Mama a avut grijă să ude o vreme florile pe terasa lor, dar, cu primul ger de toamnă, s-au veştejit şi apoi s-au ofilit cu totul. Dingo, cîinele rudelor noastre, a început să urle de-a lungul nopţilor, funest, dureros, nedeprins cu această linişte desăvîrşită care s-a aşternut în curtea şi în casa noastră, unde n-a mai răsunat de mult basul cumplit al tatălui meu şi unde nu mai urgiseau măruntele răutăţi ale doamnei Rebecca, la care tata era alergic ca la uniforma militară sau la urzici.

Această neaşteptată nefericire care a căzut peste rudele noastre, ca şi liniştea care s-a aşezat peste curte, în care nu se mai auzea zangătul cristalin al paharului spart pe care l-a aruncat tata pe terasa unde făcea plajă doamna Rebecca, aspectul autumnal, posomorît al peisajului şi ferestrele oarbe ale caselor – toate astea au contribuit ca Dingo, cîinele rudelor noastre, şi cu mine să ne apropiem

şi mai mult. Două zile după plecarea unchiului Otto el a mai zăcut pe terasă, după vechiul obicei, condus de nişte emoţionante norme etice care nu-i permiteau să-şi manifeste infidelitatea prosteşte, ca un oarecare dulău de ţară, condus doar de legile burţii şi ale umilirii. A zăcut, deci, pe terasă, două zile şi două nopţi, a tot scîncit şi a urlat ca la un mormînt, apoi, într-o dimineaţă, s-a mutat la uşa noastră, în continuare trist, dar cu conştiinţa curată. De altfel, gestul acesta al lui nu trebuie judecat cu asprime. Dingo a avut dintotdeauna doi stăpîni: rubedeniile noastre şi pe mine. Lor le era devotat, dacă vreţi, pe linia interesului şi a proprietăţii (ei au fost cei care l-au cumpărat şi l-au hrănit, care-l duceau la vaccinat, contra vărsatului, cine ştie!), iar de mine era legat intim, cu inima, pe linia afinităţilor, considerîndu-mă, fără îndoială, de la bun început, un înrudit, *similis simili gaudet:* eram la fel de leneşi şi de nestăpîniţi în acelaşi timp, predispuşi fanteziilor şi jocului, vagabonzi şi răzvrătiţi prin definiţie.

Această afecţiune a noastră reciprocă începuse de mult, din clipa cînd l-au adus, e mai bine de-un an de atunci. Cum la data aceea citisem deja destul de multe cărţi în care credeam cu o copilărească naivitate, cunoşteam, deci, istoria multor lepădaţi care îşi începuseră viaţa chinuită în faţa uşii unor stăpîni distinşi şi nobili, şi cum în visele mele eram bogat şi sublim ca un nobil spaniol, s-a întîmplat că în dimineaţa aceea de toamnă m-am trezit dintr-un mîndru vis în care tocmai începusem o nobilă acţiune, salvînd un lepădat care începuse să plîngă la uşa barocă a visului meu caritabil. Dar plînsul celui abandonat, a cărui soartă a fost predată în mîinile mele, a continuat în acea dimineaţă şi dincolo de cadrele visului, s-a revărsat, s-a scurs ca apa, ca udul unui copil care a urinat în vis, încît cearşafurile

umede îi sînt mărturie că visul, început în veceul şcolii, a debordat (din păcate) peste graniţele pe care i le hărăzise Domnul. Eram deja de-a binelea treaz, cu ochii miraţi, adînciţi în laptele zorilor, iar plînsul se auzea încă.

Acest superb lepădat, lăsat la uşa noastră şi născut din visul meu ca din pîntecul mamei sale, zăcea pe-o parte, în cîrpe, şi mă privea cu ochii săi urduroşi ca două boabe vineţii de strugure, îmi lingea palma cu limba lui caldă, rozalie. Avea o blană ca vulpea deşertului sau ca jderul, strălucitoare şi moale, dar şi o minune de lăbuţe, ca ale sîngerosului leu, miniaturale, un cuib moale, roz, din care răsar cîte cinci ciocuri de pasăre. Iar coada, acest mic animal parazit, îşi trăia mica lui viaţă parazitară, complet independentă, plină de neaşteptate şi neprevăzute mişcări, vioaie, chiar deşănţate. Numai capul era trist, copilăros, şi din cauza tristeţii puţintel cam îmbătrînit, iar boticul, zbîrcit de plînsul înfundat. Am fost cucerit de la prima vedere. Dar ce era mai ciudat la acest căţelandru era o incredibilă asemănare, în expresia ochilor şi în cutele din jurul gurii, cu bătrîna doamnă Knipper, moaşa satului. Încercam din toate puterile să mă eliberez de această infamantă comparaţie, de această personificare – zadarnic însă: acest căţel avea faţa zbîrcită, mereu gata de plîns, a bătrînei doamne Knipper, moaşa satului. Cititorul să nu creadă că această comparaţie, această izbitoare asemănare, care ducea la păcătosul gînd că pe căţeluş l-a adus pe lume doamna Knipper, era scutită în conştiinţa mea de rea intenţie şi gînduri ascunse. Dimpotrivă. Eu auzisem deja de mult de la mama şi de la doamna Rozika, spălătoreasă, că la Novi Sad o doamnă distinsă a născut şase căţei – rodul legăturii ei păcătoase cu o corcitură de lup nemţesc căruia, încă în viaţă, îi lăsase moştenire întreg avutul ei. Dacă pînă atunci primeam această poveste cu

destule rezerve, acum, privind căţelul din pragul uşii noastre, am devenit deodată foarte convins că acele poveşti nu erau născocirea doamnei Rozika şi că mama mea nu s-a opus acelei bîrfe nu pentru că n-ar fi vrut să se ia la ceartă cu o spălătoreasă cam din topor, ci pentru că ea însăşi credea în posibilitatea unei astfel de legături şi a unei astfel de urmări.

Imaginaţi-vă uluirea mea cînd unchiul Andrei a spus că l-au adus pe căţeluş, dis-de-dimineaţă, de la doamna Knipper, moaşa!

„Nu vi se pare, nene Andrei, că acest căţel seamănă izbitor cu bătrîna doamnă Knipper?" am întrebat, ca să-mi verific bănuiala. Unchiul meu Andrei, fiul doamnei Rebecca, a început să se tăvălească de rîs, privea ţintă la faţa căţelului, îi lua capul în palme, întinzîndu-i urechile moi, catifelate, roz pe dinăuntru ca petalele de trandafir. Însă nici el nu socotea comparaţia mea absurdă, ba chiar a confirmat-o, mirîndu-se cum de n-a observat el însuşi pînă acum asemănarea, cu toate că de la bun început căţelul îi aducea aminte frapant de cineva. Şi toţi au fost de acord cu această comparaţie, cu această asemănare, şi sora mea, şi mama, şi mătuşa Rebecca, toţi. Mătuşa Netty rîdea la început cu gura ei ştirbă, apoi, coborînd vocea, a spus că nu-i bine să-l hulim pe Dumnezeu, şi după aceea noi nu am mai pomenit cu voce tare acest fapt, doar dezvoltam în noi înşine păcătoasa comparaţie care începuse să se apropie de pornografie, cel puţin în mintea mea.

Unchiul Andrei mi-a comunicat ca pe-un fel de secret solemn că pe căţel îl va chema Dingo, ca pe sălbăticiţii, sîngeroşii cîini care bîntuie pe continentul australian. Acest nume sonor, exotic, îmi vorbeşte despre aventuri viitoare, dezvoltă în conştiinţa mea imaginea unui viitor bogat, plin de proiecte, care se învecinează cu atracţiile,

cu minunile. Această mică viaţă, acest botişor umed, aceste lăbuţe tremurătoare ce se deschid şi închid ca floarea de spin, toate astea sînt acum predate în mîinile mele, această delicată jucărie de acum, care va deveni odată o periculoasă armă în mîinile mele, spaimă şi groază pentru duşmanii mei, paznicul visului meu şi al trupului meu, dar şi o minune a circului, care joacă pe picioarele din spate şi fumează lulea! Pentru că deodată pricep, cu o bucurie care mă inundă, că Dingo, pe linia afinităţii, după logica inimii, o să-mi revină mie – copiii îi sînt mai apropiaţi, prin fire şi disponibilitatea pentru joc şi sacrificiu, decît adulţii. Iar dacă unchiul Andrei o să-l dreseze, cum a spus, dacă îl învaţă „diferite măiestrii şi trucuri", şi acestea toate vor fi bunul meu. Unchiul Andrei o să-l înveţe să umble numai pe picioarele dinapoi, să fumeze lulea şi să nu accepte mîncare de la nimeni, iar eu o să-l învăţ să vorbească. Pentru că un cîine tînăr, deştept, care ştie să privească şi să scîncească atît de omeneşte, nu văd de ce să nu poată învăţa să şi vorbească? Şi asta nu ca tîmpitul de papagal, care repetă cîteva cuvinte fără noimă, confuze şi lui însuşi de neînţeles, ci el va putea, ca un om, ca un copil, să dezvolte o întreagă scală de sentimente, tot atît de diversă şi bogată pe cît exprimă cu privirea.

Despărţit de mama lui, care acum precis îi duce dorul pe undeva, chemîndu-l, Dingo se chirceşte de o frică ancestrală, tremură şi se tîrăşte la picioarele noastre şi uneori, doar pentru o clipă, se trezesc străvechile lui instincte, îşi scoate gheruţele ca din teacă, îşi arată colţii şi se pregăteşte de atac, cu ochii plini de o sălbatică ameninţare. Dar aceste instincte, acest sînge rău dormitînd, această chemare a sălbăticiei se cufundă iarăşi în mlaştina grea a educaţiei şi a dresurii, şi plănuitul, sinucigaşul şi devastatorul căscat se opreşte în faţa acestui

braţ alb de copil care se apropie de el prieteneşte, şi linge doar, cu limba, această mirositoare mînă omenească, iar ghearele se retrag în plăsele, uitîndu-şi gîndul dintîi.

Dingo uită, încet-încet, de mama lui şi scînceşte doar atunci cînd e singur de tot şi cînd îşi aminteşte de mirosul şi de limba ei. Atunci îşi înalţă capul din somnul adînc sau din cea mai profundă meditaţie şi încearcă să o cheme. Trezit de-a binelea de propriul lui scîncet, ridicol de neputincios şi zadarnic, îşi coboară din nou capul pe lăbuţe şi încearcă să-şi aducă aminte de visul său. Mirosul laptelui turnat în olul din faţa lui îi intră în vis ca un rod şi ca o urmare a acestui vis, şi el, deşi, după toate aparenţele, conştient de înşelăciune, începe să se împace cu substituirea şi încet, ca şi cum ar da de ştire că nu s-a lăsat dus chiar de tot, începe să lîngă laptele cu limba şi, ca o pisică, să-şi lîngă botul. Fireşte, Mirosul de Tutun (adică unchiul Andrei, care fumează pe-ascuns de mama lui) nu este prezent. Iar mătuşa Rebecca, a cărei piele-ntunecată, grasă, miroase a adîncă feminitate, a apărut doar o clipă de după această perdea de calde aburiri de lapte, doar atît cît farsa cu laptele să fie deplină şi cît să-i aducă aminte, cu mirosul ei, de lăptoasa lui mamă pe care a pierdut-o. Doar eu stau, ghemuit, lîngă el şi-i înmoi botişorul în lapte, şi-i îngîn, ca să-mi reţină vocea şi să socotească acest lapte un cadou venit de la mine, cum s-ar zice din mine cel muls.

Iată-l acum, zace spăsit şi oarecum resemnat, clipeşte din ochii urduroşi, pricepînd deodată că nu laptele e ceea ce-i lipsea, ci altceva, cu totul nedefinit, prezent în el undeva departe, ca melancolia sau ca nostalgia după ceva depărtat şi pierdut. Priveşte decepţionat în jurul său, sătul, dar abătut, şi încearcă să se izbăvească de tot acest amar cîinesc cu binecuvîntatul picotit şi cu visul în care încă mai

este ceva din strămoşii lui eroici, lupeşti, o putere atavică în care îşi ascute dinţii şi ghearele ca la tocilă, cumplit şi neînfricat. Şi atunci, între veghe şi vis, la limita dintre buimăceala vertijului şi strălucirea rumenă, el îşi observă coada, acest necunoscut animal şerpuitor care se răsuceşte şi se repede la el, îl biciuieşte pe spate şi pe şale, căutînd locul în care să-i aplice muşcătura mortală. Atunci el se zbîrleşte de frică şi furie atavică şi începe jocul grotesc, rondoul nebun, caruselul. Cîteodată reuşeşte aproape să-şi prindă coada, şi chiar în clipa cînd a decis să o termine cu ea, o dată pentru totdeauna, acest animal viclean se smuceşte şi începe să alerge în cerc, chiar sub nasul lui.

Dar aceasta este doar o mică istorie, trecătoare, care se încheie peste cîteva zile cu un pact de neagresiune, de alianţă veşnică, şi totul va cădea curînd în uitare faţă cu mai picantele istorii cu purici, insecte, pisici şi păsări, faţă cu viitura de mirosuri tot mai noi venite dinspre bucătărie, de pe terasă şi din curte, faţă cu erzaţul hranei oamenilor şi al resturilor, ca şi faţă cu fundamentala, ancestrala istorie a osului ros. De obicei nedescurcăreţ şi neîncrezător, în primul său contact cu osul ros Dingo a identificat un străvechi, biblic adevăr. Deja acest prim contact olfactiv cu o coastă de vită a smuls din el un deloc copilăros urlet, înfundat, gutural, care venea din cele mai profunde adîncuri, iar atingerea colţilor lui cu acest oscior încă însîngerat a tras peste albastrul moale, blînd al ochilor săi o sălbatică, animalică patină: acest os stătea ca un pod între preistoria lui atavică şi viaţa lui actuală în societatea bipezilor.

Tatăl meu s-a prefăcut mult timp că nu observă nimic, că pe el nu-l interesează deloc prezenţa acestui pudel în

curtea noastră. Chestiunea însă era următoarea: tata se cam speriase că această vietate o să-i ameninţe gloria, că o să-l împingă în umbră, în planul doi, pentru că de cîteva zile în casa noastră, ca şi în casa rudelor noastre, se vorbea întruna despre acest cîine, iar despre isprăvile tatii se ţinea cont tot mai puţin. Aşa cel puţin explicau rudele noastre regala indiferenţă a tatii. Iar noi susţineam cu pasiune teza aceasta pentru ca nu cumva ei să-şi aducă aminte de adevărul adevărat (care nu exclude cu totul şi valabilitatea acesteia, menţionată): în primul lui contact cu Dingo, aşa-zicînd încă nebotezat şi necuvîntător, tata a suferit un şoc puternic, care ar fi putut să aibă urmări tragice. Asta a fost în perioada celor mai glorioase zile ale tatii, în epoca marilor spectacole şi a aplauzelor frenetice pe care le culegea prin cafenele cu programele şi prelegerile lui vestite, cu improvizaţiile vocale şi meistersingeriene. Se întorcea deci într-o dimineaţă mohorîtă de toamnă din turneul de două săptămîni prin judeţ, palid în revărsatul tomnatec al zorilor, cu ochii pe jumătate închişi, îmbătat de glorie şi de alcool, bătut măr şi plin de scuipat, cu redingota murdară de noroi şi cu melonul turtit. Toată noaptea rătăcise pe haturi, pierzînd nordul pentru că stelele erau acoperite de nori deşi. Dar, hotărît cu încăpăţînare să-şi găsească drumul cu ajutorul muşchiului de pe trunchiul copacilor şi alte metode asemănătoare, el a rătăcit o noapte întreagă, împleticindu-se prin noroaie, căzînd în şanţuri şi izbindu-se de garduri. A fost o noapte infernală în preambulul unei mari furtuni, plină de fulgere şi fulgerări, neagră ca smoala, o noapte care-i prevestea simbolic propria lui rătăcire şi sfîrşitul universului. Dar mai tare chiar decît această teamă metafizică a lui şi decît teama de fulgere era spaima pe care o simţea în momentul în care se

repezeau la el turbaţii zăvozi ai satului, ciopoare întregi de cîini sălbăticiţi şi flămînzi, care se năpusteau spre trupul lui obosit, spre carnea lui chinuită. Fireşte, tatăl meu (enciclopedist, mag, psiholog etc.) nu se lăsa la voia milei sau cruzimii dulăilor satului, nici nu folosea în apărarea sa toiagul cu vîrf metalic, aşa cum ar putea crede cei neavizaţi. Experienţa îndelungată şi cunoaşterea chinologiei l-au deprins cu metode mai eficiente, infailibile: „În clipa în care te atacă un cîine (îmi destăinuia odată, infuzîndu-mi cunoştinţele elementare despre viaţă), să nu te aperi, tinere, cum fac ţiganii, cu ghioaga şi cu picioarele. Asta nu numai că face impresie proastă, dar mai provoacă şi efecte cu totul opuse în psihologia cîinilor, trezeşte în ei instinctele adormite de autoapărare şi, într-un cuvînt, omul nu mai luptă cu cîinele sau cu cîinii, să fiu exact, ci luptă cu o haită de lupi flămînziţi, inteligenţi şi sîngeroşi în egală măsură. De aceea, tinere, ţine minte asta o dată pentru totdeauna, nu le acorda nici o atenţie la început, nu lua în seamă lătratul lor, ignoră cu totul şarjele lor – acest lătrat şi aceste hămăituri, de fapt, niciodată nu s-au oprit şi vor dura cît timp va exista pe lume un cîine şi un om. Dar atunci, asta este neîndoielnic, *prietenul credincios al omului* îl va distruge pe ultimul reprezentant al bipezilor, îl va sfîrteca în bucăţi şi bucăţele, isprăvind această luptă, răzbunînd această robie, această ruşinoasă sclavie care durează de mii de ani, ca robia fiilor lui Israel. Atîta despre istoria acestor relaţii. Şi ce concluzie trebuie trasă din asta, tinere? Trebuie să fii prudent şi să lupţi cu inteligenţă, cu viclenie, în clipa cînd haita turbată de cîini se repede la tine, vreau să spun la om, trebuie să te laşi brusc la pămînt, să te aşezi în patru labe faţă cu primejdioşii, sîngeroşii prieteni şi să-i priveşti în ochi sau chiar să latri. Dacă omul are pe cap o pălărie sau un

melon, trebuie să-l scoată şi să-l pună înaintea sa. Această metodă, tinere, verificată în practică, *verificată de mine însumi,* este infailibilă şi maximal eficientă. Confruntat cu un duşman patruped, mai mare şi mai puternic decît el, iar pe deasupra martor al acestei metamorfoze miraculoase, animalul începe să fugă cu coada între picioare, adeverindu-se încă o dată, pe moment, supremaţia omului, adeverindu-se că omul, acest uzurpator biped, este în stare să devină, după cum voieşte, chiar şi asta: patruped, ceea ce lui, cîinelui, în sens invers, nu-i reuşeşte, cel puţin nu în felul în care ar dori el asta!" Urmîndu-şi, deci, aceste teorii, tatăl meu a străbătut în genunchi cîteva sate, lătrînd toată noaptea la cîinii înnebuniţi. Rupt de oboseală şi de nesomn, cuprins de panică, s-a pomenit treaz în preajma hatului nostru, dar complet incapabil să-şi aducă aminte dacă această noapte înfiorătoare a fost coşmarul unui vis sau realitatea sau, cum mai degrabă îi venea să creadă, începutul unor noi accese delirante, continuarea celor din urmă cu zece ani, a căror amintire i-a răsărit acum în minte şi îl ducea la disperare, întărindu-i conştiinţa propriei nimicnicii. Zărind în faţa uşii rudelor noastre un căţel mic, ghemuit, care a început să schelălăie, tatăl meu, cine ştie a cîta oară în noaptea aceea, se lăsă din nou în genunchi, încet, resemnat, apoi îşi scoase de pe cap melonul şi începu el însuşi să schelălăie, încercînd să prindă cu vocea lui răguşită o nuanţă înaltă, jalnică. Din fericire, rudele noastre n-au observat nimic din toate astea, iar mama l-a condus în casă, prefăcîndu-se că nu a priceput nimic din mătăniile lui, căderea lui în genunchi ca în faţa unui idol.

Iată, această întîmplare stătea la baza relaţiilor dintre ei. Tata a trecut timp de doi ani pe lîngă acest cîine ignorînd complet prezenţa lui, iar Dingo, amintindu-şi de

noaptea aceea de toamnă cînd tatăl meu i s-a închinat pînă la pămînt, scoţîndu-şi în faţa lui pălăria, se străduia să nu tulbure această relaţie, să nu o coboare la copilărească intimitate. Însă că Dingo îl preţuia şi îl iubea pe tatăl meu, că n-a uitat niciodată gestul acela al lui, sublim, panteist, asta o dovedeşte faptul că Dingo, în ajunul plecării tatii, a urlat toată noaptea, lugubru, jalnic, înţelegînd greutatea pierderii şi presimţind liniştea ce o să troienească peste curtea noastră ca o cenuşă... S-a tîrşîit o vreme în urma teleguţei ţiganilor, apoi s-a apropiat la un moment dat de căruţă şi l-a privit pe tatăl meu drept în ochi, dintr-o parte, dîndu-i iertarea pentru toate jignirile aduse *„Ia te uită*" a spus atunci tata, prefăcîndu-se că pînă acum n-a observat prezenţa cîinelui. *„Ia te uită, nu e nimeni care să-l conducă pe Eduard Sam la cimitir; la Golgota. Doar un biet cîine se tîrşîie în urma lui. Un biet cîine deştept",* şi aici a întins mîna din căruţă, dar imediat a retras-o înapoi, fără a-l atinge pe cîine, rămînînd pînă la capăt consecvent cu sine însuşi. Sau, poate, a sesizat jignirea pe care ne-a adus-o, pentru că şi-o fi dat seama că îl puteam auzi.

Toamna acelui an, după plecarea tatălui meu, a sosit sub semnul unei linişti mormîntale, dense şi lipicioase, sub semnul foametei tăcute, al serilor nostalgice şi al incendiilor din sat. Apoi, în ziua următoare, la orele de la şcoală, aveam de scris tema cu titlul *Incendiul din sat*, emoţionante reportaje pline de căinţă cucernică şi rugăciuni, fetele sughiţau de plîns în preajma acestei mari, apocaliptice teme, iar coala din faţa noastră ardea cu o strălucire rumenă şi eram palizi şi aveam cearcăne întunecate de la noaptea nedormită.

De foame cădeam într-o dormitare apatică şi, ore în şir, priveam pe fereastră cum toarnă ploaia sau cum se perindă pe cer cocorii şi raţele sălbatice. Acel zbor, acea

siguranţă, acele ţipete dumnezeieşti pe care le eliberau ne aduceau aminte de tatăl nostru, şi noi le făceam semne cu mîna, lor, păsărilor cerului. Sora mea, Ana, în timpul lungilor şi plicticoaselor după-amiezi, îşi îmbrăca hainele din care deja de mult răsărise, îşi potrivea îndelung în faţa oglinzii părul ei negru şi lung, făcîndu-şi cele mai fantastice frizuri, care, după părerea noastră, uneori depăşeau graniţa decenţei. Apoi, ţuguindu-şi buzele, şi le înroşea cu hîrtie creponată umezită, ceea ce-i accentua şi mai mult paloarea. Stînd trufaşă în faţa oglinzii, îşi bombează fundul, îşi lasă părul pe un ochi, apoi începe deodată să rîdă cu un rîs nesănătos, surescitat, de la care corpul i-e străbătut de spasme, iar ochii i se umplu de lacrimi. Dîndu-şi seama singură că a depăşit graniţele admise şi, parcă speriată, întoarce spatele oglinzii, iese din cadrul ei cu un singur pas, cum se iese din apă. Apoi ia din nou în mîini ilustratele ei, desfăşurîndu-se ca pe-un evantai, şi le înşiră una lîngă alta, asemeni cărţilor în pasienţă. Oare ce-i tot povestesc aceşti falşi regi şi valeţi, ce-i tot şopoteşte acea sonoră gamă de culori, acele roş-aprinse roze de toamnă, acele peisaje iluminate şi panoramele vineţii ale oraşelor de departe? Ce înseamnă pentru ea acel kitsch ţipător, acele idilice şi mic-burgheze teme, turnuri de catedrale celebre, acele perechi sentimentale în bătrîneşti fiacre sau cu rachete de tenis, acele greţoase confesiuni amoroase sub semnul inimii străpunse de săgeată? Veşnic aceasta va fi o taină. Căci sora mea Ana nu se complace prea mult în capricioase visări adolescentine despre dalbul călăreţ, iar visele le încuie în ungherele întunecoase ale scrinului, acolo unde se ţine rufăria intimă de damă şi bulgării albi de vată şi, înainte să cadă prinsă definitiv de motive lirice şi reverie, va strînge chicotind acel evantai pestriţ, nepermiţîndu-i

să-i ia cu totul ochii. Apoi se va apuca să facă din aceste *ansichtskarte*[17] „o cutie pentru bijuterii”, cosîndu-le pe margini cu fir de mătase. Indiferentă faţă de conţinutul lor, faţă de acele necunoscute, şterse grafii, ea înjgheba în cutia ei acele preţioase mărturii, acele papirusuri, pe care eu încercasem să le descifrez pe-ascuns, gata în orice clipă să mă identific cu persoanele care le-au scris sau cărora le-au fost trimise, predispus exagerărilor lirice. „Draga mea Marusetta, aici se cultivă iasomie ca mazărea. Aceasta acoperă toate cîmpiile”, scria pe una din ele, iar eu amorţeam deja de-amor ca de-un lichior, imaginam o naivă, sentimentală istorie al cărei erou principal eram, fireşte, eu, şi în care totul respira miros de iasomie...

În această răscolire prin vechi ilustrate îngălbenite, în aceasta de astăzi – înţelegeţi-mă bine –, totul s-a încurcat deodată, totul s-a dereglat. De cînd figura genială a tatălui meu a dispărut din această poveste, din acest roman – totul s-a risipit, şi-a ieşit din ţîţîni. Imaginea lui impunătoare, autoritatea lui şi chiar numele lui erau suficiente ca să ţină băteala povestirii în rame tari, această povestire care fierbe ca strugurii în butii, această povestire în care fructele putrezesc încet-încet, călcate-n picioare, strivite de teascul amintirii, îngreunate de propriile sucuri şi de soare. Acum însă au plesnit obezile, s-a scurs vinul povestirii, sufletul fructelor, şi nu există Dumnezeu care să-l întoarcă în burduf, care să-l îndese-n povestire, să-l pritocească în paharul de cristal. O, această rumen-aurie licoare, acest basm, această aburire a alcoolului, o soartă! Nu vreau să-l hulesc pe Dumnezeu, nu vreau să mă plîng de viaţă. Voi aduna deci grămadă toate aceste ilustrate, această epocă plină de vetustă strălucire şi de romantism,

17 Ilustrate (germană).

îmi voi amesteca apoi cărţile şi după aceea le voi desfăşură într-o pasienţă, pentru cititorii care iubesc pasienţa şi îmbătarea, care iubesc culorile aprinse şi vertijul.

Şedinţele noastre nostalgice (termen, fireşte, compus mult mai tîrziu) au debutat într-o seară de toamnă, după plecarea tatălui meu, aproape întîmplător, dintr-o improvizaţie a mamei. La început acele serate nu aveau un nume ci doar, păgîne şi nebotezate, au început să se repete, fără o ordine anume, uneori cu totul neprevăzut. Au apărut, deci, dintr-o improvizaţie, ca un cîntec, apoi au prins, cu timpul, să cristalizeze, devenind în sfîrşit o instituţie idealistă cu scopuri destul de clar definite. Fireşte, ne feream cu grijă să nu stricăm aceste seri prin reguli şi severitate şi de aceea ele aveau de fiecare dată farmecul noutăţii, în ciuda faptului că se repetau din toamnă în toamnă, de-a lungul a cîtorva ani, şi că deja de mult trecuseră de graniţele improvizaţiei din care au izvorît.

Totul se pornea, deci, de fiecare dată de la început, ca şi cum ar fi fost din întîmplare. Singura şi cea mai importantă condiţie era ca sora mea să nu fie prezentă – iar noi, mama şi eu, am acceptat tacit această regulă –, fiindcă Ana nu era un medium potrivit pentru astfel de şedinţe de spiritism. În prezenţa ei, de asta ne convinseserăm cu o anume ocazie, masa rotundă fără cuie metalice (simbolic vorbind) n-ar fi trepidat: suspiciunea Anei, atitudinea ei ironică faţă de toate fenomenele idealiste şi lirice ar fi risipit ceaţa mistică în care ne înfăşuram.

Bucătăria noastră, seara, cînd mama mea aprindea opaiţul în care ardea ulei de osii amestecat cu petrol, devenea deodată un teritoriu cu totul legal al nopţii, dar

opaiţul dintr-o conservă militară, care începea să pîlpîie şi să piuie ca un ceainic, să sfredelească precum un vierme scoarţa tare a nopţii conferea bucătăriei noastre un loc de cinste în acea noapte cu totul lipsită de stele. Acest opaiţ era singura stea în nopţile acelea fără speranţă, cînd ploaia ştergea fără jenă noţiuni ca sus şi jos, unea cerul şi pămîntul cu lungi linii, haşurînd astfel, ca pe hîrtie, desenul de copil pe care ziua de toamnă îl pictase în gri, ocru şi galben, cu pete roşii pe la colţuri. Bucătăria noastră, în asemenea nopţi, se transforma, zic, într-o capelă, într-un altar, în cel mai răsăritean punct al întunericului.

Acele seri s-au născut din tăcere, din care totul purcede.

Mama mea şi cu mine ascultam înainte de asta îndelung, în linişte, povestea pe care-o spunea ploaia, lungile ei versete ritmice rostite într-o suflare, apoi succesiuni de strofe întregi, cînd iambice, cînd dactilice, acel lung poem lirico-epic precum *Omer şi Merima*[18], cîntări despre vrăjitoarele care pîndesc de după horn, pregătind o cursă, despre zîna care îşi va face apariţia luminată de fulgere şi toată în alb, sub văluri, despre viteazul june care o va răpi în şa în ultima clipă, despre lacul cu lebede, despre ţiganii care-şi vîntură cuţitele, iar apoi adună din nămol ducaţii însîngeraţi.

Povestită şi repovestită, seară de seară, toamnă de toamnă, balada despre prinţul fermecat şi despre zîna cea rea se schimba întruna, purtată de pe un acoperiş pe altul, de la o fereastră la alta, ştearsă şi risipită de vînt, trecea prin uimitoare metamorfoze, păstrîndu-şi însă, în nenumăratele versiuni, complicata intrigă lirică, plină de

18 Balada populară *Moartea lui Omer şi Merima* (pe un motiv amintind pe cel al îndrăgostiţilor din Verona).

aventuri periculoase şi de iubire care în cele din urmă triumfa. Iar uneori, ciuntită de vînt şi de uitare, rămînea cu albitură sau şiruri de linii întretăiate unde odinioară erau versuri de dragoste sau broderia în fir de aur a descrierii roibului împărătesc, a armelor şi veştmintelor. Ce-i drept, mama şi cu mine, neînţelegînd foarte bine limba originalului, traduceam unele versuri liber, duşi cîteodată numai de sonoritatea cuvintelor, pierduţi între arhaisme care sau nu mai însemnau nimic, sau aveau un cu totul alt înţeles decît cel de azi, iar cînd comparam traducerile noastre, apăreau deosebiri foarte hazlii, şi fără îndoială greşeli. Traduceam identic numai refrenul, în iambi lungi şi cu pauză după al cincilea picior, iar în acest refren, dacă bine îmi amintesc, se păstrase onomatopeea originalului plină de aliteraţii naive, de consoane foşnitoare şi explozive. Şi acest refren vorbea, fireşte, despre dragoste. Despre tînărul prinţ care aleargă prin noapte şi vijelie călare pe-un cal sur, purtînd în şa pe zîna lui palidă, udă pînă la piele de ploaie.

Dar în seara aceea, cînd a început totul, eram deja sătui de basme, sleiţi de foame şi nervoşi. Mama devenise evident geloasă şi îngrijorată, pentru că eu, mulţumită acestor lecturi, începusem să interpretez prea liber unele versuri şi să mă identific periculos cînd cu prinţii şi regii, cînd cu Frumosul ţigan (în măsura în care lui îi revenea rolul de iubit şi cavaler), uitînd complet toate normele etice şi religioase.

„De altfel, dragul meu, la ce bun toate astea?” şi-a pus din senin această întrebare mama, fără a se opri din vînturat andrelele care se încrucişau ca săbiile unor cavaleri liliputani condamnaţi să lupte veşnic în duel

pentru *lizeuza*[19] tricotată a frumoasei liliputane.

De bună seamă, era speriată de exagerările noastre lirice. Pricepînd însă, că deja mă obişnuisem prea tare cu acest joc (că înainte de-a adormi traduc ploaia în versuri), mama a decis să mă întoarcă de pe drumul pierzaniei poetice şi al extravaganţelor lirice şi a început să născocească şi ea poveşti, căzînd astfel ea însăşi în minunata şi primejdioasa minciună poetică. Iar intenţiile ei erau onorabile: voia, pur şi simplu, să canalizeze idealismul meu, să-l reducă în limite normale, să-l abată spre o realitate oarecare, indiferent ce fel de realitate, dar mai matură decît basmele. Atunci îmi povestea dînsa, în lung monolog liric, istoria copilăriei ei printre smochini şi portocali, o copilărie idealizată ca în povestirile biblice, pentru că şi aici, ca în Biblie, păşteau oi cu lînă de aur şi răgeau măgari, iar smochinul era fructul ales. Mama mea încerca să opună basmelor ploii de toamnă propria ei legendă, situată în spaţiu şi timp şi, ca dovadă, îmi arăta harta lumii (1:500.000) găsită între lucrurile moştenite de la tata, pe care, cu vîrful andrelei, îmi indica acea Arcadie, acel însorit Eldorado al copilăriei ei idealizate, acel iluminat Munte al măslinilor, acel Montenegro. Şi în primul rînd din cauza ploii, a cărei forţă voia s-o slăbească şi să mă elibereze de puterea ei de sugestie şi de vraja în care mă ţinea cu terţinele şi catrenele ei, mama ilumina peisajul copilăriei sale cu un soare veşnic şi culorile aprinse ale verii, aşezîndu-l într-o rîpă, o oază între munţi şi stînci. Prinsă în mrejele propriei povestiri şi al propriului mit, ea se întorcea atunci, de fiecare dată de la început, la genealogia noastră, descoperind, nu fără mîndrie, strămoşi de-ai noştri în îndepărtata şi ceţoasa istorie a evului de

19 Semn de carte sau piesă de vestimentaţie folosită la lectura în pat (în franceză – *liseuse).*

mijloc, între potentaţi medievali şi doamne de curte, şi stabilind prin intermediul lor legătura cu domnitori şi prinţi raguzani şi veneţieni, precum şi cu eroi şi uzurpatori albanezi. Acest arbore genealogic, care strălucea în palida lumină a opaiţului ca desenele pergamentelor medievale cu iniţiale aurite, avea în ramurile sale mai îndepărtate, pe lîngă cavaleri şi doamne de curte, încă şi vestiţi navigatori care au brăzdat marea de la Kotor şi Ţarigrad pînă în China şi Japonia, iar pe una din ramuri, atît de apropiată încît mama mea o numea „mătuşa ta”, se afla o amazoană (cel puţin aşa mi-o imaginam eu) care a contribuit la gloria viţei noastre prin faptul că a tăiat, la începutul acestui veac, deci într-un foarte apropiat şi nemitic timp, capul unui haidamac turc! mai era aici şi un vestit erou şi scriitor, mărit voievod care a învăţat buchiile la cincizeci de ani, pentru a adăuga la gloria spadei sale şi gloria scrisului, precum eroii antici[20]. Dar floarea acestui arbore genealogic, pe care mama îl sădea în densul, umedul humus al serilor de toamnă, erau unchii mei, oameni de lume în cel mai bun sens al cuvîntului, care vorbeau limbi străine şi călătoreau prin Europa, demolînd vechi mituri în numele altora, noi, europene şi universale, iar dintre aceştia unul care a luat chiar masa la regele sîrb ca premiant al promoţiei sale şi care după acest prînz a tras la cafeneaua *Dardanele* ca să mănînce o bună fasole sîrbească de 25 de parale (inclusiv pîinea), trădîndu-şi astfel principiile europene.

Toate aceste poveşti ale mamei mele aveau cîte o morală, pe care ea o rostea la sfîrşit, după o pauză de trei pătrimi, ca pe un distih, sau lăsa uneori în seama mea concluzia morală, iscodind în acelaşi timp aplecările şi

20 Marko Miljanov (1833–1901), voievod muntenegrean, scriitor remarcabil (a fost unul dintre strămoşii autorului).

normele mele morale. Dar printre poveştile mamei mele, pe lîngă cele medievale, despre cavaleri şi regi, despre Frumoasa ţigancă şi despre ultimul Abencerage, era şi un basm cu dublă morală, un basm esopic, a cărui valoare etică şi lirică n-ar trebui neglijată.

Acest basm, parcă spuneam, avea două morale: aceea care decurge logic din el şi aceea care provenea din teama ascunsă a mamei, îngrijorată că mă voi lăsa furat cu totul de fanteziile şi poveştile cu zîne din serile de toamnă, iar exemplul tatălui meu îi arăta clar cît de mare e primejdia căreia i se expune omul în acest fel. Acesta era un basm despre vaca de la care a fost furat viţelul, pe care îl fătase din pură dragoste maternă. Această istorie se repetă de trei ori identic, pînă la cea din urmă virgulă, şi de trei ori se rupe în acelaşi loc, de fiecare dată la fel de tragic: sosesc negustorii, cămătarii şi duc viţelul, cu ochii lui de căprioară, iar vaca varsă lacrimi calde, lacrimi grele de vacă şi mugeşte jalnic, mult prea jalnic. După aceea, vaca s-a îmbolnăvit de tristeţe şi această tristeţe de vacă a uscat-o, refuza să mănînce şi a încetat să mai dea lapte. Văzînd că vaca nu va supravieţui şi că refuză mereu să mănînce iarbă de leac, ţăranul sacrifică vaca (aici mama mea coboară vocea la o emoţionantă octavă lirică, pierzînd ritmul propoziţiei, ca şi cum de emoţie i s-a tăiat răsuflarea).

Ştiţi cumva sfîrşitul acestui minunat basm, ştiţi care ce s-a întîmplat cu inima vacii-mamă? I-au găsit pe inimă trei răni lungi, adînci, mortale, crestate parcă de cuţitul de măcelărie – cîte o rană pentru fiecare viţel răpit.

Şi aici este sfîrşitul basmului despre vaca a cărei inimă a fost rănită.

„Ştii, dragul meu, ce m-au întrebat oamenii?” a spus mama mea într-una din acele seri, revenind din trecutul

mitic al copilăriei ei în timpul istoric, care uneori se întretăia cu memoria mea. „Se opreau şi se apropiau de mine în stradă: Doamnă, scuzaţi, cu ce-i ungeţi pe copiii dumneavoastră de sînt aşa de albi? Eu zîmbesc doar şi le spun că nici vorbă să-i ung pe copiii mei cu ceva, ci doar vă hrănesc numai cu lapte, fructe, legume şi cîteodată suc de portocale. Iertare, doamnă, dar nu pot să vă cred... Dar, Andi, Doamne, toate astea ţi le-am povestit deja. Iată, ne opreşte aşa o femeie la Kotor şi-mi spune: scuzaţi, doamnă, că vă opresc pe stradă, dar aş vrea să vă rog să-mi împrumutaţi revistele dumneavoastră. Ce fel de reviste, spun eu, iar ea mă întreabă dacă vă îmbrac după revistele vieneze sau pariziene. Atunci îi spun eu, scuzaţi-mă, doamnă, dar ceea ce poartă Ana am croit şi am cusut eu pe singheriţa[21] mea şi toate le-am inventat din capul meu, iar ceea ce poartă Andi, de asemenea am tricotat eu însămi, iar cît priveşte culoarea, de ce e verde, asta de aceea, doamnă, pentru că dintre toate culorile mie cel mai mult îmi place verdele, verde ca iarba. Şi vă rog să mă credeţi, doamnă, v-aş împrumuta cu plăcere revistele mele, dar eu nu le primesc, nici pe cele vieneze, nici pe cele pariziene, iar ea îmi spune... pentru Dumnezeu, dragule, păi toate astea ţi le-am mai povestit o dată. Doamne, Dumnezeule, aţi fost cei mai frumoşi copii de pe strada Bem şi toţi mă întrebau cu ce vă hrăniţi copiii de vă sînt aşa de rumeni?”

„Iar acum povesteşte-mi cum vine moştenitorul tronului, cum e îmbrăcat şi ce întreabă?”

„O, spune mama, eu cred, Andi, că asta ţi-am mai povestit o dată. Cum, nu ţi-am povestit despre ceea ce a spus tînărul moştenitor? Îmi spun mie prietenele mele de la şcoală că a venit tînărul prinţ, cred că era italian, iar el

21 Maşina de cusut marca Singer.

într-adevăr vine într-o zi la şcoala noastră, incognito, cum se spune, dar îmbrăcat ca un prinţ adevărat, frumos ca o fată, şi pe el totul străluceşte, sabia de aur, epoleţii, mîinile albe, domneşti, fine. S-a oprit puţin, ne-a privit, apoi a zîmbit şi s-a dus în compania domnilor, tot numai o strălucire, iar pintenii îi zornăie de-a lungul coridorului împodobit pentru acest prilej cu flori şi trandafiri şi liliac. A doua zi mă cheamă signorina Angelica (o italiancă pe care o aveam profesoară de lucru manual) şi-mi spune că tînărul prinţ s-a interesat de mine, cine sînt şi de unde sînt, din ce casă sînt, pentru că îi plăcusem, iar mie mi-a venit să intru în pămînt de ruşine, închipuie-ţi numai, Andi, cît era de frumoasă mama ta...”

În astfel de ocazii, mama lăsa pentru o clipă andrelele şi ghemele ei, ca o Parcă obosită, şi scotea de pe fundul scrinului o cutie de carton în care zăceau, vechi, îngălbenite, fotografii de familie şi dagherotipii, acel *corpus delicti* al vremilor trecute, al strălucirii imaginare a tinereţii ei şi a măririi familiei noastre.

Astfel, încet şi cu totul inconştient, mama mă otrăvea cu amintiri, formîndu-mi obiceiul să iubesc vechi fotografii şi suvenire, ceaţa şi patina. Iar eu, victima acestei educaţii sentimentale, suspinam împreună cu ea de dorul zilelor ce nu se vor mai întoarce niciodată, de dorul unor călătorii de altădată şi al unor peisaje aproape cu totul uitate. Stăm în tăcere, aplecaţi deasupra acestor fotografii îngălbenite, de a căror vechime nu puteai să te îndoieşti, iar costumele de modă veche trezeau în noi nostalgia.

Acest tînăr genial, acest copil-minune, acest poet şi pianist, acesta este răposatul tată al meu, Eduard Sam (spuneam în sinea mea). Eduard Sam, de două ori şi pe veci mort. Iar aceasta este mama mea, Maria Sam, pe

vremea cînd încă nu era mama mea. Răposata Maria Sam. Iar aceasta este sora mea, Ana, în urmă cu cinci-şase ani, cînd încă mai locuiam pe strada castanilor sălbatici... Răposata Ana Sam. Iar acest copilaş cu un clopoţel sub gîtlej, ca o oiţă, acesta sînt eu, răposatul Andreas Sam... Acestei morţi generale, a timpului, modei şi tinereţii, mama mea încerca din cînd în cînd să-i opună utopia unui viitor tulbure, în care nu se descurca tocmai bine. Însă acestea nu erau decît zadarnice digresiuni bazate pe presupuneri, pentru ca din nou, prin strălucita poveste a unchilor mei, istoria să recadă, încet şi inexorabil, iarăşi în trecut ca într-un abis, iar în jurul nostru zăceau risipite fotografii îngălbenite ca frunzele ofilite în toamnă.

Împleticindu-se de rîs, Ana intra pe uşă, voioasă după ploaie şi cu pletele ude, ca îngerul bun al nopţii. Văzîndu-ne atît de pierduţi, ea începea, jignită, să ne ia în rîs, făcînd aluzii la tatăl nostru şi la şedinţele noastre nocturne. Fericit că ne-a reuşit atît de uşor să spargem învelişul tare al liniştii mormîntale, eu adunam, surprins şi ruşinat parcă, fotografiile de pe podea şi le aşezam în cutie, iar mama mea se ridica atît de brusc încît ghemele din poala ei căzeau şi se rostogoleau în întuneric ca pisicile de Angora, legate de coşuleţul ei de tricotaj cu sfericele multicolore şi, nevăzute, continuau să se rostogolească prin unghere, ciocnindu-se moale, ca-n joacă.

Dovezile împotriva nemuririi mele se grămădeau treptat. Îndeosebi în astfel de seri, spre toamnă, cînd ispitirile deveneau puternice şi chinuitoare şi cînd singura consolare mai rămînea ideea luminoasă şi caldă a unui, iarăşi inaccesibil mie, paradis, eu am început să pun la îndoială toate valorile omeneşti şi divine. Epuizat de îndelungata foamete, mă duceam la culcare împleticindu-mă. Zadarnic o imploram pe mama să nu stîngă lumina şi să nu mă părăsească. Nu fără deznădejde şi mîhnită, ea-mi promitea că o să lase uşa de la bucătărie întredeschisă, aşa încît o rază de lumină să poată intra în cameră şi, după ce mă săruta şi mă îmbărbăta, se retrăgea în ungherul ei, unde se concentra asupra epuizantei corvezi a tricotatului. Înţelegînd în cele din urmă cît de puternice sînt argumentele ei şi iminenţa somnului, căruia zadarnic mă opuneam, am hotărît să pun în faptă o idee infernală şi cu păcat: să-l supun voinţei mele pe îngerul somnului, să folosesc această relaţie inevitabilă şi dificilă în propriile mele scopuri, blasfemiatoare. Pentru că de-a lungul anilor frica mea de vise atîta se grămădise încît, dimineaţa, cînd mă trezeam, primul meu gînd era asemenea cu teama de moarte: vine, deci, ziua, ziua cea scurtă, care se termină inevitabil cu hăul întunecat al somnului, în care va trebui să mă scufund, orice-ar fi. Această paralelă inconştientă pe care o trăgeam în mintea mea între ciclurile zilei şi nopţii, ale vieţii şi morţii devenise la un moment dat absolut insuportabilă şi a pus în umbră a doua secvenţă a comparaţiei, ca pe-un lucru la care mai aveam timp să mă gîndesc, pe cînd realitatea somnului rămînea în continuare prezentă şi actuală, cu toate coşmarurile, minunăţiile şi încercările ei. Din noapte în noapte, deja de ani de zile. Iar acest vis se repeta, cu mici variaţiuni, mereu în acelaşi fel: eram întins (în vis) în

patul meu şi deodată se făcea linişte, o linişte grea, înfricoşătoare, plină de prevestiri. Această linişte explozivă începea să se strecoare în oasele mele şi în conştiinţa mea, mă strîngea de gît şi îmi oprea răsuflarea, pentru că era doar înfiorătoarea precursoare a ceea ce simţeam, a ceea ce ştiam că o să vină. Iar ceea ce venea nu avea un nume, nici vreo formă, poate că semăna cu furtuna însoţită de tunete, cu o infernală furtună-răzbunătoare, care, la fel ca moartea, vine pe nepregătite şi-i prinde pe oameni şi pe copii în somn, mişeleşte. Deodată, deci, se înstăpînea bezna, bezna biblică, groasă, ca în noaptea în care trece-n zbor pe deasupra pămîntului divinul înger-exterminator, în aer păsările tăceau, muştele se piteau, iar frunzele îşi încetau freamătul. Atunci sosea farănumele care spărgea-n trosnete uşa camerei noastre, chiar la căpătîiul meu, şi mi se repezea la gît. „Andi, Andi!” auzeam vocea speriată a mamei mele şi îmi trebuiau cîteva clipe să înţeleg că nu este vocea mamei mele care mă strigă în vis, deznădăjduit, ci binecuvîntatul sfîrşit al coşmarului meu. „Iarăşi ai dormit, dragul meu, pe partea stîngă”, şoptea ea, aşezîndu-mi palma pe frunte. Ceea ce o mira cel mai mult pe mama era mereu aceeaşi poveste a mea despre Ceva ce vine şi căruia eu, cu toate eforturile, n-am reuşit niciodată să-i zăresc înfăţişarea sau forma. Dar zguduirile pe care aceste coşmaruri le produceau în mine îi spuneau clar că este vorba de vedenii care nici nu pot fi descrise.

Ca să pot rămîne cît mai mult în bucătărie, mama îmi permitea să stau seara mai mult timp pe lîngă ea, şi astfel să-mi amîn coşmarurile, iar după ce mă cuprinde somnul, să mă ducă în pat. Cu totul indiferentă faţă de lectura mea, considerînd toate cărţile în aceeaşi măsură utile pentru uitare (lucru de care nu s-a înşelat), îmi permitea din cînd în cînd să citesc pînă tîrziu în noapte, pentru că şi-a dat

seama că, datorită cărţilor, îmi recapăt începetişor curajul şi că încep să lupt cu vedeniile de unul singur. Astfel, învăţînd pe exemplele din romanele negre, abundînd în crime şi acte de curaj, eu am reuşit cel puţin să-mi concretizez visele şi curînd am fost în stare să întrevăd sub masca neagră faţa agresorului meu, cel care spărgea uşa camerei noastre, fantomatic. Dar acesta a fost oricum un succes deloc neglijabil în istoria evolutivă a visului meu. Marele şi nevăzutul, nedefinitul şi necunoscutul Ceva care pînă nu de mult mă strîngea de gît cu mîinile lui fantomatice, uzînd parcă de o armă secretă împotriva căreia nu există apărare, a început să se concretizeze într-un biet tîlhar de stradă sau vreun ucigaş plătit care, cu masca pe faţă, atentează la viaţa mea. Fireşte, să mă apăr de acesta era mult mai simplu. În momentul în care-l observam, la cîţiva paşi de mine, cum pîndeşte de după colţ, în acea clipită, cît ne privim ca nişte fiare, înainte să luăm reciproc o hotărîre, el în privinţa atacului, eu a fugit, înţelegeam dintr-o dată că în acest fioros joc devine ridicolă orice încercare de fugă sau apărare, pentru că n-am şansă nici cît iepurele în faţa ogarilor, pentru că, de frică, picioarele-mi sînt complet fermecate şi ca de plumb şi nu pot să mişc nici un deget. Îngrozit de acest gînd, după un teribil efort al voinţei şi al conştiinţei, îmi spuneam în vis: Eu visez asta, EU VISEZ ASTA, şi astfel îl lăsam la mile întregi în urmă pe ucigaşul păcălit, pe care acest fenomen de dispariţie îl deruta şi, fără îndoială, îl ducea la o disperare nebună. Fireşte, asta nu-mi reuşea de fiecare dată, uneori, pus în faţa vreunei primejdii şi a propriei neputinţe, visam că mă trezesc, dar nu mă trezeam aievea, ci într-un alt vis, în alt strat al propriului meu vis, uneori încă mai adînc şi mai tulbure.

Prin analogie cu somnul, gîndul la moarte a început

să-mi dea tîrcoale tot mai mult şi să-mi domine fanteziile despre putinţa fugii şi a nemuririi. Conturarea acestui cumplit gînd a fost stimulată, fireşte, de romanele pe care le citeam şi în care eroi vicleni şi puternici stăteau în faţa fenomenului morţii şi al muririi neputincioşi ca nişte copii şi îşi goleau revolverele în gol, izbeau cu pumnii lor de fier neputincioşi în osoasa falcă a morţii, iar toate vicleniile lor şi toată inteligenţa se evaporau ca un strop de apă în clipa în care în faţa lor apărea ca adversar negura coşmarescă numită moarte. Plecarea definitivă a tatălui meu, pe care intim n-am crezut-o niciodată reală, a fost una din experienţele pe care mi-am întemeiat teoria despre imposibilitatea fugii. Pentru că ştiam că tatăl meu ar fi fost în stare, cu elocinţa sa, cu filosofia şi cu teoriile lui să descumpănească însăşi moartea, că ar fi fost în stare să o compromită printr-o dezvăluire insolită sau prin viclenie, dacă moartea ar putea fi îndeobşte compromisă la nivel uman. Anxietatea mea însă n-a devenit cu această teribilă revelaţie mai puţin intensă, dimpotrivă. Numai credinţa mea a devenit mai şovăielnică şi mai puţin caldă. Seara, culcat în patul meu, întorcîndu-mă de pe-o parte pe cealaltă, zgîlţîit de teama de moarte, pe care în mod naiv încă o mai identificam cu somnul, iluminat ca de-o neclara descoperire, aveam deodată revelaţia propriei mele personalităţi din perspectiva veşniciei, *sub specie aeternitatis*, şi realizam înspăimîntat propria mea nimicnicie sub aspectul acestei veşnicii care, în astfel de momente, mi se înfăţişă ca durată a lumii dureros opusă vremelniciei mele, pe care o distingeam clar.

Această descoperire a timpului şi spaţiului în care situam temerea mea şi fiinţa mea deşartă în momentele de apocaliptică iluminare, seara, înainte de-a adormi, începuse să erodeze puritatea mea morală şi idealurile

mele întru dumnezeire şi sfinţenie. În acest fel am început să înţeleg nebunia şi curajul eroilor mei, ale eroilor din romanele pe care le citeam, care, fără îndoială, tocmai în numele acestei nimicnicii deveniseră viteji şi neînfricaţi. Fireşte, erezia aceasta abia dacă aveam curajul să mi-o recunosc mie însumi, cel puţin la început, dar gîndul că în numele nimicniciei şi vremelniciei vieţii (vremelnicie care nu mi-a părut niciodată atît de clară ca în primele întîlniri cu ea, cam pe la vîrsta de nouă ani) cineva poate deveni puternic şi neînfricat era foarte seducător. După aceea şi destinele unor eroi ai romanelor mele mi-au părut mai puţin tragice, iar anii lor lungi de prizonierat cu totul insignifianţi, deoarece, privind sub acest aspect, sub aspectul veşniciei, totul era nimicnicie. Dacă nu m-aş fi osîndit la infern (în cel mai bun caz la purgatoriu: diferenţă infimă), pentru că din cauza faptelor mele, îndeosebi din cauza gîndurilor mele păcătoase, nu-mi găseam locul în rai, eu m-aş fi străduit să cîştig pentru mine un loc în veşnicie, dar pentru asta era deja mult prea tîrziu – îndoiala începuse să mă roadă periculos.

Erezia mea era deosebit de puternică în timpul visului, cînd sentimentul veşniciei devenea şi mai puternic, încins pînă la incandescenţă. În vis mă preumblam prin aproape aceleaşi spaţii ca aievea, în peisajul autumnal al satului nostru, dar conştiinţa mea trăia într-un timp cu totul diferit de cel real, de fapt cu totul în afara timpului, pentru că veşnicia lumii şi nimicnicia propriei mele vieţi în acest uriaş cadru al curgerii deveneau şi mai vizibile, aproape palpabile. Acest sentiment al veşniciei care nu este a mea şi care în vis îşi arăta şi mai clar supremaţia asupra măruntei mele vieţi mă seducea tot mai mult şi tot mai dureros. Eliberat de scrupulele moralei de zi cu zi,

conştient de nimicnicia mea, în vis îmi dispărea pînă şi frica de Dumnezeu: voiam să cer plata în valoarea infernului meu de odinioară, voiam, simplu vorbind, să-mi trăiesc viaţa, supra-viaţa mea, măcar în vis. Ştiam că nu voi reuşi să-l păcălesc pe îngerul meu păzitor, pentru că el doarme împreună cu mine şi îşi notează în registrele lui cu dublă contabilitate rapoarte despre purtarea mea, dar mă mulţumeam cu faptul că prezenţa lui în vis devenea cît se poate de suportabilă, şoaptele lui abia auzite.

Graţie tuturor acestor experienţe, din visele mele au început să dispară coşmarurile, cel puţin atunci cînd nu dormeam pe spate sau pe partea stîngă. Instruit de experienţă (cînd strigam sau plîngeam în somn, mama mă găsea întotdeauna culcat pe partea stîngă, uneori şi pe spate), eu mă străduiam din toate puterile să mă prindă somnul pe partea stîngă, cu genunchii adunaţi aproape sub bărbie (iar aceasta era, de asemenea, o apărare în faţa frigului şi a foamei), ca să mă pot menţine cît mai mult în această poziţie, ceea ce mai tîrziu mi-a devenit un obicei. De aceea, aşadar, conştient că am reuşit să-mi înving coşmarurile prin proprie voinţă, insistam, înainte de a adormi, să mă zvîrcolesc cînd pe-o parte, cînd pe cealaltă şi să mă adorm pe partea stîngă, pe aceea unde se află inima, izvorul vedeniilor şi coşmarurilor mele, dar în ultima clipă, cînd somnul începea să mă biruie şi cînd nu mai era nici o îndoială de venirea lui, atunci, cu un ultim efort de conştiinţă şi de voinţă, să mă întorc pe partea dreaptă, unde visam numai vise frumoase: mă plimb cu bicicleta unchiului Otto, zbor într-un arc înalt peste rîu... Conştiinţa că pot să-mi controlez visele, că pot chiar, prin lecturile de seară sau cu gîndurile mele dinainte de-a adormi, să le îndrept într-o direcţie anume, a dus la explozia instinctelor mele cele mai întunecate. Faptul că

trăiesc în fond două vieţi (şi în asta nu era nici un dram de literatură: anii mei nu-mi permiteau să stric puritatea viselor şi a lumilor mele), una în realitate, iar cealaltă în vis, producea în mine o aparte şi, fără îndoială, vinovată bucurie. Întrucît în acele vremuri făceam foame, infernal, pînă la geamăt, seara, se înţelege, zvîrcolindu-mă şi neputînd să adorm, îmi imaginam belşug de mîncăruri după care-mi lăsa gura apă şi ale căror mirosuri ştiam să mi le sugerez dureros de exact cîteodată, dar cel mai ades mă adormeam cu visul meu clasic: călătoresc cu trenul, într-un cupeu de clasa întîi, iar mama întinde pe măsuţa pliantă un şerveţel alb de damasc şi taie pe el prăjitura cu mac. Încep să mănînc, simt, în vis, gustul, chiar şi mirosul de mac, adun firimiturile de pe şerveţel. Dar cum această agapă, acest ritual durează prea mult, îndoiala începe, deodată, să se strecoare pe uşa din spate a visului, iar apetitul meu rămîne în continuare nesatisfăcut, şi pricep cu un rudiment de conştiinţă că asta este de fapt vis. Şi atunci îmi răsare ideea că trebuie, deci, să născocesc încă prăjituri şi fructe pentru masa mea şi, precum Iisus apa, să o prefac în vinul visului meu. Dar chiar atunci, în acea strălucită clipă de luciditate, aproape divină, îmi intră în conştiinţă gîndul Eu visez asta, EU VISEZ ASTA (pentru că visul nu suportă luciditatea), iar eu încerc să înlătur acest gînd, nu pentru că acesta ar fi fals, ci tocmai pentru că simt că e adevărat. Şi atunci mă trezesc cu o senzaţie infernală de foame în stomac şi apoi încă mult timp mă zvîrcolesc, încercînd să-mi prepar o altă amăgire.

Prin analogie cu visul în care mănînc prăjituri, într-o noapte, în vis, în peisajul însorit al satului nostru, o întîlnesc, pe malul rîului, în cîmp, între ierburi şi flori, pe domnişoara Magdalena, tînăra menajeră a directorului

şcolii. E o fată cu ochi negri, pieptoasă, care după un serviciu la Pesta venise prin părţile noastre cu un ofiţer şi, părăsită, a devenit o seducătoare din cauza căreia tinerii din sat scoteau cuţitul. Ştiam că ea se destrăbălase cu rudele mele tinere, pentru că într-o zi i-am urmărit şi deseori o întîlneam pe digul pe care mergea în satul vecin sau la întîlniri de taină, spre seară. O dată m-a mîngîiat chiar pe păr, atunci cînd eu, tremurînd de teamă să nu-mi citească gîndul în ochi, mă oprisem în faţa ei şi o salutasem.

Hotărîrea pe care am luat-o, adică să o violez în vis pe domnişoara Magdalena, a suferit un fiasco total. Treaba s-a repetat, în vis, aproape ca două picături de apă, ca în realitate: domnişoara Magdalena venea pe dig, apoi a coborît în cîmp şi a pornit spre mine ca să mă mîngîie pe păr. Ruşinoasa decizie pe care o luasem s-a stins în momentul în care am devenit conştient că aşa ceva este posibil doar în vis (EU VISEZ ASTA, EU VISEZ ASTA) şi m-am trezit copleşit de ruşine şi căinţă. Mult timp după aceea am evitat s-o întîlnesc, iar cînd ea venea de-a lungul digului, fugeam şi mă ascundeam în tufele de pe malul rîului, pentru că mi se părea că şi ea ar putea să-şi amintească visul meu, pentru că fusese foarte prezentă în el, la fel ca mine, şi destul de aproape ca să poată vedea hotărîrea pe chipul meu, tremurul meu, ba chiar şi acea mişcare a mîinii prin care voiam s-o prind de piept.

Dar, într-o noapte, dîndu-mi seama că nu am martori, pentru că pe femeia pe care am întîlnit-o în livadă sub un păr pădureţ nu o cunoşteam, nu o mai văzusem niciodată pînă acum, deci nici ea nu mă cunoştea pe mine, am decis să perseverez în hotărîrea mea şi, pur şi simplu, să o violez. Eram obsedat de sofistica visului meu în care se poate păcătui nu numai fără pedeapsă, ci şi fără păcat,

pentru că acea femeie nu va fi violată în adevăr, acea femeie nici nu există nicăieri altundeva în afară de visele mele, ea este vie doar atît cît tinerele eroine din lecturile mele de seară, doar că şi mai anonim, şi mai abstract. Singurul ei avantaj, al femeii din vis, constă în aceea că e întruchipată, la nivelul visului, se-nţelege. Era deci o ţărancă la treizeci de ani, cu tenul alb şi mirositoare. Culegea pere pădureţe şi-mi surîdea. Prin preajmă nu mai era nimeni. În momentul în care luasem decizia, cu uşurare parcă şi cu mîndrie, deşi în pragul ameţelii de frică şi tulburare, deodată întreg decorul a dispărut din cîmpul de vedere, ca printr-o minune, şi numai noi doi stăm unul în dreptul celuilalt, ochi în ochi. Am mai reuşit să mă bucur de frumuseţea şi proximitatea prăzii mele, să admir pielea ei şi ochii ei, strălucirea dinţilor ei. În clipa cînd mi-a trecut prin cap că ea ar putea să-mi opună rezistenţă sau să mă predea poliţiei, aproape că am rîs de frica mea, pentru că mi-am amintit că toate astea sînt inepţii, pentru că pe femeia aceasta de fapt eu am zămislit-o şi am creat-o pe măsura visului meu şi a puterilor mele, aşadar dă-i înainte, ridică-i fustele, tinere, că doar tu însuţi ai născocit-o în vis, deci eu visez asta, EU VISEZ ASTA, iar femeia trecea în continuare pe lîngă mine, surîzînd, rîzîndu-şi de nehotărîrea mea şi de frica mea, pentru că nu mă trezisem de tot, numai că prin acest gînd, că eu de fapt visez, am descalificat decizia mea şi eram silit să accept visul ca pe-un lucru asupra căruia nu pot să acţionez pe deplin prin puterea voinţei mele, că nu pot să-l exploatez ca pe-o mină de păcate şi vicii.

În al doilea strat al aceluiaşi vis, am fugit arzînd de ruşine şi n-am reuşit să mă înalţ în zbor, ci am căzut îndelung-îndelung într-un abis adînc, uşor, aproape ca şi cum aş fi zburat, cu toate că ştiam că jos mă aşteaptă

căderea, izbitura şi focul, dar voiam să savurez cît mai mult măcar frumuseţea acestei vertiginoase căderi, de vreme ce oricum urma să mă trezesc după ce voi cădea, pentru că toate astea nu sînt adevărate, încă nu m-am trezit de tot, eu visez asta, EU VISEZ ASTA, la fel ca mai înainte, EU VISEZ ASTA.

În acel moment încetează uşurinţa căderii mele în infern, a acelei căderi atît de asemănătoare zborului, şi eu pricep că visez şi verific pe care parte sînt.

Cu un ultim efort de voinţă, mă întorc pe partea stîngă: O, *mea culpa*, *mea maxima culpa,* o, inimă, o, noapte!

Sprijinit în coate, gîfîind ca un dulău tînăr, încerc să mă scutur de vedenii şi gînduri păcătoase, să-mi uit înfrîngerile. În amurgul cenuşiu al dimineţii le zăresc atunci pe mama şi pe sora mea şi mă conving, cu răsuflarea tăiată, că ele dorm şi că, deci, n-au fost martorele vedeniilor şi coşmarurilor mele, că, deci, nu m-am trădat prin vreun cuvînt sau vreun gest al mîinii. Veşnicia şi moartea, misterul timpului stăteau în faţa mea inaccesibile şi neînfrînte, în crisalida întunecată a nopţii şi începutului zorilor, timpul se condensează şi se încheagă ca laptele, şi eu încerc naiv să-l pătrund cu privirea, treaz, şi descopăr numai tăcerea adîncă în amurgul lucrurilor disipate, presate de greutatea lor specifică nocturnă, pendulul încremenit în inima lucrurilor bătucite de uitare, inexistente, aşa-zicînd, înfiorător şi crunt reduse la pete şi încercuite de aureola vineţie. Fotografiile de pe perete, sub sticlă, îngerul păzitor deasupra patului nostru, noptiere, căscatul vazei goale: toate astea sînt acum doar o uriaşă, grea pustietate fără noimă, chiar fără vise, pentru că în întuneric abia se distinge locul în care se află, şi eu, de fapt, doar le bănuiesc pe urma amintirii care datează de ieri, şi pare a fi de cine ştie cînd. Şi în timp ce prezenţa

mamei şi a surorilor mele o simt ca viaţa, cu toate că nu aud respiraţia lor, moartea lucrurilor în această noapte o simt aproape tactil, cu o dureroasă greutate, pentru că aceasta este doar una din dovezile în plus că moartea există, şi eu încep să identific moartea mea cu uitarea în care se cufundă lucrurile peste noapte şi mă cuprinde un frison de compătimire pentru soarta lumii. Ca singură consolare, ca unic semn al victoriei asupra neantului îmi apare, mai întîi ca sunet, apoi ca neînsemnat luciu metalic, micuţa inimă rotundă a ceasului care se opune eroic morţii, nopţii şi timpului, aşa că încerc să amplific victoria lui pînă la triumful general, să plasez inima lui în trupul mort al nopţii pentru a o readuce la viaţă şi a o înălţa deasupra înduioşării şi sentimentului înfrîngerii, îmi lipesc urechea de placa rezonantă a noptierei moarte şi aud cum aceasta trepidează, cum îi bate pulsul, sub gîtlej, ca la guşteri, îmi încordez privirea să zăresc urmările profunde ale acestei victorii şi deja mi se pare că văd culoarea portocalie pe aripile îngerului păzitor şi, purtat de fantasme, umflu această victorie pînă la triumful universal al culorilor şi luminii care începe să se reverse din toate părţile, să iasă dintre ramele fotografiilor, să răsară în chip de mari trandafiri înflăcăraţi pe haina Anei, agăţată de uşa dulapului.

O dată cu ivirea zorilor, conştient de victorie, aproape cu bucurie surprins de viaţa care se trezeşte în lucruri şi în mine, continuu să-mi dorm adevăratul şi unicul vis, în care nu există surprize şi înfrîngeri.

Collins alergă la masă, aprinse lampa şi o aduse aproape. Waneworth şi Louise au ridicat-o în acest timp pe mulatră. Avea ochii închişi, iar respiraţia îi slăbea tot mai mult. Collins ridică lanterna înalt deasupra sa şi o studie

pe fată. Strîngea în palmă o minusculă fiolă. Pe buze avea cîteva fire subţiri de praf. *(Capitolul XXXIII)* „Vîntul! Vîntul!” strigară pe punte. „În sfîrşit”, gîndi cu bucurie Waneworth. „În sfîrşit, s-a terminat cu acalmia vînturilor.” Asta era într-o dimineaţă, cam la două săptămîni după moartea Marciei. Şedea cu prietena lui şi cu Sutterland pe verandă şi privea marea, uriaşa şi strălucitoarea mare care pe ici, pe colo începuse să se încreţească vălurind...

Auzeam plescăitul valurilor undeva pe malurile dumnezeieşti ale continentelor depărtate, Tahiti, Malaysia, Japonia, în faţa mea stătea ca un trandafir fastuos înflorit istoria lumii, aventura accesibilă numai celor mai curajoşi, marea, veşnica istorie a lumii, unul din capitolele ei tocmai încheindu-se – magnificul happy-end al iubirii. Scoici de mărgăritar, mulatre, istmuri de corali, nuca de cocos, flora şi fauna exotică, toate acestea erau creaţii dumnezeieşti croite pe măsura visului meu, culorile şi formele lor, mirosurile lor mai ales ştiam să mi le sugerez cu atîta exactitate încît originalul nu putea decît să-şi piardă – aşa cum se pierde pentru un orb care şi-a recăpătat vederea – toată valoarea în ochii mei, pentru că eu cream în imaginaţia mea numai chintesenţe ale culorilor, gusturilor şi mirosurilor, cream eşantioane ideale ale florei şi faunei, mă întorceam la experienţa visului meu şi a lecturilor mele biblice, pînă la Noe. Fericită împărţirea lumii în buni şi răi! Eroii mei, cărora uneori le treceam cu vederea, le iertam cîte-o imprudenţă şi eram părtinitor în raport cu aventurile lor amoroase, primeau, spre finalul romanului, după acţiuni periculoase, recompensa din cer în chipul fructului dumnezeiesc al unei mulatre cu buzele rumene ca rodia sau vreo fată cu pielea albă (cu pistrui pe nas), care să-şi încolăcească mîinile ca liliacul pe umerii justiţiarului. Copleşit de rigoarea povestirilor biblice, conştient de

neputinţa mea de a respecta toate cele zece porunci ale Domnului, aflat din naştere sub stigmatul păcatului strămoşesc, extenuat de catehism, care din pagină în pagină îmi demonstra vinovăţia, căderea, iminenţa căderii mele şi certitudinea infernului, mă dedau romanelor aşa cum mă dedau gîndurilor vinovate, pe care nu le pot goni şi care sînt, apreciate după legile severe, draconice ale judecăţii din urmă, totuşi mai puţin vinovate decît faptele, decît gesturile. Răpesc din romane mări, uscaturi, ceruri, iubiri. O, viaţă, o, lume, o, libertate! O, tată al meu!

Într-o seară de toamnă (cititorul va îngădui să detaşăm acest eveniment), într-o seară de toamnă cît se poate de obişnuită (aveam unsprezece ani), fără nici o pregătire, fără să se anunţe, fără semne cereşti, uimitor de simplu, a năvălit în casa noastră Euterpe, muza poeziei lirice. A fost singurul mare eveniment al sezonului, singura lumină în status-quo-ul acelei nebuloase toamne. Eram culcat pe lada de lemn din bucătărie, acoperit cu pătura peste cap, hotărît cu disperare să trec prin somn plictisul tomnatec şi să-mi depăşesc foamea prin cugetări stoice despre viitor, despre dragoste. Foamea naşte rafinament, rafinamentul naşte iubire, iubirea naşte poezie. Iar această reprezentare a mea, foarte nedefinită, despre iubire şi despre viitor se transforma într-o minunată, desenată cu vii culori hartă a lumii (supliment la cartea tatălui meu), în inaccesibil, în disperare. Să călătoreşti! Să iubeşti! O, Africa, o, Asia, o, depărtare, o viaţă a mea! Am închis ochii. Sub pleoapele puternic strînse, pînă la suferinţă, cenuşia realitate s-a înfruntat cu ardoarea fanteziei şi a răbufnit cu o lumină purpurie. Apoi s-a prelins în galben, în albastru, în violet. Se deschiseseră cerurile, doar o clipă, sunaseră fanfarele, şi eu i-am văzut pe îngeraşii cu bucile dezgolite care,

bătînd din aripioare ca muştele, oscilau în jurul focarului roş-aprins al raiului. Aceasta însă, cum zic, a durat doar o clipă. Imediat după aceea am început să cad vertiginos în adînc, şi acesta nu era un vis. Trepida în mine un ritm înălţător, atotcuprinzător, iar cuvintele îmi ieşeau pe gură ca unui medium care a cuvîntat în ebraică. Acele cuvinte erau într-adevăr într-o limbă ciudată, plină de o sonoritate pînă atunci nemaipomenită. Abia cînd a trecut primul val al acelei înfiorate emoţii m-am aplecat spre înţelesul lor şi am descoperit sub unduitoarea suprafaţă a muzicii şi a ritmului nişte cuvinte foarte obişnuite, asemănătoare celor din barcarolele pe care le cînta tatăl meu. Pe deplin conştient de imposibilitatea traducerii fidele a acestor versuri, îl rog pe cititor să ia în considerare elementele pe care acestea le conţin, din care sînt construite, ceea ce va putea fi de folos, ca dovadă că aceste versuri au existat într-adevăr cîndva. Şi, iată, întreagă acea baladă lirică şi fantastică, acea capodoperă autentică a inspiraţiei se compunea din aceste cîteva cuvinte, dispuse într-o ordine ideală şi irepetabilă: *banc de corali*, *clipă*, *veşnicie*, *frunză* şi un cuvînt cu totul neinteligibil şi tainic: *plumaserie.*

Înnebunit de frică, am mai stat încă un timp ghemuit pe ladă, apoi i-am comunicat mamei mele cu vocea frîntă de emoţie: „Am scris o poezie”

Unde au dispărut de pe aceste pagini ramele aurite, fiacrele violete, florile ce se destramă în vaze? Unde trenurile, unde coşărcile balansate în gările de provincie? Unde lumina albăstrie din cupeurile de clasa-ntîi? Unde cipcile de pe pluşul verde al fotoliilor, care fîlfîiau ca evantaiele? Oare aşa de repede a încetat să funcţioneze maşina de înfrumuseţat, vasul de cristal prin care curge curentul în galvanoplastie? Unde-i strălucirea poleielii de

aur de pe ramele vechi, surîsul Mona-Lisei?

Sîntem martorii unei mari ruinări a tuturor valorilor. Poleiala, din cauza umezelii şi bruştelor schimbări de temperatură la care a fost supusă, a început să se desprindă de pe rame şi o dată cu ea şi vopseaua de pe aripile îngerului protector, de pe buzele Mona-Lisei. Tîrîndu-se mult timp prin gări, ca marfa neperisabilă, pe vremea cînd tatăl meu îşi juca rolul vieţii sale în Ahaşverus, mobilierul nostru s-a coşcovit şi, ca lovit de filoxeră, a început să se descompună, să putrezească. Nişte gîngănii mici, roşii, pe care mama mea le numea cu numele lor popular „gîndacii americani", iar tatăl meu *Ageronia Mexicana*, au transformat dulapurile noastre în epave scoase din mare, fără luciu, năruite de un întreg labirint de tuneluri. Din timp în timp se desprindeau de pe ele, de la sine, mari suprafeţe pe al căror revers era înscris un mesaj indian ale cărui hieroglife le interpretam ca o voce de pe lumea cealaltă. Şi singeriţa mamei mele a dispărut pe veci în harababura războiului, s-a pierdut ca o orfană, a fugit în lume, hipersensibilă la zguduiri. Aceasta a fost o grea lovitură pentru noi toţi, îndeosebi pentru mama. Nu a avut o soartă mai bună nici a doua cutie de rezonanţă cu care se făleа şi se mîndrea casa noastră: vechea noastră dormeză de culoarea vişinei putrede s-a dezmembrat undeva la o haltă între Pesta şi Kanyizsa, nedezminţind pînă în ultima clipă bunul renume de care se bucura: martorii ar putea să confirme că pînă şi horcăind de moarte ea şi-a păstrat sonoritatea. După spusele tatălui meu, care a făcut parte din comisia de constatare, vocea ei în acel moment semăna cel mai mult cu clavecinul, dacă nu cumva şi aceasta a fost o exagerare bolnavă, halucinaţie, *delirium tremens*. Pretutindeni în casa noastră guvernau acum umezeala şi igrasia verde-cenuşie, această culoare

unică, culoarea descompunerii. Toată nenorocirea se trăgea din aceea că soba metalică din bucătărie nu s-a lăsat niciodată încinsă ca lumea, aşa încît ne lipsea flacăra adevărată, strălucirea. Ea nu făcea decît să sporească debandada în casa noastră, cel puţin la început, pînă cînd ne-am obişnuit cu fumul. După aceea, după ce ne-am smiorcăit bine, după ce ochii ne secaseră de lacrimi, am început să ne mişcăm în acest fum cenuşiu-albăstrui ca în elementul nostru natural, l-am botezat în limbajul nostru duhovnicesc „vatra casei”, apoi tuşeam gîtuit, de parcă am fi fumat cine ştie ce ţigări scumpe, în care se concretizează mirosul verii şi al coniferelor, precum şi ideea caldă a vetrei din casă. Această sobă o alimentam cu fructe de conifere uscate, pe care le adunam din pădure toamna şi le aduceam acasă în saci mari, de cărbuni. Oh, aceste minunate zăcăminte, această mină de aur! O, Pădure a Grofului, pădure a tatălui meu! De pe copaci picura rouă, iar smoala de pădure, amestecată cu mirosul coniferelor, avea asupra noastră un efect profilactic şi nu mai ştiu cum. Oricum, era în aceste plimbări tomnatice prin pădure o veselă surescitare. Înainte de căderea întunericului ne întorceam încărcaţi de saci şi ne opream la marginea desişului să ne tragem sufletul şi să întîmpinăm venirea serii. Atunci se auzea undeva departe cornul de vînătoare, halali[22]-ile, apoi se lăsa peste noi o linişte solemnă.

În pădure adia duhul tatălui nostru. N-am auzit, oare, adineaori, cum îşi suflă nasul în ziar, iar pădurile îi răspund cu întreit ecou?

„Acuma trebuie să pornim”, spunea atunci mama. „Doamne, ce repede se întunecă aici!”

22 Salut de rămas-bun.

(1965)